

ІНДЬСЬКІЯ

КАЗКИ

ІНДЬЙСКІЯ
НАРОДНЬЯ
КАЗКИ

Хадку

Некалі ў старога селяніна было тры сыны. Іх звалі Іngu, Бінгу і Хадку. Калі стары памёр, сыны падзялілі яго ўласнасць паміж сабой. Два старэйшых сыны Іngu і Бінгу ўзялі лепшую зямлю і скаціну ў той час як Хадку дастаўся толькі маленькі кавалачак няўдобіцы і буйваліца.

У Хадкі не было ні плуга, ні сякеры, каб урабляць гэтую зямлю. Можа, таму кожны дзень ён выпраўляў буйваліцу пасвіцца на гэтай зямлі, а сам у гэты час сядзеў пад дрэвам і іграў на флейце. Так буйваліца пасвілася ўвесь дзень, а ўвечары Хадку прыводзіў яе дадому. Вось так у беднага Хадку праходзілі ўсе дні.

Аднойчы, як звычайна, Хадку вывеў буйваліцу пасвіцца, а сам, як заўсёды, сеў пад дрэва,

каб паіграць на флейце. Аднак вельмі хутка яго змарыў сон і ён заснуў.

Гэта быў месяц сакавік і палі Інгу і Бінгу былі поўныя багатай пшаніцы, якая даспявала. Здарылася так: пакуль Хадку спаў, яго буйваліца зайшла на адно з палёў братоў і пачала ласавацца пшаніцай. Вельмі даўно ёй не выпадала пакаштаваць такой смачнай ежы. Таму яна паспешліва прагна хапала каласы. Калі Інгу і Бінгу высачылі яе, іх сэрцы напоўніліся гневамі. Яны схапілі вялізныя жэрдкі і забілі бедную жывёліну, і паклалі яе каля спячага Хадку. Хадку вельмі расхваляваўся, калі ўбачыў мёртвую буйваліцу. Тым не менш ён зняў з яе шкуру і пайшоў у горад, каб прадаць яе. Горад быў дастаткова далёка і таму ноч заспела яго, калі ён быў у дарозе. Баючыся дзікіх звяроў, якія блукалі па дарогах ноччу, Хадку, дзеля перасцярогі, залез на высокае дрэва. Сядзячы сярод галін, стомлены і знямоглы, ён неўзабаве заснуў.

Пэўна ўжо была поўнач, калі ён прачнуўся і пачуў нейкі звон. Пільна паглядзеўшы ўніз, Хадку ўбачыў бандытаў, якія сядзелі пад дрэвам і размаўлялі паміж сабой. Гэты гук далятаў ад кучы залатых і сярэбраных манет, дарагіх упрыгожванняў, якія бандыты дзялілі паміж сабой.

Выгляд бандытаў так напалохаў Хадку, што шкура буйваліцы выслізнула з яго рук. Яна паляцела ўніз па голлі. Калі бандыты ўбачылі вялікі чорны прадмет, які падае на іх зверху, яны вырашылі, што гэта дэман і зніклі прэч. Яны нават пабаяліся азірнуцца назад і беглі хутка, як толькі маглі іх несці ногі. Калі Хадку пераканаўся, што ён ужо зусім адзін, ён спусціўся з дрэва, сабраў усе манеты і ўпрыгожванні і шчаслівы вярнуўся дадому.

Калі Інгу і Бінгу працулі пра тое багацце, з якім вярнуўся Хадку, яны заспяшаліся сустрэць яго, спыталі ў адзін голас:

— Хадку, адкуль у цябе такое багацце?

І Хадку адказаў:

— Дарагія браты, я нават і сказаць не магу, якую паслугу вы мне аказалі, калі забілі маю буйваліцу. Ледзь я дабраўся да горада са шкурай, каб прадаць яе, як нейкія людзі забралі яе ў мяне. А за гэта яны далі мне вось гэтыя манеты і ўпрыгожванні.

Старэйшыя браты абмяняліся здзіўленымі позіркамі. Яны хуценька вярнуліся дадому, перабілі ўсю скаціну, паздымалі шкуры. Потым яны павезлі шкуры ў горад на продаж. Аднак ніхто і не прапанаваў ім ні золата, ні серабра, ні ўпрыгожванняў за шкуры.

Тут Інгу і Бінгу зразумелі, што Хадку падмануў іх. Яны былі ў гневе. Вярнуўшыся ў сваю вёску, яны адразу ж накіраваліся да дома Хадку, схапілі яго і білі так, пакуль ён не стаў чорным. Потым яны падпалілі яго хаціну і пайшлі. А бедны Хадку толькі жаласліва енчыў і не толькі з-за таго, што яго пабілі, а з-за хаціны.

На другі дзень, адчуўшы сябе крыху лепш, Хадку падняўся вельмі рана. Сабраўшы попел ад спаленай хаціны, ён ссыпаў яго ў мяхі. Потым ён пагрузіў мяхі на аслоў і зноў накіраваўся ў горад. Ён ішоў увесь дзень. Калі апусціўся вечар, ён сустрэў купца, які спыніўся пагутарыць з ім.

— Я так рады, што сустрэў цябе, — сказаў купец. — Я ўжо пачаў баяцца. Мне казалі, што злыя звяры жывуць у гэтай акрузе. А таму, што робіцца цёмна, ці не будзе больш небяспечна, калі мы правядзём ноч разам?

Хадку гэта падалося добрай ідэяй і таму ён ахвотна пагадзіўся правесці ноч з купцом. Неў-

забаве яны ўладкаваліся пад дрэвам і кожны трымаў свае рэчы пры сабе.

Аднак так здарылася, што гэты купец не быў купцом. На самай справе ён быў злодзею, які ўкраў некалькі мяхоў збожжа ў аднаго багатага чалавека, а зараз накіроўваўся прадаць яго ў горадзе. На шчасце Хадку не ведаў гэтага. Так, нічога не ведаючы пра свайго спадарожніка, як толькі яны ўладкаваліся, Хадку хутка заснуў.

Аднак злодзей не спаў. Ён сачыў за мяхамі Хадку, думаючы, што ў іх былі каштоўныя рэчы. Як толькі ён пачуў пахрапванне Хадку, злодзей падняўся і хуценька памяняў месцамі мяхі свае і Хадку. Пасля гэтага ён таксама лёг спаць.

Калі яны прагнуліся раніцой, нічога не падзраючы, Хадку пагрузіў мяхі на свайго асла. Пажадаўшы злодзею добраў дарогі, Хадку паехаў сваім шляхам, а злодзей паехаў сваім, забраўшы мяхі Хадку.

Калі Хадку прыехаў у горад і развязаў свае мяхі, яго здзіўленню не было межаў, бо замест попелу ён знайшоў збожжа. Ён прадаў збожжа па высокай цане і вярнуўся дадому.

Калі Інгу і Бінгу даведаліся, што мяхі Хадку з попелам сталі мяхамі з зернем па шляху ў горад, яны ледзь здолелі стрымаць сваё здзіўленне. Хуценька яны падпалілі свае хаціны, і насыпаўшы попелам мяхі, пагрузілі іх на аслоў і выправіліся ў горад. Яны былі ўпэўнены, што да таго як яны трапяць у горад, попел зробіцца зернем.

І так яны прыехалі ў горад са сваёй прывіднай верай і пайшлі ў краму самага вядомага прадаўца збожжа і сказалі яму:

— У нас ёсць некалькі мяхоў цудоўнага зерня, ці не хочаце купіць?

— О так! — пагадзіўся гандляр.

Але калі ён развязаў мяхі і знайшоў там толькі попел, ён здзекліва сказаў:

— Здаецца, вам абодвум невядома розніца паміж зернем і попелам.

Гандляр так доўга смяяўся і здзекваўся з іх, што Інгу і Бінгу вярнуліся ў сваю вёску з пачуццём глыбокай знявагі. Натуральна яны вельмі-вельмі раззлаваліся на Хадку, таму што ён яшчэ раз зрабіў з іх дурняў. І зноў яны пайшлі да хаціны Хадку. Яны злавілі Хадку, звязалі яго, запхнулі ў кош і пайшлі да ракі, вырашыўшы ўтапіць свайго малодшага брата.

Рака была далёка ад вёскі і пад спякотлівым сонцам Інгу і Бінгу неўзабаве адчулі стомленасць і смагу. У роце было так суха, што яны вымушаны былі паставіць на зямлю кош і пайсці на пошукі вады.

У гэты час у кашы бедны Хадку гулка стагнаў. Так здарылася, што дзяўчына, якая пасвіла скаціну недалёка ад таго месца, пачула яго. Дзяўчына падышла да кашы і пасля кароткага вагання зазірнула ў яго і ўбачыла там Хадку. Яна адразу ж пачала развязаць яго, пасля гэтага ён расказаў ёй пра тое, як ён трапіў у такое становішча.

— Давай жа, вылязай хутчэй! — сказала дзяўчына, калі ён закончыў расказ.— Мы напоўнім гэты кош каменнем, і браты, вярнуўшыся, падумаюць, што ты яшчэ там.

Хадку зрабіў так, як сказала дзяўчына, і яны хуценька пайшлі прэч. І канечне ж, калі Інгу і Бінгу вярнуліся, яны зноў паднялі кош, пайшлі да ракі і кінулі яго ў ваду, думаючы, што нарэшце збавіліся ад свайго брата.

Так здарылася, што дзяўчына, якая выратавала Хадку, была маладой прыгожай сіратой, якая жыла са сваёй старой бабуляй у суседняй

вёсцы. Натуральна дзяўчына запрасіла Хадку да сябе дадому жыць з імі.

Хадку радасна пагадзіўся, і яны абодва накіраваліся дадому. Па дарозе яны сустрэлі Іngu і Бінгу, якія вярталіся ад ракі. Старэйшыя браты анямелі ад здзіўлення, калі ўбачылі, што іх малодшы брат жывы. Акрамя таго, ён ішоў у суправаджэнні прыгожай дзяўчыны, за якой ішоў цэлы статак.

Нарэшце яны спыталі:

— Хадку, адкуль ты ідзеш з гэтым статкам і гэтай дзяўчынай?

На гэта Хадку адказаў:

— Браты, вы аказалі мне добрую паслугу сёння, калі кінулі мяне ў раку! У тым месцы, куды вы мяне кінулі, купаліся вадзяныя німфы. Калі німфы мяне ўбачылі, усе яны кінуліся прэч, акрамя гэтай. А гэта прынцэса. Яна павяла мяне ў палац, дзе яе маці — каралева німф — аддала яе мне ў жонкі. А гэты статак — мой пасаг. Ці ж мне не пашанцавала?

Іngu і Бінгу былі перапоўнены зайдрасцю да ўдачы брата. Яны падумалі пра сваё вязенне і адразу ж вярнуліся да ракі. Яны скочылі ў ваду з надзеяй знайсці багатых вадзяных німфаў у жонкі. Канешне ж яны ўтапіліся, атрымаўшы дастойнае пакаранне за сваю сквапнасць.

Залатая рыба

На берэзе вялікай ракі жылі ў дзіравым будане стары ды старая. Бедна жылі яны: кожны дзень стары выпраўляўся на раку лавіць рыбу, старая гэтую рыбу варыла ці на вуголлях пякла, тым толькі яны і сытыя былі. Не зловіць стары нічога, дык і зусім галадаюць.

А ў рацэ той жыў залаталікі бог Джала Камані, уладар вод. Вось неяк раз пачаў стары сеці з ракі выцягваць, адчувае: штосьці надта цяжкія сённа сеці. Пацягнуў ён з усіх сіл, сяк-так выцягнуў сеці на бераг, зірнуў — і вочы заплюшчыў ад яркага бляску: ляжыць у яго сяцях вялізная рыбіна, уся быццам з чыстага золата вылітая, плаўнікамі рухае, вусамі варушыць, ва ўсе свае рыбіны вочы на старога глядзіць. Кажа залатая рыба старому рыбаку:

— Не забівай мяне, стары, не ўнось мяне, стары, да сябе дадому. Адпусці ты мяне лепш на волю, а за гэта прасі ў мяне чаго пажадаеш.

— Чаго ж мне прасіць у цябе, дзіва-рыба, — кажа стары. — Няма ў мяне ні дома добрага, ні рысу, каб голад наталіць, ні адзення, каб цела прыкрыць. Калі ты па вялікай міласці сваёй усё гэта дасі, я табе да самай смерці ўдзячны буду.

Выслухала рыба старога, матлянула хвостом і сказала:

— Ідзі сабе, стары. Будзе ў цябе і дом, і ежа, і адзенне.

Адпусціў стары рыбу ў раку, сам дадому пайшоў. Толькі, калі прыйшоў, пазнаць нічога не можа: стаіць замест будана з голля дом з моцных цікавых бярвенняў, а ў доме тым ёсць шырокія лаўкі, каб гасцей пасадзіць, і стаяць там цэлыя блюда беллага рысу, каб удосталь паесці, і ляжыць гарой адзенне прыгожае, каб у свята людзям на вочы паказацца не сорамна было. Кажа стары сваёй жонцы:

— Бачыш, старая, як нам з табой пашанцавала: не было ў нас нічога, а цяпер усяго колькі хочаш. Скажы дзякуй залатой рыбе, што сённа мне ў сеці трапіла. Гэта ўсё яна нам дала за тое, што я яе на волю адпусціў. Скончыліся цяпер нашы беды і няшчасці!

Пачула старая, што ёй муж расказаў, і толькі ўздыхнула, галавой паківала, а потым і кажа:

— Эх, стары, стары!.. Шмат гадоў ты пражыў на свеце, а розуму ў цябе менш, чым у малога толькі народжанага. Ці ж так просяць?.. Ну з'ямо мы рыс, адзенне зносім, а далей што?.. Ідзі зараз жа назад, прасі ў рыбы пяцёра слуг, прасі дом новы — ды не гэткую хаціну, а вялікі, добры,— такі, каб самому цару ў ім жыць было не сорамна... І няхай будуць у тым доме кладоўкі, поўныя золата, няхай ад рысу і чачавіцы свіран ломіцца, на заднім двары няхай новыя калёсы і плугі стаяць, а ў стойлах буйвалы — дзесяць запрэжак. І яшчэ прасі, няхай рыба цябе старастам зробіць, каб ва ўсёй акрузе людзі нас паважалі і шанавалі. Ідзі, і пакуль не выпрасіш, дадому не вяртайся!

Вельмі не хацелася старому ісці, але спрачацца з жонкай не стаў. Пайшоў ён да ракі, сеў на беразе і пачаў рыбу клікаць:

— З'явіся да мяне, дзіва-рыба! Выплыві, залатая рыба!

Праз кароткі час закаламацілася ў рацэ вада, усплыла залатая рыба з дна рачнога — плаўнікамі рухае, вусамі варушыць, ва ўсе рыбіны вочы на старога глядзіць.

— Слухай, дзіва-рыба,— кажа стары,— папрасіў я ў цябе, ды, відаць, мала... Незадаволеная жонка: хоча каб ты мяне ў нашай акрузе старастам зрабіла, і яшчэ яна хоча дом удвая большы за цяперашні, хоча слуг пяцёра, і буйвалаў дзесяць, і рысу поўныя свіраны, і ўпрыгожванняў залатых хоча, і грошай...

Выслухала залатая рыба старога, махнула хвостом і сказала:

— Няхай усё так і будзе!

І з гэтымі словамі назад у раку нырнула.

Пайшоў стары дадому. Бачыць, сабраліся на дарозе ўсе навакольныя жыхары з трубамі, з барабанамі, у руках трымаюць багатыя падарункі і гірлянды кветак. Стаяць не варухнуўшыся, быццам чакаюць кагосьці. Як убачылі сяляне старога, паваліліся ўсе на калені і закрычалі:

— Стараста, стараста! Вось ён, наш любімы стараста!..

Тут барабаны забілі, трубы зайгралі, пасадзілі сяляне старога ва ўпрыгожаны паланкін, на сваіх плячах дадому данеслі. А дом у старога зноў новы — не дом, а палац, а ў доме тым усё, як ён прасіў у рыбы.

Зажылі з той пары стары і старая шчасліва, і не ведаючы бед, усяго ў іх, здаецца, было ўдосталь, а старая ўсё бурчэла. Месяца не прайшло, як зноў яна пачала да старога прыставаць:

— Ці ж гэта павага, ці гэта гонар? Падумаеш, вялікі чалавек — стараста! Не, трэба, каб ты зноў да рыбы пайшоў ды папрасіў яе добранька: няхай зробіць цябе над усёй зямлёй махараджай. Ідзі, стары, прасі, а не, скажы, старая, маўляў, мая лаяцца будзе..

— Не пайду я,— адказвае стары.— Ці ж ты не памятаеш, як мы раней жылі, як мы галадалі, як бяdotнічалі? Усё нам рыба дала: і ежу, і адзенне, і новы дом! Мала табе падалося, дык яна нас багаццем адарыла, мяне ва ўсёй акрузе першым чалавекам зрабіла... Ну чаго табе яшчэ трэба?

Колькі ні спрачаўся стары, колькі ні адмаўляўся — старая ні ў якую: ідзі, маўляў, да рыбы, і ўсё тут. Што ж беднаму старому рабіць заставалася — давалося зноў на раку ісці. Сеў ён на беразе і пачаў клікаць:

— Выплыві, залатая рыба! З'явіся да мяне, дзіва-рыба!

Паклікаў ён раз, паклікаў другі, паклікаў трэці... Але ніхто не выплыў на яго покліч з глыбінь вод, быццам і не было ў рацэ залатой рыбы. Доўга чакаў стары, потым уздыхнуў і дадому пацягнуўся. Бачыць ён: стаіць на месцы багатага дома старэнькі будан і сядзіць у тым будане яго старая — у брудных лахманах, валасы, быццам пруты старой кашолкі, ва ўсе бакі тырчаць, хворыя вочы струп'ямі заляпіла. Сядзіць старая і горка плача.

Паглядзеў на яе стары і сказаў:

— Эх, жонка, жонка!.. Казаў жа я табе: шмат хочаш — мала атрымаеш! Казаў я табе: старая, не сквапнічай, згубіш і тое, што маеш. Ты маіх слоў тады не слухала, а атрымалася ж па-мойму. Дык чаго ж цяпер плакаць?

Каварны шакал

Жыў-быў у лесе шакал. Ён усім рабіў паскудства. Адночы ў самым канцы зімы надумаў ён забегчы ў вёску. Бегаў, бегаў вакол двароў, і захацелася яму піць. Калодзеж быў недалёка. Але як шакалу напіцца, калі няма ў яго ні вядра, ні вяроўкі? Апусціў ён морду ў калодзеж, ды вада стаяла нізка, не дастаць — і ўсё тут. Раззлаваўся шакал. «Ладна! — думае. — Вось вазьму ды і падпалю гэту ваду. Няхай згарыць». Ён зноў пабег у вёску і прынёс агню.

Вярнуўся да калодзежа — а там людзі. Яны закалолі казляня і збіраліся гатаваць абед. Побач з імі стаяла вядра з вадой. Шакал падышоў і напіўся. Людзі папрасілі ў шакала агню. «Дам я ім агню, — думае шакал. — Глядзіш, і мне перападзе за гэта костачка і кавалачак мяса».

Аддаў ён людзям агонь. Яны распалілі ка-
сцёр і падсмажылі казляня. Пачалі дзяліць мяса.
Шакал тут як тут — чакае, што і на яго долю
выпадзе. Ды толькі не далі яму ні кавалачка. Не
стрымаўся шакал, просіць:

— Братачкі! Дайце мне ножку!

— Ці ж табе сваіх ног не хапае? Вунь колькі
іх у цябе!

— Ну хаця галаву дайце!

— Сваёй у цябе няма, ці што? Вунь яна
ў цябе!

Чаго не папросіць шакал, на ўсё яму адказ-
ваюць насмешкай. Раззлаваўся шакал.

— Адайце тады мой агонь! — кажа.

Што ж, тут людзі не супраць — далі яму
агню. Шакал узяў агонь і пабег на гумно. А лю-
дзі тыя прыйшлі да калодзежа з гумна — яны
гарох малацілі.

Прыбег туды шакал і падпаліў капну саломы.
Паўзе агенчык па сухіх гароховых сцяблінках,
патрэсквае. Шакал пачакаў-пачакаў, пакуль
агонь усю капну ахапіў, а потым як закрычыць
на ўвесь голас, каб людзі пачулі:

Хто есць ме-ме! Тук-тук гарыць!

Хто есць ме-ме! Тук-тук гарыць!

Людзі спачатку не зразумелі, да чаго гэ-
та ён. Сядзяць сабе спакойна, мясам часту-
юцца. А шакал не сунімаецца. Тут адзін спаха-
піўся:

— Гэта ж ён нас кліча: «Хто есць ме-ме» —
гэта мы казляня ядзім. А «тук-тук» — гэта ён
пра гарох. Так гарошыны стукаюць, калі пада-
юць. Не інакш як ён гумно падпаліў, д'яблага
адроддзе. Бяжым хутчэй тушыць!

Пакідалі людзі мяса і бегма да гумна.
А шакал вярнуўся да калодзежа і наеўся ўсмак.

Не ўжо, лепш не быць жадным. Калі хто чаго-небудзь папросіць, лепш даць яму адразу. А то не атрымалася б з вамі такой жа бяды, як з гэтымі людзьмі, якія пашкадавалі кінуць шакалу кавалачак казляціны.

Сын Пандзіта

ры двары цара Прадзіпа — правіцеля Кашалы* — паэты і пандзіты карысталіся вялікай павагай. Быў сярод іх адзін пандзіт па імені Відзьядхар**. Бацька Відзьядхара, дзед і прадзед яго былі прыдворнымі паэтамі. Пасля смерці бацькі Відзьядхар заняў яго месца. Але ад свайго мудрага бацькі ён пераняў усяго некалькі вершаў. Быць сынам пандзіта яшчэ не азначае самому быць вучоным.

Толькі каварства Відзьядхара неўзабаве адкрылася. Іншыя прыдворныя пандзіты зразумелі, чаго ён варты, і вырашылі паміж сабой вывесці яго на чыстую ваду.

І вось аднойчы, калі цар сядзеў адзін, яны прыйшлі да яго і сказалі:

— Махарадж! Гэты чалавек — круглы дурань, хаця і завуць яго Відзьядхар. Вучонасці ж у ім ні на грош! Ты зневажаеш сябе тым, што трымаеш яго пры двары. Выпрабуй яго.

Цар здзівіўся. Бацька Відзьядхара быў знакамітым вучоным. Сын таксама трымаў сябе, як

* Кашалы — назва дзяржавы ў старажытнасці; яна знаходзілася ў Паўночнай Індыі.

** Відзьядхар — літаральна гэта імя азначае «носьбіт ведаў».

сапраўдны пандзіт: варта толькі зірнуць на яго высокі лоб, пасыпаны попелам, на яго чоткі, з якімі ён ніколі не развітваўся.

І вось цар Прадзіп на адным з прыдворных сходаў спытаў Відзьядхара:

— Відзьядхар-пандзіт! Я бачыў людзей, якія лавілі чарапах. Але я ніяк не мог зразумець, навошта яны іх ловяць. Мо ведаеш гэта ты?

Відзьядхар нядоўга думаючы ляпнуў:

— Махарадж! Справа ў тым, што ў чарапах вельмі смачнае і лекавае малако. А з чарапашай бавоўны робяць кашмірскія хусткі.

Пачуўшы такі адказ, цар рассмяўся, а за ім і ўвесь двор пакаціўся са смеху. Бачыць цар, і сапраўды Відзьядхар — круглы дурань. Але дзеля жарту ён задаў яму яшчэ адно пытанне:

— Сын пандзіта! Куды падзенецца рыба, калі сажалка загарыцца?

Відзьядхар адказаў:

— Палезуць на дрэвы, махарадж!

— Ды як жа яны палезуць? — спытаў цар, з усіх сіл спрабуючы стрымаць смех.

— Як палезуць? — здзівіўся Відзьядхар. — Як каровы!

Цар схаваў усмешку і сказаў:

— Месца, якое мы далі Відзьядхару пры нашым двары, няхай за ім застанецца. З гэтага часу мы прызначаем яго галоўным блазанам, а называць яго будзем Сын Пандзіта.

Патанулы гаршчок

Кыў у Індыі адзін брахман. Гэта быў самы гультаяваты чалавек у свеце. Працаваць ён не хацеў і харчаваньнем тым, што давалі добрыя людзі.

Надарыўся неяк шчаслівы дзень, калі брахман набраў у розных дамах вялізны гаршчок рысу.

Па дарозе дадому прысеў гультаяваты брахман адпачыць на крутым беразе глыбокай ракі, паставіў перад сабой гаршчок з рысам і, разамлеўшы на сонцы, пачаў марыць:

«Добра, калі зараз абрынецца засуха і загіне ўвесь ураджай. Тады пачнецца голад і за такі вялікі гаршчок рысу я выручу не менш трох рупій. За тры рупіі я куплю сабе казу. Каза мне прынясе статак казлянят. Я прадам статак казлянят і куплю сабе кароў. Каровы прынясуць мне цялят, цяляты вырастуць у буйвалаў. Ну а буйвалы неабходны ўсім — і заміндарам* і земляробам. На грошы ад продажу буйвалаў набуду коней. Коні прынясуць мне жарабят. Калі жарабяты падраснуць, я іх, натуральна, прадам і куплю сабе вялікі дом з цяністым садамі. У садзе ў мяне на кожным дрэве будуць сядзець рознакаляровыя папугаі. Потым я ажанюся з дачкой брахмана і вазьму за яе вялікі пасаг. У нас народзіцца вясёлы, прыгожы сын. Калі ён падрасце, уладкуюся я ў крэсле пад цяністай пальмай і крыкну хлопчыку:

— Ідзі да мяне, о сын мой, я пагушкаю цябе на сваёй назе.

Хлопчык пабяжыць да мяне, спатыкнецца, упадзе і заплача. Тады я закрычу жонцы:

— Жанчына! Падымі хутчэй дзіця! Ці ж ты не бачыш, што ён ударыўся?

Ну, а жонка будзе чым-небудзь занята і не пачуе, што я ёй крыкнуў. Тады я не вытрымаю, ускочу, ды як штурхану яе нагой. Вось табе! Атрымлівай!»

* Заміндар — памешчык.

І, забыўшыся пра ўсё на свеце, брахман ускочыў з зямлі і з усёй сілы ўдарыў нагой па гаршчку. Гаршчок, зразумела, зваліўся з берага ў раку і адразу ж патануў.

З той пары і кажуць: мары гультая варты не больш патанулага гаршчка з рысам.

Заморыш

І дзін чалавек да таго дрэнна жыў, да таго згаладаўся, што проста заморышам стаў. Кінуў ён дом і сям'ю і пайшоў у чужыя краі. Давялося яму ісці дрымучым лесам. Там жылі тыгры, пантэры, розныя злыя звяры. Але Заморыш вельмі спадзяваўся на сваю знаходлівасць. Вось ён і пайшоў адзін праз лес.

Ішоў ён асцярожна, пабойваючыся звяроў. Толькі зайшоў у самую глушэчу, чуе: хтосьці раве страшэнным голасам, а хто гэта — не зразумець. На тыгра ці пантэру зусім не падобны. Напалохаўся Заморыш, пачаў шукаць высокае дрэва — куды б залезці. Раптам бачыць: ідзе да яго велікан. Вялізны, гара гарой, чорны як сажа. Валасы дубуром. На ілбе рогі. Пашча да вушэй, іклы тырчаць. На руках кіпцюры, даўжэзныя, вострыя — быццам кінжалы. Ды яшчэ і рычыць.

Як убачыў Заморыш гэтае страшыдла — задрыжэў усім целам, і ў галаве ў яго зацмілася. Ды ўспомніў, што разумныя людзі раяць: у бядзе развагі не губляй. Схамянуўся ён ды як закрычыць:

— Стой, нячыстая сіла! Ні з месца! А то агнём спалю!

Разрагатаўся велікан. Увесь лес загудзеў ад яго рогату. Захісталіся ад страху дрэвы. Птушкі

закрылі грудзямі птушанят і замерлі ў гнёздах. Тыгры, ваўкі, пантэры разбегліся куды вочы глядзяць. А чалавек устаяў.

— Беражыся, нячыстая сіла! — крычыць. — Ты не ведаеш, хто я такі, а то цябе ветрам бы здула адсюль. Вось глядзі! Велікан больш магутны за цябе сядзіць у мяне ў кішэні ў карабку.

Ён дастаў люстэрка і паказаў велікану. А ў таго вочы крывёй наліліся, і стаў ён яшчэ больш страшны, чым быў. Ubачыў ён сябе ў люстэрку і напалохаўся. «І напраўду, — думае, — сіла ў яго небывалая, калі такога велікана ён схаваў у карабку!» Задрыжэў велікан і папрасіў:

— Гасподзь! Адпусці мяне! Я табе адслужу. Засмяяўся Заморыш:

— Адпусціць я цябе адпушчу. Толькі запомні: прыходзь да мяне кожны раз, калі я цябе паклічу.

Велікан пагадзіўся. Даў Заморышу свой волас і кажа:

— Як захочаш мяне паклікаць, падпалі гэты волас. Я адразу з'яўлюся.

Сказаў ён гэта, развітаўся, зароў і пайшоў прэч. А Заморыш весела рушыў па лесе далей.

Дайшоў Заморыш да аднаго горада, ды там і застаўся. Неяк да цара гэтага горада з'явіўся магутны волат.

— Хачу, — кажа, — памерыцца сілай з тваімі волатамі.

Цар выслаў паспрабаваць сілы з прышэльцам усіх сваіх волатаў, аднаго за адным, толькі ніхто з іх супраць яго не ўстаяў. Тады цар загадаў клікнуць кліч па ўсіх землях:

— Хто пераможа іншаземнага волата, той атрымае вялікую ўзнагароду.

Шмат разоў падавалі царскі заклік, ды ўсё ніхто на бой не ідзе. Тады прыйшоў да цара Заморыш і кажа:

— Я пайду змагацца з волатам.

Цар паглядзеў на яго і бачыць — сілы ў яго зусім няма. Засмяяўся цар. А той зноў на бой ірвецца.

Паклікаў цар іншаземнага волата і пытае:

— Будзеш з гэтым чалавекам змагацца?

Волат паглядзеў на Заморыша і нават скрывіўся. А той усё сваё даводзіць:

— Я цябе ўмомант пакладу на лапаткі.

Тут волат не вытрымаў.

— Добра, — кажа. — Давай мерацца сілай.

Адгарадзілі для іх вялікае поле. Народу сабралася вельмі багата. Заморыш узяў ды і падпаліў валасок. Велікан адразу прыйшоў. Заморыш яму кажа:

— Мне сёння трэба мерацца сілай з волатам. Зрабі так, каб ён паваліўся, як толькі я да яго дакрануся.

— Не турбуйся. Зраблю, як ты просіш.

Выйшлі абодва барцы на поле. Народ, як убачыў Заморыша насупраць волата, пачаў над ім смяцца. Раззлаваўся волат, кінуўся на Заморыша. Толькі не дастаў да яго — велікан яго аберагаў. Крыху пазней волат сам упаў. Усе проста дзіву даваліся. Цар багата ўзнагародзіў Заморыша і паставіў яго галоўным над сваімі волатамі. З той пары пачаў ён жыць прыпяваючы.

Прайшло яшчэ колькі часу. Аб'явіўся ў лесе каля горада злы тыгр. Ён забіваў усіх прахожых. Са страху людзі і хадзіць у той бок перасталі. Склікаў тады цар народ і кажа:

— Хто гэтага тыгра заб'е ці жыўцом да мяне прывядзе, таго я ўзнагароджу.

Тут усе волаты пачалі паказваць на свайго начальніка.

— Толькі ён і можа такое зрабіць.

Цар паклікаў яго і загадаў забіць тыгра.
Той кажа:

— Махарадж! Улада твая такая вялікая, што тыгр сам прыйдзе да цябе з павіннай.

Цар вельмі здзівіўся і не паверыў. А Заморыш пайшоў у лес. Там ён выклікаў велікана і загадаў яму злавіць тыгра. Сказана — зроблена. І неўзабаве тыгр з'явіўся да цара. Як убачыў цар, што тыгр ідзе да яго, падняўшы хвост, здзівіўся больш ранейшага, шчодро ўзнагародзіў Заморыша і прызначыў яго сваім галоўным саветнікам.

Стаў Заморыш саветнікам і кажа цару:

— Трэба распусціць войска. Навошта яно, калі табе служу я?

Спачатку цар яго не паслухаўся. А потым узяў і распусціў усіх сваіх ваяроў, пакінуў толькі крыху.

Даведаўся непрыяцель, што войска ў цара распушчана, узрадаваўся і пачаў пагражаць яму вайной. Народ занепакоіўся. Войска няма — як ваяваць? Ваяры, якія засталіся, заняты па сёлах і гарадах. Паслаў цар за Заморышам і пытае:

— Ваяваць як будзем?

А той кажа:

— Не трывожся, махарадж. Заўтра я сам пайду на ворага. Убачыш — усё яго войска ўмомант разбяжыцца.

Не паверыў яму цар. Лаяў у душы на чым свет стаіць. Ды толькі што зроблена, таго не вернеш.

На другі дзень раніцой Заморыш падпаліў волас. Велікан адразу прыйшоў. Заморыш усё яму расказаў і просіць:

— Прыдумай, як прагнаць варожае войска, а цара ворагаў у палон узяць.

Велікан даў яму жменьку чачавіцы:

— Ідзі на вайну. Як падыйдзе варожае войска бліжэй, кінь у яго бок гэту чачавіцу. Пра астатняе я сам паклапачуся.

Пайшоў Заморыш ваяваць. Цар, паўмёртвы ад страху, паставіў яму на лоб цілак — знак блаславення — і адпусціў яго. Убачыў варожы цар, што насустрач яго войску выйшаў усяго адзін чалавек, і не мог надзівіцца. Загадаў ён сваім ваярам схапіць гэтага нахабніка.

Вось падышло войска бліжэй да Заморыша — ён і кінуў насустрач яму чачавічныя зярняты. Адразу вочы ў ваяроў заслала цемрай — нікому нічога не відно. Пачалі яны біцца і пасеклі адзін аднаго. Хто ацалеў — тыя разбегліся. А Заморыш узяў у палон варожага цара, закаваў яго ў ланцугі і прывёў у горад. Цар узнагародзіў яго больш ранейшага і пасадзіў на царства ў непрыяцельскіх землях.

Салавей і бавоўнавы куст

Жыў некалі салавей. Лётаў-лётаў ён і вась аднойчы ўбачыў куст, на якім вісеў маленькі плод. Узрадаваўся салавей і сказаў:

— Застануся сядзець на гэтым кусце, і калі плод паспее, з'ем яго.

Кінуў ён сваё гняздо і сям'ю і ўладкаваўся на гэтым кусце. А куст жа быў бавоўнавы. Сядзеў салавей не адзін год, усё чакаў, калі паспее плод, і кажа:

— Заўтра з'ем яго, — і ў сквапнасці сваёй не падпускаў да куста ніводнай птушкі.

Прылятала аднойчы зязюля, салавей і яе не пусціў.

— Чаму ты не пускаеш іншых птушак да гэтага куста? Ці ж гэтыя кусты твае? — спытала зязюля.

— Табе якая справа? — адказаў салавей.— Не пускаю, таму што сам з’ем плод.

Зязюля ведала, што гэта бавоўнавы куст, а салавей не ведаў. А ў бавоўны спачатку вырастае пупышка кветкі — гэта яна падалася салаўю плодам, — потым кветка, потым каробачка. Каробачка лопаецца, бавоўна вылятае, і вецер адносіць яе. Салавей узрадаваўся чырвонай кветцы, думаў, што гэта і ёсць плод, чакаў, што ён вось-вось паспее. Але кветка пераўтварылася ў каробачку, каробачка лопнула і бавоўна разляцелася пад ветрам. «Штосьці лётае навокал, — падумаў салавей, — пэўна, плод паспеў». Зазірнуў у каробачку, а яна пустая. Раззлаваўся ён.

Падляцела тут зязюля і кажа салаўю:

— Вось бачыш! Каб ты пусціў нас на гэты куст, мы б табе сказалі, дзе плады, якія можна есці. А ты ўсё сквапнічаў, нікога не пускаў сюды, вось і пакараны за сквапнасць.

Тут зляцеліся ўсе птушкі і пачалі дакараць сквапнага салаўя:

— Бачыш! Вось ты і пакараны за сквапнасць.

Раззлаваўся салавей і, калі птушкі паляцелі, сказаў бавоўнаваму кусту:

— Ты дурны куст. Нікому ты не патрэбны, нікога ты не харчuess.

— Памыляешся, — запырэчыў куст. — Я кармлю авечак, а з маёй бавоўны людзі робяць падушкі, цюфякі і многае іншае, ім патрэбнае.

З таго дня ні адзін салавей не садзіцца на бавоўнавыя кусты.

Пра тое, як сонца, месяц і вецер
выправіліся абедаць

днойчы Сонца, Месяц і Вецер
выправіліся абедаць да дзядзечкі
Грому і цётчкі Маланкі. А маці
іх Зорка, самая далёкая з усіх зорак на небе,
засталася дома.

Сонца і Вецер былі сквапныя — ніколі не
думалі пра іншых, толькі пра сябе. І вось у за-
столлі яны самі наеліся ўдосталь, а пра маці ні
разу не згадалі. Месяц жа была пяшчотная
і добрая, і як толькі прыносілі якое-небудзь
блюда, яна хавала кавалачак пад кіпцюр —
кіпцюры ў яе былі цудоўныя і доўгія.

Вярнуліся ўсе трое дадому, і маці спытала іх:

— Ну, дзеці, што вы рабілі і што прынес-
лі мне?

Сонца, старэйшы з траіх, сказала:

— Я наеўся ўдосталь. Бо я пайшоў абедаць
зусім не для таго, каб маці што-небудзь пры-
несці.

Вецер сказаў:

— Няўжо ты думаеш, што я пайшоў за сыт-
нымі пачастункамі для цябе? Я пайшоў пазабаў-
ляцца і наесціся.

А Месяц сказала:

— Маці, дай блюда,— і высыпала на яго
абед такі смачны, якога яшчэ ніколі не бывала.

Павярнулася тады далёкая Зорка да Сонца
і сказала:

— Ты думаў толькі пра сваю весеялоць і за-
давальненне, пра маці ты не падумаў. Няхай жа
табе будзе пакаранне: адразу ж промні твае
будуць пякучыя, і пачнуць ненавідзець цябе ўсе
і будуць закрываць галовы, убачыўшы цябе.

Менавіта таму індыйскае сонца такое пякучае.

Потым Зорка звярнулася да Ветру:

— Сквапны і ўлюбёны ў сябе, пра маці ты не згадаў. Дзьмі ж ты спёкай гарачай — усе будуць ненавідзець цябе і бегчы ад цябе.

Менавіта таму індыйскі вецер такі шалёна-пякучы.

А Месяцу маці Зорка сказала:

— Любая мая дачка, ты ўспомніла пра маці і паклапацілася пра яе. Дык будзеш ты светлая і прахаладнаватая, і будуць людзі бласлаўляць цябе за тваё святло, якое нясе свежасць.

Менавіта таму такія пяшчотныя, з прахаладай і цудоўныя індыйскія месяцовыя ночы.

Вось цяпер вы пачулі пра Сонца, Вецер і Месяц — пачулі, чаму яны такія, якімі вы іх ведаеце.

Жыў-быў верабей

Жылі ды былі верабей з вераб'іхай і жыў-быў цар. Пабудавалі верабей і вераб'іха гняздо ў царскім палацы. Цар жыў у пакоях, а верабей з вераб'іхай — у сваім гняздзе.

Вось аднойчы цар апрануўся ў новае ўбранне — надумаў у госці пайсці. Толькі дайшоў да дзвярэй, а верабей вазьмі ды і кінь на яго кроплю. Белая кропля ўпала проста на цара і запэчкала яго новае ўбранне. Разгневаўся ён. Паклікаў слугу і кажа:

— Зараз жа злаві вераб'я з вераб'іхай і пасадзі іх у клетку.

Вераб'іху ж слуга злавіў, а верабей пырх ды і быў такі.

Прыляцеў верабей да цясляра, просіць:

— Цясляр, цясляр! Зрабі мне каляску на васьмі калёсіках. Цар пасадзіў у клетку маю вераб'іху. Я паеду з ім ваяваць.

Цясляр зрабіў каляску на васьмі калёсіках. Верабей запрог у яе мышку і паехаў ваяваць з царом. Едзе ён, едзе, бачыць — ляжыць на дарозе іголка.

— Братка верабей! Братка верабей! Ты куды едзеш? — пытае іголка.

Адказвае верабей:

Я верабей, я верабей,
Бачыш, мышку ў каляску запрог:
Еду я з царом ваяваць —
Ён маю вераб'іху злавіў.

— І я з табой, браток верабей.

— Паедзем.

Залезла востраносая іголка на каляску. Верабей лейцамі трасе, мышку паганяе. Мыш бяжыць, з усіх сіл стараецца. Хутка коцяцца калёсы.

Едуць яны, едуць, а насустрач ім скарпіён.

— Браток верабей! Браток верабей! Ты куды едзеш? — пытае.

А верабей яму:

Я верабей, я верабей,
Бачыш мышку ў каляску запрог:
Еду я з царом ваяваць —
Ён маю вераб'іху злавіў.

— І я з табой, браток верабей.

— Паедзем.

Падняў скарпіён свой хвост з ядавітым джалам і ўлез да вераб'я на каляску. Верабей мышку паганяе. Мышка бяжыць хутка-хутка.

Едуць яны, едуць, глядзяць — ляжаць вяроўка і кій.

— Браток верабей! Браток верабей! Куды ты сабраўся? — пытаюць вяроўка і кій.

А верабей ім у адказ:

Я верабей, я верабей,
Бачыш, мышку ў каляску запрог:
Еду я з царом ваяваць —
Ён маю вераб'іху злавіў.

— І мы з табой, братка верабей.

— Паедзем.

Вось і сабралася ў вераб'я па дарозе цэлае войска. Ехалі яны, ехалі і пад'ехалі да царскага палаца, калі стала зусім цёмна. Спыніў верабей каляску ззаду палаца. Цара дома не было. Верабей з сябрамі ціхенька прабраліся ў пакой да цара. Іголка схавалася ў яго пасцелі. Скарпіён узлез на столік, дзе стаяла свечка. Вяроўка і кій стаіліся ля дзвярэй. Сам верабей залез пад карніз. А мышка засталася сцерагчы ля каляскі.

Цар неўзабаве вярнуўся. Памыўся, сеў вячэраць. Ён і не здагадаецца, якое войска забралася да яго ў палац.

Пайшоў цар спаць. А іголка яго даўно чакае. Лёг ён у пасцель — яна як пачне калоць яго ў спіну. Закрычаў цар, ускочыў. Хоча свечку запаліць — паглядзець, што гэта колецца ў пасцелі.

А ля свечкі сядзеў скарпіён. Толькі працягнуў цар руку, скарпіён яго і ўджаліў.

Загаласіў цар ад страху:

— Бацюхны! Паміраю! Мяне скарпіён укусіў!

Кінуўся цар вон з пакоя. А ля дзвярэй яго чакалі вяроўка і кій. Вяроўка аблытала цара, а кій пачаў яго біць. Крычыць цар колькі мае сілы:

— Дапамажыце! Дапамажыце! Дапамажыце хоць хто-небудзь!

Верабей зверху глядзеў, глядзеў на ўсё, што дзеілася, а як пачаў прасіць цар дапамогі, зляцеў да яго, спыніў кій і кажа:

— Цар! Я верабей. Са мной маё войска. Кажы, адпусціш маю вераб'іху? Ці ж табе яшчэ мала перапала?

Пачаў маліцца цар, пачаў прасіць у вераб'я даравання. Вяроўка вызваліла цара, і ён выпусціў вераб'іху.

Купец і бляхар

аспрачаліся нека купец і бляхар, што важней: багацце ці розум. Купец і кажа:

— Навошта табе розум, калі ты бедны, як палявая мыш?

— А дурню і золата не дапаможа! — адказваў бляхар.

— Ну, гэта ты ілжэш! — сказаў купец. — Золата з усякай бяды выручыць чалавека.

Не пагаджаецца бляхар:

— Золата без розуму нічагусенькі не варта, розум жа і без золата чалавеку дапаможа!

— Брыдота! — раззлаваўся купец. — Не можа гэтага быць. Калі твой розум акажацца мацней за маё золата, я табе падару тысячу рупій. А калі маё золата акажацца магутней за твой розум, ты станеш маім рабом. Згодзен?

— Згодзен.

— Тады пойдзем да раджы*, раскажам яму пра спрэчку, каб ніхто з нас не мог адмовіцца ад сваіх слоў.

Прышлі яны да раджы, казалі пра сваю спрэчку. А раджа быў правіцель жорсткі, злы. Дня не праходзіла, каб ён не караў каго-небудзь са сваіх падданных. І ў гэты дзень ён пакараў ужо

* Раджа — князь.

трох няшчасных... Убачыў раджа купца і бляхара, хацеў паклікаць кáта, але ўспомніў заповіт свайго бацькі: «Ніколі не забівай за дзень больш чым трох падданных, а то не будзе каму хадзіць за тваімі сланамі, пасвіць тваіх коней, урабляць тваю бавоўну і вырошчваць твой рыс».

Не асмеліўся раджа парушыць бацькоўскі заповіт і прыдумаў такую хітрасць. Даў ён купцу запячатанае трыма пячаткамі пісьмо на пальмавым лісце і сказаў:

— Ідзі з бляхаром у суседняе царства і перадай цару вось гэта пісьмо. Калі вернецца, я вас узнагароджу.

Прышлі купец і бляхар у суседняе царства, перадалі цару пісьмо, чакаюць, што цар скажа. Цар зламаў пячатку, разгарнуў ліст, прачытаў услых:

— О магутны сусед мой! Калі ты жадаеш сабе добра — пакарай гэтых людзей!

Пачуў купец, што напісана ў пісьме, кінуўся да цара ў ногі:

— Злітуйся, уладар! Вазьмі маё золата, але пакінь мне жыццё!

Усміхнуўся цар:

— Хопіць у мяне свайго золата. Праз гадзіну кат адсячэ вам галовы.

Акружыла варта купца і бляхара, вачэй з іх не спускае.

Пачаў купец прасіць:

— Адпусціце мяне на волю — я вас азалачу. Кожнаму дам тысячу рупій!

— Калі мы цябе адпусцім, цар нам самім адсячэ галовы, — уздыхнуў начальнік варты. — А ў каго няма галавы, таму і золата не ў радасць.

Не прайшло і гадзіны — з'явіўся кат, а за ім цар і прыдворныя. І толькі кат узяўся за меч, як раптам бляхар гулка і весела рассямяўся.

— Чаму ты смяешся, вар'ят? — здзівіўся цар.

— О цар! Я скажу табе, чаму я смяюся. Выслухай мяне, о справядлівы. Пяць дзён таму ў палацы нашага слаўнага раджы з'явіўся адзін вялікі прадказальнік. Прадказальнік гэты ўбачыў нас і сказаў раджы: «Пакуль у тваім княстве жывуць гэты бляхар і гэты купец, на тваю зямлю будуць абрынацца страшэнныя беды: чума, засуха, ліўні, голад. Пазбаўся ад гэтых людзей. Але памятай, калі ты заб'еш іх, на тваё княства адразу ж абрынуцца ўсе гэтыя беды. Зрабі так, каб пакараў іх іншы валадар, і тады ўсе няшчасці прыпадуць таму, хто аддаў іх на смерць».

Пачуўшы гэта, цара ахапіў гнеў:

— Значыць, ваш раджа надумаў знішчыць маё царства! — завішчаў ён.— Ідзіце ж назад і перадайце гвалтоўнаму, што праз тры дні мае смелыя воі будуць таптаць яго палі, а самога я вазьму ў палон і загадаю на ім араць зямлю!

Бляхар і купец пакланіліся цару і заспяшаліся дадому. Па дарозе бляхар сказаў купцу:

— Цяпер ты бачыш, што розум мацней за золата? Калі б не я, быў бы ты без галавы! Аддавай мне тысячу рупій!

— Спачатку вернемся дадому,— адказвае купец,— а там паглядзім, што будзе.

Не хацеў купец аддаваць золата, і вырашыў ён загубіць бляхара.

Прыйшлі яны да раджы, кажуць:

— Суседні цар аб'явіў табе вайну. Праз тры дні яго воі будуць таптаць нашы палі!

Спалохаўся раджа, пытае:

— Чаму цар на мяне раззлаваўся?

Тут купец выступіў наперад і сказаў:

— Гэта бляхар вінаваты, што цар на цябе раззлаваўся.

І купец расказаў усё, як было.

Ускочыў раджа з трона, крычыць:

— Адсяку вам абодвум галовы! Гэй, паклікаць кáта!

Прыбег кат, чакае, калі раджа загадае выцягнуць меч. Купец падпоўз на каленях да кáта, пачаў прасіць:

— Пан мой, пашкадуй мяне! Я падару вам слана і мех золата.

Пачуўшы гэтыя словы, раджа закрычаў:

— Сячы ім галовы! Яны на маё княства варожыя войскі наклікалі.

Падняў кат меч, а бляхар як разрагочыцца! Смяецца, спыніцца не можа. Нават слёзы на вачах паявіліся ад смеху. Кат ад здзіўлення апусціў меч, глядзіць на раджу.

— Ты што рагочаш, вар'ят? — пытае раджа.

— Смяюся я таму, што ты хочаш мяне пакараць, а таго не ведаеш, што толькі я адзін магу прымусіць варожых вояў павярнуць назад. Значыць, ты сам сабе жадаеш няшчасця. Вось і смяюся...

— Я праверу праўдзівасць тваіх слоў, — сказаў раджа. — Ведай! Калі ты не павернеш ворагаў, я загадаю спаліць цябе жывым на вогнішчы.

— Даць мне каня, і вораг не асмеліцца ступіць на тваю зямлю.

— Дай яму каня! — загадаў раджа.

Сеў бляхар на каня і паімчаў насустрач варожым воям.

Ля самай граніцы ўбачыў ён чужаземныя войскі. Наперадзе войск ехаў разгневаны цар.

Падскакаў бляхар да цара, загарадзіў яму дарогу, кажа:

— Перш забі мяне, а потым ужо тапчы пасевы маёй зямлі. Пакуль я жывы, ні адзін з тваіх вояў не пераступіць гэтай граніцы!

Цар падумаў: «Калі я заб'ю яго, то збудзецца страшнае прадказанне мудраца — і на маё царства абрынецца чума, засуха, голад».

— Ну, не! — усклікнуў цар.— Няхай цябе забівае твой раджа. А я сабе не вораг!

І павярнуўшы сваіх вояў, цар паехаў дадому. Вярнуўся бляхар да раджы і кажа:

— Я сваё абяцанне выканаў. Ніхто больш не пагражае твайму княству.

Задаволены раджа загадаў адлічыць бляхару тысячу рупій.

Бляхар склаў грошы ў мех і павярнуўся да купца:

— Цяпер і ты кладзі свой пройгрыш.

Давялося і купцу адлічыць тысячу рупій.

Ускінуў бляхар на плечы мех з грашыма і сказаў на развітанне:

— Памятай: дурню і золата не дапаможа, а разумны і без золата бяду прагоніць!

Братка Амбе і братка Рамбе

адным вялікім доме жыў кот, а ў доме было шмат мышэй. Кот лавіў мышэй, еў іх і жыў прывольна. Прайшло шмат часу, кот пастарэў, і цяжка яму стала лавіць мышэй. Думаў ён, думаў, як быць, і, нарэшце, прыдумаў. Склікаў ён мышэй і кажа:

— Мышы, мышы, вось для чаго я паклікаў вас. Прызнаюся, дрэнна я жыў і вас крыўдзіў. Сорамна мне, хачу перамяніцца. Не стану вас чапаць. Бегайце сабе на волі, а мяне не бойцеся. Патрабую ад вас аднаго: кожны дзень двойчы праходзьце каля мяне адна за адной і пакланіцеся мне, а я вас не зачэплю.

«Жыў-быў верабей»

Узрадаваліся мышы, што не будзе іх чапаць кот, і з радасцю пагадзіліся. Сеў кот у кутку, і пачалі мышы адна за адной праходзіць каля яго; праходзяць і кланяюцца яму. А кот сядзіць смірна.

Вось і апошняя мыш стала перад ім і пакланілася, а ён — цап! — схапіў яе і з'еў.

А мышы наперад пайшлі і нічога не заўважылі.

Так яны хадзілі кожны дзень, па два разы. Кот спакойна з'ядаў двух мышэй і быў задаволены сваёй хітрасцю.

Але сярод мышэй было два сябры — Амбе і Рамбе. І вось Амбе і Рамбе заўважылі, што мышэй усё менш становіцца. Пачалі яны думаць і вырашылі, што кожны раз, калі мышы будуць праходзіць перад катом, Рамбе пойдзе першым, а Амбе апошнім.

Прайшоў Рамбе, нізка пакланіўся кату, а потым гулка паклікаў:

— Братка Амбе, дзе ты?

Амбе з канца адказвае:

— Тут я, братка Рамбе!

І так яны ўсё перагукаліся, пакуль усе мышы не прайшлі міма.

Раззлаваўся кот, але не асмеліўся зачапіць Амбе, пакуль яго клікаў Рамбе. Злаваўся, злаваўся — і лёг спаць галодны.

На другі дзень зноў тое ж: кліча Рамбе, а Амбе яму адказвае. Зноў пабаяўся кот зачапіць Амбе і зноў лёг спаць галодны.

На трэці дзень праходзяць мышы каля ката. Кліча Рамбе:

— Братка Амбе, братка Амбе, дзе ты?

— Тут я, братка Рамбе, тут я! — адказвае Амбе, а сам глядзіць ва ўсе вочы, ці не скочыць кот.

Раззлаваўся кот, кінуўся на Амбе. А таго і след прастыў, ды і мышы ўсе разбегліся: убачылі, што кот — падманшчык і ім ад яго бяда.

Пахаваліся ў норы і не выходзяць адтуль да ката-падманшчыка.

А кот ні адну мыш злавіць не можа. Худнеў, худнеў ды і прапаў.

І кату канец, і казцы канец.

Свято з храма

ыў у адной вёсцы багацей, а насупраць яго дома была сажалка. Прышоў раз да багацея бядняк і просіць дапамогі. Багацей кажа:

— Прастаіш усю ноч у сажалцы, дам табе дваццаць рупій.

— Прастаю,— сказаў бядняк і прымусіў багацея тройчы паклясціся, што ад абяцання ён не адмовіцца.

Ноччу спусціўся бядняк да сажалкі і зайшоў у ваду па шыю. Усе вакол спалі, толькі ў храме далёка ад сажалкі гарэла лампада. Вось ён і глядзеў на агеньчык. Раніцой вылез з сажалкі і пайшоў да багацея за абяцанымі грашыма.

— Ты напраўду прастаяў у сажалцы ўсю ноч, і ніхто цябе не падтрымліваў? — пытаецца багацей.

— Хто мяне мог падтрымліваць? — здзівіўся бядняк.— Толькі ў храме гарэла лампада. Я і глядзеў на яе.

— А-а! Дык ты ўсю ноч грэўся ад гэтай лампы! — зло рассмяўся багацей і не даў яму нічога.

Давялося бядняку ісці ні з чым. Ідзе, прычытае, а насустрач ліса. Пытае:

— Ты чаму прычытаеш?

Ён ёй усё расказаў. Яна і кажа:

— Я прымушу багацея аддаць табе грошы. Бяры мяне на плечы і нясі ў вёску, а потым прынясі назад, на гэта ж самае месца. Ды загадзя скажы ў вёсцы: «Лясны цар да вас ідзе, прывяжыце сабак».

Бядняк усё зрабіў, як ліса загадала, і прынёс яе ў вёску. Сабрала ліса Савет старых і кажа:

— Укапайце ў зямлю дзве высокіх жардзіны, паміж імі кацялок павешайце вышэй, а ўнізе агонь распаліце — няхай у кацялку рыс варыцца.

Здзівіліся старыя.

— Дык кацялок жа будзе ад агню далёка. Як жа рыс зварыцца?

— А як грэўся лампадай гэты бядняк? — пытае ліса.— Няхай і рыс гэтак жа зварыцца.

Што тут скажаш? Прамаўчалі старыя.

— І лампада грэць бедняка не магла, і рыс так не зварыцца,— сказала ліса.— Загадайце багацею аддаць яму дваццаць рупій.

Давялося багацею адлічыць грошы. Забраў іх бядняк, падняў на плечы лісу і аднёс у лес, як абяцаў. А сам пайшоў сваёй дарогай.

Ласункі з неба

дна небагатая жанчына жыла тым, што прала ніткі. Быў у яе сын. Адночы дала яна яму два клубкі нітак — на рынак аднесці. Ідзе ён, ідзе, бачыць — яшчарка на плоце сядзіць. Ubачыла хлопца і ад страху галавой заматляла. А ён кажа:

— Дзядзечка, табе, відаць, ніткі патрэбны. Бяры! — І паклаў на паркан два клубкі, а сам дадому пайшоў.

— Groшы прынёс? — спытала маці.

— Не. У мяне дзядзечка гэтыя клубкі папрасіў. Я яму аддаў.

Напрала маці яшчэ нітак і сама панесла прадаваць. Купіла рысу, пражылі яны некалькі дзён. Але вось скончыліся грошы.

— Трэба ў дзядзечкі доўг забраць, — вырашыў хлопец.— Пайду.

— Ідзі,— адказвае маці.

А яна сапраўды думала, што ён і напраўду пойдзе да дзядзькі.

Пайшоў. Падыходзіць да паркана, а там, яшчарка. Убачыла яго, напалохалася і ўцякаць!

— Дзядзечка, куды ўцякаеш? — крычыць хлопец.— Groшы аддавай за ранейшае, а не дык хвост адарву.

Бяжыць яшчарка, і ён за ёй. Забегла яшчарка за куст, а там гаршчок з грашыма. Хлопец думае, гэта і ёсць дзядзечкавы грошы, ну і забраў іх. Едзе дадому, а яго думка цярэбіць: «Можа, грошы не сапраўдныя?» — узяў і высыпаў іх сабе на галаву. Усе манеты на зямлю пасыпаліся, толькі дзве рупіі на галаве затрымаліся. «Гэтыя вось сапраўдныя,— вырашыў хлопец,— а тых мне не трэба».

Прынёс ён дадому дзве рупіі і кажа маці:

— Дзядзька мне даў іх цэлы гаршчок, ды там толькі дзве гэтыя манеты добрыя, астатнія дрэнныя.

Падняла маці рукі:

— Ідзі хутчэй, пакажы, дзе яны!

Пайшлі з хлопцам, сабрала грошы, а дадому вярнуўшыся, напакла шарыкаў з мукі і патакі. Напакла і раскідала іх у двары.

— Ідзі сюды! — сына кліча.— Ласункі з неба падаюць. Збірай ды еш!

Сабраў хлопец шарыкі і ўсе з'еў.

Але так ці інакш папаўзлі чуткі, што знайшлі яны клад. Пацягнулі жанчыну да суддзі.

— Нічагусенькі не ведаю. Не верыце, у сына спытайце,— адмаўляецца яна.

Паклікалі сына. Ён і кажа:

— Грошы мне дзядзечка даў. Гэта праўда. А які гэта быў дзень, не ведаю. Памятаю, тады ласункі з неба падалі.

Здзівіўся суддзя: дзе гэта бачана, каб ласункі падалі з неба? Відавочна, хлопец не зусім разумны, балбоча, што на рот палезе. На тым усё і скончылася.

Непрыгожае імя

ыў у адной вёсцы селянін з жонкай. Звалі яго Тхунтхунія. Што ні дзень, жонка кажа яму:

— Якое ў цябе непрыгожае імя! Яно анічагусенькі не азначае. Вазьмі сабе другое.

Мужык усё абыходзіўся жартачкамі, але жонка не давала яму спакою. Дні ішлі за днямі, і яна ўсё паўтарала сваё:

— Выберы сабе імя больш прыгожае!

Надакучыла Тхунтхуніі з ёй спрацацца. Ён і вырашыў пайсці пашукаць сабе новае імя. Увечары загадаў жонцы напячы аладак, а сам лёг спаць.

Раным-рана Тхунтхунія завязаў аладкі ў кулёк і выйшаў з дому шукаць прыгожае імя.

Ішоў ён, ішоў і прыйшоў у нейкую вёску. Там толькі памёр чалавек. Яго цела якраз неслі на касцёр. Людзі крычалі і горка плакалі.

«Мне пашанцавала, — падумаў Тхунтхунія. — Гэты чалавек памёр. Значыць, я магу ўзяць сабе яго імя».

Падышоў ён да аднаго чалавека і пытае:
— Братка! Хто гэта памёр?

— Амарнатх.

Задумаўся Тхунтхунія: «Але, Амарнатх — значыць уладыка бессмяротных, а чалавек з такім імем усё роўна памёр. Назавіся я Амарнатхам, якая карысць? Ад смерці ж мне не ўцячы! Не, у гэтым імені добрага мала».

З тым ён накіраваўся далей.

У наступай вёсцы ён завярнуў у гумно. Бацьць, нейкі чалавек выбірае рысавае зерне з мінулагодняй саломы.

— Братка! Няўжо ты не знайшоў сабе справы лягчэй? — кажа Тхунтхунія. — Як цябе клічуць?

— Дханпат.

Пачуў гэта Тхунтхунія і здзівіўся. «Але, Дханпат — значыць багацей, — думае. — І чалавеку з такім імем даводзіцца капацца ў мінулагодняй саломе! Не, мала карысці называцца Дханпатам».

І ён пайшоў далей.

Падыходзіць яшчэ да нейкай вёскі, а на сустрач яму чалавек нясе на каромысле цяжкую ношу. У той час сонца ўжо прыпякала, і насільшчык абліваўся потам.

Убачыў Тхунтхунія, як цяжка таму даводзіцца, і думае: «Пацікаўлюся гэта я, якое яго імя».

— Братка! Куды ты ідзеш? І як цябе клічуць? — пытае.

— Я нясу рэчы майму гаспадару. А клічуць мяне Лакшман.

Сказаў чалавек і пайшоў сваёй дарогай, а Тхунтхунія так і застаўся стаяць разявіўшы рот. «Уладыка Лакшман перамог і знішчыў са-

мых страшных ракшасаў,— разважаў ён.— А чалавек, якога назвалі, як і яго, цягае на сабе ўсялякія грузы, нібы асёл. Не, не варта мне браць яго імя».

І ён заспяваў:

Амарнатх, хоць і «бесмяротны»,
а сканаў, як і ўсе;
А багацей Дханпат, галодны,
шукае зерне на гумне;
І знемагаючы ад цяжару,
нясе Лакшман цяжкі груз,—
Я Тхунтхуніяй застануся,
як з нараджэння і завуся.

Далей Тхунтхунія не пайшоў, вярнуўся дадому. Дома жонка спытала, якое імя ён сабе выбраў. Расказаў ёй Тхунтхунія, што бачыў у дарозе, і жонка ўсё зразумела. Больш яны пра яго імя не спрачаліся.

Хто каго баіцца?

Недалёка ад адной вёскі расло высокае дрэва. На гэтым дрэве з даўніх часоў жыў ракшас — злы дух-людоед. Людзі і звяры вельмі яго баяліся. Ніхто да дрэва нават наблізіцца не асмельваўся. І хаця ўлетку яно аздаблялася пладамі, спелымі ды сакавітымі, ніхто іх не чапаў, нават птушкі не дзяўблі.

Вось неяк раз прыйшлі туды з вёскі дзве жанчыны, дзве сястры, і пачалі пад самым дрэвам сабе хаціну будаваць. Пачалі суседзі іх адгаворваць:

— Што вы надумалі, звар'яцелыя? Ці ж ракшаса не баіцеся?

Смяюцца сёстры:

— А што нам ваш ракшас? Мы, можа, і самі страшней усялякага ракшаса! Яшчэ паглядзім, хто каго напалохае!

Пабудавалі яны сабе хаціну, перацягнулі туды ўсю сваю маёмасць і пачалі жыць.

А на жыццё жанчыны зараблялі тым, што куплялі ў вёсцы рыс, а затым таўклі яго ў муку, з мукі рабілі цеста, а з цеста пяклі аладкі, што потым прадавалі ў горадзе. Вось і зараз яны перш-наперш паставілі ля дзвярэй хаціны каменныя ступкі, у якія насыпалі рысу, узялі даўгія таўкачы і пачалі работу. Па ўсім лесе стук і грукат пайшоў. Прачнуўся на дрэве ракшас, ніяк не зразумее, хто гэта яму спаць перашкаджае — чалавек ці звер. Вызірнуў ён з бярогі і бачыць — стаяць пад самым дрэвам жанчыны і б'юць кагосьці доўгімі тоўстымі кійкамі. Каго б'юць не бачна, толькі шум стаіць такі, што на дрэве кожны лісток дрыжыць.

«Не простыя, відаць, гэтыя жанчыны, — падумаў людаед. — Вось якія ў іх кійкі! Пасяджу-тка я лепш на дрэве, пакуль яны не пойдучь, а тады ўжо злезу ўніз і пайду на паляванне».

Але сёстры вяртацца ў вёску не збіраліся. Таўклі яны рыс гадзіну, другую, трэцюю — да самага вечара, а ўвечары замясілі цеста і пачалі пячы аладкі, каб раніцай у ліку першых трапіць на базар. Напяклі цэлую гару — смачныя, румяныя, сакавітыя. Потым склалі іх у вялікую кашолку, накрылі і, стомленыя, залезлі ў хаціну спаць.

Увесь гэты час ракшас сядзеў на дрэве і чакаў. Ён жа нічога не еў цэлы дзень і моцна згаладаўся.

«Смачна пахне! — удыхаў ракшас пах рысавых аладак. — Вось бы пакаштаваць, што гэта такое! Даўно мне хацелася чалавечай стравы пакаштаваць...»

Людаед асцярожна спусціўся ўніз, падышоў да кашолкі, падняў накрыўку і ўзяўся за аладкі — адну за адной так праглынае! Хутка кашолка зусім апусцела, засталася ўсяго дзве-тры аладкі на самым дне. Палез ракшас за імі, а накрыўка саслізнула з кашолкі і з грукатам упала на зямлю. Выскачылі сёстры з хаціны, глядзяць — сядзіць ля кашолкі ракшас, апошняю аладку даядае. Як накінуліся яны на ракшаса, як пачалі яго малаціць! Б'юць і прыгаворваюць:

— Ах ты злодзей, ах ты паганы зладзюга! З'еў усе нашы аладкі! Вось табе! Вось табе!

Кожная схапіла свой таўкач, і пайшла ў іх работа: старэйшая ўдарыць — малодшая дасць, малодшая ўдарыць — старэйшая замахнецца. Дух перавесці беднаму ракшасу не даюць. Людаед ад болю не бачыць белага свету.

— Адпусціце мяне, — просіць. — Ніколі больш да вас не прыйду, дарогу сюды забуду!

Маўчаць сёстры, толькі таўкачы ў паветры мільгаюць... Людаед ужо на ўвесь лес крычыць:

— Ой, баліць! Ой, не магу! Адпусціце мяне! Я адсюль пайду назаўсёды. Не буду больш на людзей паляваць! Адпусціце мяне!

— Як бы не так, — злуюцца жанчыны. — Ты ўсе нашы аладкі з'еў, чым мы цяпер жыць будзем? Што на базар панясем? Плач, не плач, а пакуль не заплочіш, мы цябе не адпусцім.

— Добра, здабуду вам грошай! — абяцае людаед. — Зараз пайду да ліхвяра. Пачну яго шчыпаць, душыць, шчакатаць, страшныя гісторыі нашэптваць. Загадаю яму даць вам грошай — ён і прынясе. Цэлы кашэль золата прынясе!

Паверылі жанчыны ракшасу і адпусцілі яго. А ён ужо ледзьве жывы.

Раніцай прыйшлі да іх з вёскі суседкі, расказваюць, што ліхвар, відаць з глузду з'ехаў: бегае

па вуліцы, валасы на сабе рве, крычыць не сваім голасам.

А ўвечары і сам ліхвяр да сяцёр з'явіўся — увесь пабіты, змучаны, невядома ў чым душа трымаецца. Прынёс ён ім кашэль, а ў ім — новенькія залатыя. Так вось і разбагацелі бедныя жанчыны, а ўсё з таго, што добра драўляным таўкачом працаваць умелі... З таго часу нашых жанчын нават нячыстая сіла не чапае — баіцца!

Гэта — за тое

ылі нека два сябры — вярблюд і шакал. І вось сказаў шакал вярблюду:

— На тым баку ракі поле цукровага трыснягу. Пераправімся праз раку, ты паясі салодкага трыснягу, а я палаўлю сабе рыбы, і будзе нам добры абед.

Вярблюд узяў шакала на спіну, таму што шакал плаваць не ўмеў, і пераправіліся яны праз раку. Вярблюд залез на поле і ўзяўся за цукровы трыснёг, а шакал пабег па беразе падбіраць рыбу і косці.

Шакал звер невялікі і таму неўзабаве наеўся, а вярблюд толькі пачаў есці. Скончыў шакал свой абед і надумаў скакаць вакол поля, дзе пасвіўся вярблюд. Скача і вые на ўсю сваю шакаллю моц.

Пачулі людзі ў вёсцы выццё шакала, прыбеглі з кіямі гнаць звяругу. Бачаць, скача вакол поля шакал і вые, а на полі пасвіцца вярблюд. Раззлаваліся людзі, кінуліся на вярблюда, пабілі яго і прагналі з поля, а шакал уцёк.

Пакрысе пачухаў пабіты, ледзьве жывы вярблюд да ракі. Дагнаў яго шакал і кажа:

— Вернемся дадому.

— Добра,— адказаў вярблюд.

Узяў шакала да сябе на спіну і пайшоў праз раку. Зайшлі яны далёка ў ваду, вярблюд і кажа:

— Сябар шакал, дрэнна ты са мной абышоўся. Паабедаў, потым выць пачаў. Чаму гэта ты так? Як быццам ты не ведаў, што на твой голас збяруцца людзі з усёй вёскі. Гэта ж праз цябе мяне да паўсмерці збілі, нават паесці не далі. Навошта ты пачаў выць?

— Не ведаю,— сказаў шакал.— Такі ў мяне звычай: люблю паспяваць пасля абеду.

Рушылі яны далей у раку. Спачатку было да калена вярблюд, потым усё вышэй і вышэй, нарэшце паплыў вярблюд. Плыве і кажа шакалу:

— Ведаеш што? Хочацца мне паплюхацца ў вадзе.

— Калі ласка, не рабі гэтага,— умольна правішчэў шакал.— Навошта гэта табе?

— Не ведаю,— адказаў вярблюд,— такі ўжо ў мяне звычай: люблю пакуляцца пасля абеду.

І пачаў вярблюд цялёпацца ў вадзе. Зваліўся шакал і ўтапіўся, а вярблюд даплыў да берага і пайшоў дадому.

Певень і кошка

Кыў-быў у аднаго чалавека певень. А ў дом часцяком забягала кошка. Падкрадзецца непрыкметна на кухню, схопіць здабычу — і прэч. Убачыць певень кошку — і кукарэча. Людзі збягуцца і прагоняць яе. Раззлавалася кошка на пеўня і аднойчы ледзь не задрала яго, ды выратавала яму жыццё кукарэканне.

Блукаў неяк певень па двары, зярняткі кляваў, раптам бачыць — ідзе яму насустрач кошка. Кінуўся певень уцякаць, а кошка яму і кажа, ды так ласкава:

— Братка пеўнік! Чаму ты мяне баішся? Я ж нічога дрэннага табе не зраблю.

Паверыў певень кошчыным прамовам, застаўся ён — цікава, што далей будзе. А кошка, убачыўшы, што яе словы дайшлі да пеўня, працягвала:

— Давай з табой пасябруем. Ты пры маім з'яўленні на кухні не кукаракай, а я за гэта буду частаваць цябе чым-небудзь смачненькім. Усё, што здабуду, раздзялю з табой пароўну.

Певень моўчкі выслухаў кошку, падумаў і вырашыў, што, бадай, з ёй сябраваць ёсць сэнс.

І кошка стала не баючыся ўваходзіць на кухню, піць малако, есці сыраквашу. Наесца па горла, а рэшткі аднясе пеўню. Так яны і сябравалі.

Аднойчы гаспадыня пакінула на кухні поўны гаршчок смятаны. Убачыла кошка гаршчок і кажа пеўню:

— Праз некалькі дзён будзе свята, нам трэба зрабіць сякія-такія прыпасы. Калі ты мне дапаможаш, мы схаваем гэты гаршчок са смятанай у такім месцы, дзе яго ніхто не ўбачыць. А надыдзе свята, вось ужо тады мы з табой і паласуемся!

Гэтая думка прыйшлася пеўню па душы. Ён схапіў дзюбай гаршчок з аднаго боку, кошка падхапіла з другога. Яны вынеслі гаршчок, схавалі ў падпечак і паціху збеглі.

Але кошка неўзабаве вярнулася. Калі яна ўбачыла гаршчок са смятанай, у яе слінькі пацяклі. І падумала яна: «Калі я крыху паем, певень усё роўна не даведаецца».

Смятана выдалася на рэдкасць смачнай. Кошка некалькі разоў апускала пысу ў гаршчок. З вялікай цяжкасцю адарвалася яна ад гаршчка і пайшла дадому. Але думка пра смятану не пакідала яе, і на дні яна тры разы бегала ў прыбудову. Тое ж было і на наступны дзень. Не супакоілася яна да таго часу, пакуль не вычысціла ўвесь гаршчок.

Прайшло некалькі дзён. Надыйшло свята. У дамах рыхтавалі смачныя блюда, пах смажанага мяса казытаў у кошчыным носе, але ў яе не было ніякай надзеі атрымаць хаця б кавалачак. Падумала яна ды і кажа пеўню:

— Сёння свята. Пойдзем з табой павесялімся, паядзім смятанкі!

Певень пайшоў за ёй у прыбудову. Кошка выцягнула гаршчок, зазірнула ў яго і кажа:

— Ах, што я бачу! Гэта ты з'еў усю смятану — нашай дружбе здрадзіў!

— Ды я з таго часу першы раз сюды зайшоў! Гэта, відаць, ты зрабіла!

— Ах ты злодзей! Ах ты хітрэц! — раззлавалася кошка. — Такім нахабным, як ты, на зямлі няма месца! — І кінулася на пеўня.

Голасна закрычаў певень. Але кошка скруціла яму шыю і пачала ласавацца курацінай.

Тры царэвічы

даўнія часы жыў цар. Было ў яго тры сыны, адзін аднаго лепш: і смелыя, і разумныя, і разважлівыя. Калі цар састарэў, вырашыў ён пакінуць сваё царства і рэшту дзён пражыць пустэльнікам у святой абіцелі. Пачаў цар думаць, каго ж з сыноў пасадзіць на трон. Думаў, думаў, ды так і не

здолеў выбраць: усе трое аднолькава добрыя і вартыя царскага трону.

Тады цар сабраў дарадцаў і падзяліўся з імі сваім клопатам.

— Вам добра вядома, як шчасліва жывуць падданыя ў маім царстве, — сказаў ён. — Я вырашыў адысці ад дзяржаўных спраў, але не магу вырашыць, каго з трох сыноў пасадзіць на царства, хто з іх будзе гэтак жа клапаціцца пра народ, як я. Вось вам мой загад: зрабіце царэвічам выпрабаванне і пасля скажыце мне, каго з іх вы жадаеце бачыць на маім месцы.

Доўга думалі прыдворныя саветнікі і вяльможы і нарэшце знайшлі спосаб выпрабаваць царэвічаў. Далі яны царовым сынам грошай, кожнаму пароўну і загадалі выправіцца на чужыну. Хто здолее лепш за ўсіх распарадзіцца сваімі грашыма, таму і быць на бацькоўскім троне. Цар пагадзіўся з такім рашэннем.

І вось праз некалькі дзён царэвічы выправіліся ў далёкі шлях. Селі яны на карабель і паплылі ў мора. Доўга яны плылі, а калі ўбачылі зямлю, сышлі на бераг. Тут царэвічы разышліся ў розныя бакі і дамовіліся роўна праз год сустрэцца на гэтым жа месцы.

Два старэйшыя браты надумалі заняцца гандлем, каб здабыць болей багацця, і пайшлі кожны сваім шляхам шукаць удачы. А меншы царэвіч не ведаў, за што яму ўзяцца, — вось ён і пайшоў спакваля ўздоўж берага. Ішоў ён доўга, па баках паглядваў, а потым стала яму сумна. Сеў царэвіч на камень, згадаў пра бацькоўскі дом і загараваў. Раптам перад ім паўстаў стары ў адзенні пустэльніка.

— Адкуль ты прыйшоў юнак, і куды шлях трымаеш? — спытаў ён.

Царэвіч расказаў старому, што прывяло яго ў гэтыя краі. Пустэльнік выслухаў яго і сказаў:

— Ведаю я, сыноч, для цябе адну справу. Але не кожнаму яна прыйдзеца па душы. Возьмеца за яе толькі той, хто не прагны да грошай. Калі ты не пагонішся за карысцю, то пасля атрымаеш усё, што пажадаеш.

— Я зраблю так, як ты скажаш,— адказаў царэвіч.

— Добра. Тады купі на ўсе свае грошы зерня і загадай ссыпаць яго ў бурт на беразе. Потым кожны дзень ранкам і вечарам бяры па мяху зерня з гэтай кучы і высыпай у мора. Калі зерне ў цябе скончыцца, усё роўна адсюль не ідзі!

Сказаў так стары і адразу ж знік. Паслухаўся царэвіч яго парады, купіў на ўсе грошы зерня, загадаў ссыпаць яго ў кучу на беразе мора, а побач разбіў свой шацёр. Кожны дзень ён кідаў у ваду па два мяхі зерня, ды яшчэ жменю зерня браў сабе на ежу — і куча становілася ўсё менш і менш. І вось надышоў дзень, калі ўсё зерне скончылася, а ў царэвіча не засталася і медзяка, каб набыць жменю зерня і наталіць голад.

Сеў царэвіч на беразе і загараваў: «Так і трэба мне, неразумнаму! Відаць, у нешчаслівы час пакінуў я дом. Паверыў я манюку і дарэмна страціў свае грошы. Не наканавана мне быць царом, калі я нават аб сваім уласным дабрабыце не здольны паклапаціцца».

І вырашыў ён, што больш не трэба заставацца яму на гэтым месцы. Пайшоў царэвіч у свой шацёр і лёг спаць, каб раніцою выправіцца ў зваротны шлях.

У той дзень марскія рыбы дарэмна чакалі звычайнага корму. Бо ўжо працяглы час — з той самай пары, калі царэвіч пачаў кідаць зерне

ў ваду,— касякі рыб з усяго мора карміліся ля гэтага берага. Следам за сваімі падданымі прыйшоў у гэтыя мясціны і сам валадар рыб. Але на гэты раз упершыню за шмат дзён рыбы не атрымалі зерня. Тады рыбін цар пачаў распытваць сваіх прыбліжаных:

— Што здарылася? Нас смачна кармілі цэлых паўгода. Чаму ж сёння ўсё раптам скончылася? Ці не вінаватыя ў гэтым мы самі? Адкажыце мне, ці адзначаны за сваю шчодрасць той, хто так доўга карміў нас? Ці атрымаў ён ад нас што-небудзь у дар?

— Не, уладар! — у адзін голас усклікнулі прыбліжаныя.— Мы нічым не адарылі яго!

— Цяпер я разумею, у чым справа,— сказаў валадар рыб.— Мы аказаліся няўдзячнымі і разлічваемся за гэта. Трэба выправіць нашу памылку. Вось вам мой загад: няхай усе мае падданыя адшукаюць на дне марскім па каштоўнай жамчужыне і да раніцы прынясуць іх нашаму добраму апекуну.

Усю ноч па загаду свайго валадара рыбы выносілі з мора жамчужыны і складвалі іх каля шатра царэвіча. Усю ноч хвалявалася мора ад незлічонай колькасці рыб, якія прыплывалі з жамчужынамі.

Пад раніцу прачнуўся царэвіч ад плёскату хваль і ўбачыў, што побач з шатром вырасла цэлая гурбіна цудоўных жамчужын. Зразумеў ён, чым заслужыў такое багацце, і падумаў: «Дарэмна я наракаў на свае няшчасці. Застануся я на гэтым месцы і буду чакаць, пакуль не прыйдзе тэрмін сустрэчы з братамі».

Частку жамчужын ён прадаў і на атрыманыя грошы купіў зерня. Цяпер марскія рыбы пачалі атрымліваць корму яшчэ больш, чым раней.

Потым царэвіч накупіў кізякоў і ў кожную кізячую аладку схваў па жамчужыне.

Год прайшоў, і вярнуліся старэйшыя браты. Адзін з іх увесь гэты год гандляваў тканінамі і нажыў шмат усялякага добра. Другі трымаў бакалейную лаўку і скалаціў немалыя грошы. Даведаліся яны, што ў малодшага брата няма нічога, акрамя вялізнай кучы кізякоў, паднялі яго на смех.

— Ну і дурань жа ты! — кажуць. — І таго не зьярог, што табе далі! Ці вялікае багацце гэтыя твае кізякі?

Сабраліся царэвічы ў дарогу, пагрузілі на карабель кожны сваю маёмасць і паплылі дадому. Старэйшыя браты смяліся над малодшым, гледзячы, як ён перацягваў на карабель свае кізякі і аберагаў іх. У дарозе на караблі скончыліся дровы і не было на чым гатаваць ежу. Тут браты пасміхаючыся папрасілі малодшага падзяліцца з імі сваім багаццем. Малодшы царэвіч нічога не сказаў і даў кізячных аладак для паліва, толькі спачатку ціхенька выцягнуў з іх жамчужыны.

Дома царэвічаў сустрэлі з гонарам. Прывялі іх у палац, і пачалі браты расказваць, як жылі на чужыне і як імкнуліся з карысцю выкарыстаць свае грошы. Паказалі старэйшыя браты прывезенае добро, падлічылі саноўнікі і вяльможы набытае імі багацце. Дайшла чарга да малодшага брата. Калі слугі ўнеслі ў залу вялізную кучу кізячных аладак, прыдворныя пачалі спадцішка перасмейвацца.

— Лёгка хваліць тое, што прыгожае з выгляду і слепіць вочы бляскам, — сказаў тады малодшы царэвіч. — Аднак на свеце ёсць шмат такога, што не прыцягвае вока, але ўтрымлівае ў сабе незлічоныя каштоўнасці.

З гэтымі словамі царэвіч пачаў разламваць кізьякі і выцягваць з іх жамчужыны. У здзіўленні глядзелі прыдворныя, як расце перад царом горка адборных жамчужын, і доўга яшчэ яны не маглі апамятацца.

Расказаў царэвіч, як ён здолеў здабыць такі скарб, і ўсім стала ясна, што малодшы царэвіч не толькі вельмі разумны, але і бескарыслівы.

— Вах! Вах! — ухвальна загаманілі вяльможы. — Вось каму быць нашым новым царом.

Праз некалькі дзён малодшага царэвіча ўрачыста пасадзілі на трон. На братаў ён не быў у крыўдзе, прызначыў іх на высокія пасты, і з той пары ўсе ў яго дзяржаве жылі ў міры, вяселлі і шчасці.

Добры Дхір Сінх

Жыў-быў цар. Ён вельмі любіў займацца будаўніцтвам і ўзвёў у сваім царстве шмат прыгожых дамоў і храмаў. «Пабудую я сабе дзіва-палац, якога не бывала на свеце», — вырашыў цар. Склікаў ён з многіх царстваў, з заморскіх краін знакамітых дойдідаў і майстроў адметных, асыпаў іх дарункамі і гонарам, даў ім усё, чаго толькі запатрабавалі, і вось вырас палац — усім палацам палац, прыгажосці невыказнай. Яго купалы, быццам белыя воблакі, плылі над зямлёй. Яго высокія вежы і мінарэты імкнуліся ў вышыню, быццам жадалі ўзляцець у неба.

Перад палацам цар загадаў разбіць вялікі сад. У сярэдзіне сада збудаваў мармуровы басейн, і ў ім заструменілі фантаны.

Аднойчы пайшоў цар прагуляцца па садзе і бачыць: нейкая птушка пералятае ад фантанаў

да гнязда, схаванага ў густой лістоце разгалістай смакоўніцы. Як праляціць над басейнам, так і скіне ў празрыстую ваду то саломінку, то сухі ліст, то сена шматок. Разнгеваўся цар, паклікаў садоўніка і загадаў яму збіць гняздо з дрэва. А ў тым гняздзе сядзелі птушаняты. Замітусілася бедная птушка над галавой у цара, зашчабятала, залапатала крыльцамі — відаць, што моліць цара пашкадаваць яе птушанятак. Але цар і не зірнуў на яе. Ён загадаў не толькі гняздо разбурыць, а яшчэ і галіну тую зрэзаць, што над басейнам вісела і кідала чорны цень на іскрыстую ваду.

Раніцой прачнуўся цар — нічога не бачаць яго вочы: усё навокал чорным-чорнае. Не вітаюць яго, як заўсёды гэта было; промні ўзыходзячага сонца, не павявае пяшчотнай прахалодай ранішні ветрык. У палацы — непраглядная цемра, быццам доўжыцца глыбокая ноч. Перапалохаўся цар, не можа зразумець, што такое здарылася. Тут уваходзіць да яго галоўны садоўнік і кажа:

— О валадар, ноччу адбылося дзіва! Дрэвы раптам сыйшлі з месца, шчыльным кальцом акружылі палац, засланілі вокны і дзверы густой лістотай, ды так, што ні промню сонца, ні ветрыку скрозь яе не прабіцца. І калодзежы ў садзе, заўсёды вадой поўныя, усе перасохлі.

Згадаў тут цар пра ўчарашняе і пачаў ушчуваць сябе, навошта ён птушку пакрыўдзіў. Загадаў ён паклікаць дрывасекаў і аддаў загад ім дрэвы секчы і пні карчаваць, але, як яны ні стараліся, усё дарэмна. Імкнуцца зваліць дрэва — сякера не бярэ, галіну адсякуць — новая вырастае! Бачыць цар, што дравасекам з дрэвамі не справіцца, загадаў новыя калодзежы капаць. Але колькі землякопы ні капалі, да вады не

змаглі дакапацца — нібыта ўся зямля перасохла.

Ахапіў цара адчай, не ведае, як бяду перамагчы, і загадаў ён біць у барабан і кінуць кліч:

— Слухайце, людзі, слухай народ! Таму, хто мне на дапамогу прыйдзе, хто высахшым калодзежам верне ваду, хто лес гэты здолее высекчы і палац мой сонцу і ветру адкрые, аддам я сваю дачку — цудоўную царэўну Сумукхі, і стане ён маім наследнікам.

І вось з усіх бакоў, з блізкіх краёў і з далніх, памкнуўся да палаца розны люд. Прышлі ўсе, хто лаўчэйшы, больш кемлівы і спрытны, малайцы-удальцы, майстры на ўсе рукі. Усім хацелася да шчасця далучыцца, ды нікому не ўсміхнулася ўдача — з чым прыйшлі, з тым і назад пайшлі.

А ў суседнім царстве жыла старая, у якой было тры сыны, старэйшага звалі Хімац Сінх, што значыць Адважны, сярэдняга звалі Сундар Сінх — Прыгожы, а малодшага імя было Дхір Сінх — Добры. І хаця назвалі іх гэтымі імёнамі па выпадку, так атрымалася, што вырас першы адважным, другі — прыгожым, а трэці — добрым.

«Пойдзем і мы паспытаем шчасця», — вырашылі браты, узялі ежы і чаго трэба ў дарогу і выправіліся ў шлях.

Ішлі яны, ішлі і зайшлі ў глухі лес. Прадзіраюцца праз непразназную глушэчу і бачаць нейкі чалавек сячэ дрэвы.

— Гэй, шаноўны, навошта ты тут лес сячэш?

— А для таго, — адказвае ім дрывасек, — што хачу прасекчы тут сцяжынку — няхай людзям будзе мягчэй хадзіць. Ды вось бяда, не пад сілу мне аднаму гэта работа. Калі б хто з вас мне дапамог, тады б мы хутка справіліся.

— Дарэмная твая справа, ды і час мне дарагі, не магу я табе дапамагчы,— сказаў Хіма́т Сі́нх.

— Такая цяжкая праца мне не па сілах,— сказаў Сундар Сі́нх.

А Дхі́р Сі́нх нічога не сказаў — узяў сякеру і ўзяўся за справу.

Замільгацелі-заззялі сякеры — пайшла ў дрывасека з Дхі́р Сі́нхам работа, і да вечара сцежка праз лес была гатова. Тут толькі зразумеў Дхі́р Сі́нх, што сякера ў таго дрывасека не простая, а чароўная. Толькі дакранешся ёй да дрэва — яно адразу і валіцца! На развітанне падарыў дрывасек сваю сякеру Дхі́р Сі́нху!

Хутка прайшоў Дхі́р Сі́нх увесь лес па новай прасецы і апынуўся на вялікай дарозе раней, чым браты. А тыя выйшлі на дарогу і бачаць: стаіць Дхі́р Сі́нх, іх чакае. Здзівіліся браты, ды ні аб чым ужо не пыталі. Рушылі яны ўтрох далей. Ідуць моўчкі, спяшаюцца. Раптам бачаць, сядзіць ля ручая стары без нагі і горка плача. Заўважыў ён братоў, пачаў клікаць:

— Людзі добрыя, дапамажыце калеку! Завадой да ручая я спусціўся, а гарлач свой наверху забыўся! Няма сіл лішні раз наверх падымацца. Зрабіце міласць, схадзіце за маім гарлачом, век вашай дабраты не забуду.

Хіма́т Сі́нх зрабіў выгляд, што нічога не пачуў, і прайшоў моўчкі міма. Сі́ндар Сі́нх зрабіў выгляд, што нічога не ўбачыў, і таксама прайшоў міма. А Дхі́р Сі́нх пашкадаваў бедалагу і пайшоў за гарлачом. На гару крутую падняўся, доўга шукаў, нарэшце знайшоў. Стаіць на зямлі маленькі гарлачык, а з горлачка вада б'е крынічкай. А побач ляжыць накрывка. Падняў ён

накрыўку, закрыў ёю гарлач, і вада цекчы перастала.

Аднёс ён гарлач старому. Узрадаваўся стары:

— Дзякуй табе, сыноч, за паслугу. Гарлач жа ў мяне не просты, а чароўны. Як паставіш яго на зямлю ды накрыўку знімеш, вада з яго так і заб'е, як з крыніцы. Дару табе гэты гарлач за тваю дабрыню.

Дхір Сінх з радасцю ўзяў падарунак і заспяшаўся сваёй дарогай.

Неўзабаве ён дагнаў братоў. Ішлі яны, ішлі і прыйшлі ў нейкую вёсачку. А там ці ўчора, ці сёння праляцеў ураган. Ды такі моцны, што дрэвы паваліў і дамы паразбураў. Ня рэшткаў адной хаціны браты ўбачылі старую — сядзіць над ламаччам і горка плача. Хімац Сінх і Сундар Сінх думалі толькі пра адно: як бы ім хутчэй дайсці да палаца,— ну і прайшлі яны бокам. А Дхір Сінху стала шкада старой. Спыніўся ён, узяў у рукі рыдлёўку і пачаў чысціць смецце. Бачыць — што за дзіва! Толькі капане ён рыдлёўкай — смецце з-пад яе так і ляціць. Вока-мгненна прыбраў Дхір Сінх двор ад рэштак хаціны і паставіў там новую хаціну, яшчэ лепшую, чым ранейшая.

— Ну, дзякуй, сыноч,— сказала старая,— жыць табе да ста гадоў. Вазьмі ж за гэта маю рыдлёўку, яна табе спатрэбіцца.

Забраў Дхір Сінх рыдлёўку, развітаўся і заспяшаўся за братамі. Дагнаў ён іх ля раздарожжа, і зноў пайшлі яны разам.

— Непуцёвы ты, Дхір Сінх, і навошта толькі мы цябе ўзялі! Адно толькі нас дарэмна затрымліваеш,— бурчэў на яго Хімац Сінх.

— Хто свой лёс ведае? Як уведаць, што ён нам пашле? — адказваў на гэта Дхір Сінх.— Усё

жыццё мы самі сабе дапамагаем, трэба ж і людзям дапамагчы!

— Ты вась паслужыў людзям, а што з таго карыснага? — сказаў Сундар Сінх. — Толькі сілы дарэмна страціў. Карысці ад гэтых добрых спраў ні на капейку.

— А навошта табе карысць? — спытаў Дхір Сінх. — Няўжо без узнагароды нельга зрабіць добрую справу? Ці мала той радасці, што дапамог чалавеку?

Нічога не адказалі браты — так спяшаліся яны ў палац.

Вось і прыйшлі. Надыйшоў час паспрабаваць сілы. Першым выйшаў Хімаат Сінх. Падняў ён вострую, як меч, цяжкую, як молат, сякеру і з усяе сілы ўдарыў па дрэву. Толькі звон пачуўся, і ўвесь ствол загудзеў, а стаіць дрэва моцна — нават не варухнуўшыся. Пачаў тады Хімаат Сінх колькі было моцы секчы па голлі і адну галіну ссячэ, а дзве вырастаюць! Сілы шмат у Хімаат Сінха, ды карысці з гэтага мала. Свішча ў паветры вялізная сякера, як жывая лётае ў магутных руках, голле падае градам, а дрэва толькі гусцейшым становіцца! Доўга шчыраваў Хімаат Сінх, сек і сек, ды ўсё дарэмна. Стаяць дрэвы, нібыта каменныя, стаміўся Хімаат Сінх.

Зразумеў цар, што гэты волат не здолее што-небудзь зрабіць, і загадаў яго гнаць з вачэй далоў.

Але Хімаат Сінх быў яшчэ і ўпартым. Не хацеў ён проста так пайсці, пачаў ад царскіх слуг адбівацца. Але не дапамагла яму сіла. Скруцілі яму рукі і ногі, адмалацілі і выкінулі з сада.

Надыйшла чарга Сундар Сінха. Ён бачыў, як яго брат-асілак не выстаў у паядынку з дрэва-

мі, і вырашыў пачаць з калодзежа. Узяў ён рыдлёўку і пачаў капаць зямлю. І што ж? Капае ён, капае без перадыху, а толку зусім ніякага. Мільгае рыдлёўка ў лоўкіх руках Сундар Сінха, зямля разлятаецца ў бакі, а яна глыбей не робіцца — быццам расце зямля знізу. Толькі прыпыніўся — і зноў перад ім роўнае месца.

У адчаі кінуў Сундар Сінх рыдлёўку і паваліўся сам ніцма. Секчы дрэвы ў яго ўжо сіл не засталася.

Цяпер надыйшла чарга малодшага брата. Узяў Дхір Сінх сякеру і рыдлёўку і не спяшаючыся выйшаў наперад. Як ударыў сякерай па першаму дрэву, адразу яно на зямлю павалілася! Махае Дхір Сінх направа-налева сваёй чароўнай сякерай, падаюць дрэвы адно за адным, а чароўная рыдлёўка зямлю ад сукоў расчышчае. Мігам стала светла ў палацы.

Зямлю Дхір Сінх капаць не стаў. Ён спусціўся на дно сухога калодзежа, паставіў там свой гарлач і зняў з гарлача накрыўку. Забіла крыніцай з гарлача вада і напоўніла калодзеж да самых краёў.

Тут пачалася ўсеагульная весялосць. Свята прыйшло ў палац, і ў горадзе таксама ўсе радаваліся. Больш за ўсіх рады быў цар. Ён аддаў за Дхір Сінха сваю дачку — цудоўную царэўну Сумукхі і пасадзіў яго на царства.

Дхір Сінх паклікаў сваіх няўдачнікаў братоў, даў ім шмат грошай і паслаў дадому за старой маці, каб яны прывезлі яе да яго ў палац.

І доўга добры Дхір Сінх дапамагаў людзям, клапаціўся пра бедных і шмат добрых спраў ён здзейсніў.

Кошка Тэналі Рамакрышны

мат гадоў таму жыў пры двары вялікага цара Крышнадэвараі разумны і вясёлы паэт Тэналі

Рамакрышна.

Расказваюць, што аднойчы паклікаў да сябе цар сваіх прыбліжаных і сказаў:

— Даю кожнаму з вас карову і кошку. Паіце кошак малаком каровы, і таго, хто за тры месяцы здолее лепш за ўсіх адкарміць кошку, я шчодро ўзнагароджу. Выконвайце, такая мая воля.

Прыбліжаныя нізка пакланіліся і разышліся па дамах выконваць царскі загад.

Тэналі Рамакрышна таксама атрымаў карову і кошку. Дзеці яго якраз перад гэтым цяжка захварэлі, а ў доме не было і чэрствай ляпёшкі. Вечарам Тэналі Рамакрышна падаіў карову і перш за ўсё пакаштаваў малака сам. Малако падалося яму вельмі смачным, такое яно было салодкае, духмянае, густое. «Не,— падумаў Рамакрышна.— Для кошкі гэта, бадай, будзе занадта! Гэтага малака яна ў мяне піць не стане».

Ён скіпяціў малако ў маленькім гаршчэчку, паставіў гаршчэчак перад кошкай і пхнуў яе мордай у гарачае малако. Кошцы гэта зусім не спадабалася, яна фыркнула, пакрыўджана зашыпела, вырвалася з рук Рамакрышны і збегла прэч. З той пары пры адным выглядзе сподачка з малаком кошка спяшалася знікнуць, пакрыўджаная і разгневаная. А Рамакрышна даіў карову, піў малако, паіў сваіх хворых дзяцей і праслаўляў у душы міласць вялікага цара.

Праз тры месяцы прыбліжаныя зноў сабраліся ў царскім палацы, і кожны прывёў з сабой

сваю кошку. Ах, што гэта былі за кошкі — гладкія, сытыя, адкормленыя! У адных прыдворных кошкі былі таўшчынёй з тыгра, у другіх — з буйвала. Толькі кошка Тэналі Рамакрышны была худой ды аблезлай. Убачыў цар Крышнадэварая гэтую кошку і раззлаваўся:

— Што зрабіў ты, Рамакрышна, з беднай жывёлінай? Паіў ты кошку малаком, ці не? Адказвай зараз жа!

— О міласцівы ўладар! — пакорліва пакланіўся Тэналі Рамакрышна.— Што мне было рабіць? Бо гэтая нягодніца кошка зусім не п'е малака: за ўвесь час яна ніводнага разу да яго не датыкнулася. Мне і давялося, каб малако не прападала, піць яго самому і паіць дзяцей. Бо мае дзеці, вялікі цар, былі вельмі хворыя, цяпер жа яны ўсе здаровыя дзякуючы тваёй міласці.

— Дзе ты бачыў кошку, якая не п'е малака? — зусім раззлаваўся Крышнадэварая.— Ты смяешся з мяне!

— Не гневайся, о вялікі цар! — прагаварыў Рамакрышна.— Загадай лепш праверыць, ці праўду я кажу, і сам пераканаешся, ці можа ілгаць твой верны слуга.

Загадаў цар паставіць перад кошкай гаршчэчак з малаком. І што ж? Кошка злосна зашыпела, фыркнула, перакуліла лапай гаршчэчак, і стрымгалоў кінулася вон з палаца. Здзівіўся цар і папрасіў Рамакрышну расказаць, як была справа.

Кажуць, што потым было цару сорамна. Ён зразумеў, што дрэнна паіць малаком кошка і забываць пра маленькіх дзяцей.

А словы «кошка Тэналі Рамакрышны» ўвайшлі ў прымаўку. Як убачаць людзі, што хто-небудзь сцвярджае, быццам дзіця не любіць

пірожных ці прыгожых цацак, яны смяюцца і кажуць:

— Усё зразумела! Гэта ж кошка Рамак-рышны.

Паляўнічы і варона

Жыў-быў паляўнічы. Дом яго стаяў сярод лесу. Там ён жыў разам з сям'ёй. Кожны дзень ён хадзіў на паляванне і ўсю здабычу прыносіў сваім хатнім. Яшчэ ён сеяў рыс, проса і маіс і ўсё ж жыў больш паляваннем.

Была ў паляўнічага варона — кармілася яна ў яго. Рана-рана варона адлятала, а дадому вярталася толькі да ночы. Увесь дзень яна праводзіла на двары ў бога Брахмы. Там ля брамы стаяла вялізнае дрэва. Сядзе варона на дрэва і слухае, што скажа Брахма. Увечары дома яна пераказвала паляўнічаму ўсё, што даводзілася ёй пачуць за дзень, а той не спаў у шапку і накіроўваў гэта сабе на карысць. Таму і жыў ён у шчасці.

І вось што неяк раз атрымалася. Сядзіць варона на дрэве і чуе, як пісец Брахмы піша і прыгаворвае:

— Цяпер дажджу больш не будзе, і надыйдзе вялікі голад. Толькі ў гарах будзе дождж.

Вось пра якую важную навіну даведалася варона.

Паляцела хутчэй варона да паляўнічага і расказвае:

— Брахма толькі што загадаў запісаць, каб дождж ішоў толькі ў гарах. Выкарчуй і ўзары сабе поле высока ў гарах — і ўсё будзе добра. Там ты вырасціш рыс, а ў іншых месцах будзе неўраджай.

Паслухаўся паляўнічы варону і пайшоў рыхтаваць сабе поле ў гарах. Калі надыйшла пара сеяць, поле ў яго было ўжо ўзарана і ўгноена. Засеяў ён гэта поле рысам. У гарах выпала дастаткова дажджу, а ў іншых месцах не выпала ні кроплі.

Варона ўсё лётала і лётала да Брахмы на двор. І вось дайшла да Брахмы чутка, што ў паляўнічага поле зазеленела. Кажа ён свайму пісцу:

— Сёлета няхай будзе страшэнны голад. Калі дзе-небудзь поле зазеленела, туды трэба паслаць сто тысяч жукоў і чарвякоў. Няхай яны ўвесь ураджай звядуць пад карань. Вось і будзе вялікі голад.

Варона пра гэта прачула, заспяшалася дадому і расказала паляўнічаму. Прахапіўся паляўнічы, а варона яму кажэ:

Жукоў і чарвякоў будзе сто тысяч. А ты пакліч дзвесце тысяч вераб'ёў і шпакоў — вось і выратуеш ураджай.

Так паляўнічы і зрабіў. На яго покліч прыляцела дзвесце тысяч вераб'ёў і шпакоў. Іх крылтае войска акружыла поле з усіх бакоў. Толькі паспелі жукі прыляцець і чарвякі прыпаўзці, каб знішчыць ураджай, птушкі кінуліся на іх і ўсіх падзяўблі. А поле зазеленела па-ранейшаму.

Рыс у паляўнічага паспеў. Надыйшла пара ўборкі. Ураджай выдаўся на славу. Брахман і пра гэта даведаўся.

— Цяпер голад нікога не міне, — кажэ ён пісцу. — Няхай з кожнай сцірты намалоцяць не больш меркі зерня.

Варона гэта пачула і паляцела дадому.

— Не складвай увесь рыс у адну сцірту, — загадала яна паляўнічаму. — Брахма кажэ: «З

кожнай сцірты намалоцяць усяго па мерцы зерня».

Паляўнічы паслухаўся. Ён зжаў рыс і склаў яго маленькімі капешкамі. Атрымалася іх шмат — па ўсім гумне стаялі капешкі. Хто ні пройдзе міма, смяецца:

— Глядзіце! Паляўнічы з глузду з'ехаў: раскідаў свой рыс па маленькіх кучках.

А варона зноў паляцела на двор да Брахмы. І вось чуе яна, як Брахма кажа пісцу:

Голад будзе цяпер самы жорсткі. На рыс, які ўжо зжаты і сасціртаваны, трэба наслаць сто тысяч мышэй. Няхай сажруць усё да зярнятка.

Прыляцела варона да паляўнічага:

— Заўтра на досвітку на тваё поле ўпадзе з неба сто тысяч мышэй. А ты пакліч дзвесце тысяч кошкак, тады твой рыс застанецца цэлы.

Паслухаўся паляўнічы. Нранку дзвесце тысяч кошкак сабраліся вакол гумна. Яны тачылі кіпцюры і гулка мяўкалі.

Толькі мышы апусціліся на зямлю, на кожную кінулася адразу дзве кошкакі. Паляўнічы вокам міргнуць не паспеў, як ад мышэй і следу не засталася.

Зноў не ўдалося Брахму знішчыць ураджай.

Даведаўся Брахма, што ўсе яго мышы прапалі без толку, і думае: «Я загадаў быць вялікаму голаду, а паляўнічаму каб што!»

Вазьмі паперу і пішы,— кажа ён пісцу.— Калі хто-небудзь, прад тым як пачаць малацьбу, не пасадзіць на калкі каля гумна па снапку рысу, ён атрымае мала зерня. А калі пасля малацьбы ён не кіне на купу зерня каровіну аладку, усё зерне прападзе.

Варона і гэта пачула. Паляцела яна дадому і расказала навіну паляўнічаму.

Вось ён і зрабіў, як загадаў Брахма: пасадзіў на кожны калок па снапу. Прыклад яго атрымаўся добры. Паляўнічы абмалаціў увесь свой рыс, праваяў зерне ў купу і кінуў зверху каровіну аладку.

Рысу ў яго атрымалася шмат — з кожнай капешкі па мерцы. У той год у паляўнічага быў поўны дом хлеба, а пажаданне Брахмы не здзейснілася.

Атрымліваецца, стараннем і працай можна і козні лёсу пераадолець.

Неразумны кракадзіл

ыў-быў у сваёй нары каля рэчкі шакал. Ён часта хадзіў да ракі на вадапой. А ў рэчцы той жыў кракадзіл. Кожны дзень ён хаваўся ля берага пад кустамі ў надзеі, што які-небудзь звер пойдзе вады папіць і тут ён яго і зловіць.

Прышоў неяк шакал да ракі і бачыць: ля берага вада каламутная і брудная. Увайшоў шакал у рэчку далей, каб папіць вадзіцы чысцейшай, а кракадзіл хапел яго за нагу!

Напалохаўся шакал, але потым набраўся духу і пачаў думаць, як яму сваю лапу з кракадзілавай пашчы вызваліць. І вось што ён прыдумаў: «Не буду я зусім варушыць лапай, быццам яна і не мая!» І сказаў кракадзілу спакойным голасам:

— Ах, сябра кракадзіл, у мяне ногі ў глеі завязлі, таплюся я! Дапамажы мне, хутчэй хапай мяне за нагу!

Кракадзіл трапіў на гэту вуду. «Які ж я неразумны! — думаў сабе ён. — Я прыняў карэнне

водарасцяў за лапу шакала і сяджу сабе ды трымаю іх у зубах!» Адпусціў ён шакала і ўчапіўся ў карань. Узрадаваўся шакал і кажа:

— Вялікі табе дзякуй!

І пайшоў напяваючы вясёлую песеньку.

Калі кракадзіл зразумеў, што шакал падмануў яго, ён вельмі разгневаўся ад уласнага глупства.

А на наступны дзень шакал зноў з'явіўся на бераг. Ён быў упэўнены, што кракадзіл сядзіць, яго чакае. Але каб усё ж праверыць, ці не памыляецца ён, шакал гулка сказаў:

— Вось калі ўчора я піў ваду, то бачыў, як у вадзе плаваюць маленькія рыбка і пускаюць пухіры. Бадай, не буду я піць ваду!

Пасля гэтых слоў кракадзіл як задыхае — пайшлі па вадзе пухіры. Зразумеў шакал, што гэта кракадзіл, і пабег прэч.

А на развітанне ён сказаў:

— Ах, пан кракадзіл! Калі вы збіраліся сёння мной паабедаць, дык памыліліся — давядзецца вам папасціцца!

Прапаў настрой у кракадзіла, і ён доўга дакараў сябе за глупства.

Шакал больш не піў вады з рэчкі, а пачаў хадзіць на сажалку. Кракадзіл вельмі злаваўся на яго — бо шакал двойчы пакідаў яго ў дурнях. І пачаў ён думаць, як бы яму злавіць шакала.

Каля рэчкі расло вялізнае мангавае дрэва. Шакал быў вялікі аматар сакавітых спелых манга і часцяком наведваўся пад гэта дрэва пакаштаваць пладоў.

Даведаўся пра гэта кракадзіл, сабраў у кучу шмат пладоў манга, а сам закапаўся ў іх.

Прышоў шакал пад дрэва, але, калі ўбачыў вялікую кучу манга, яго ахапіла сумненне. Ён пусціў у ход выпрабаваны сродак.

— Калі я ў мінулы раз прыходзіў сюды,— сказаў ён,— манга скакала з кучы прама мне ў лапы. А сёння штосьці я гэтага не бачу. Дзіўна!

Пачуў кракадзіл гэтыя словы, выбраў некалькі манга і кінуў шакалу. Зразумеў шакал, што ў кучы хтосьці хаваецца, і заспяваў:

У салодкіх пладах стаіўся падманшчык,
Дурнаваты прапаў, асцярожны смяецца!

Праспяваў і збег. Кракадзіл кінуўся за ім, але дагнаць не змог. Яшчэ больш разлаваўся ён на сваё глупства і пакляўся, што пазбавіць шакала жыцця.

Прайшло некалькі дзён. Адноўчы апоўдні падкраўся кракадзіл да нары шакала, залез у яе і схаваўся, спадзеючыся схіпіць шакала, калі той вернецца дадому.

Калі шакал падышоў да нары, ён заўважыў на зямлі вялізныя сляды. Ці не схаваўся кракадзіл у яго нары? Спачатку ён напалохаўся, а потым падышоў бліжэй і крыкнуў:

— Нара мая, норка! Што ты маўчыш, голасу не падаеш? — і дадаў: — Раней, бывала, падыйду да дому, а норка ўжо сустракае мяне салодкай песенькай. Што ж гэта з ёй сёння здарылася? Можа, хто-небудзь ёй горла прыдушыў?

Тады кракадзіл як заспявае хрыпаватым голасам:

Прывітанне табе, прывітанне, мой гаспадар,
Я твая прыслуга! Я твая прыслуга!

Шакал адразу ж пазнаў голас кракадзіла. Падумаў ён і кажа:

— Эх, забыўся я прынесці дроў! Трэба б агонь распаліць. Зараз вярнуся!

«Заморыш»

«Принцесса-папугай»

Нацягаў ён голля і распаліў вогнішча побач з нарой. Унюхаў кракадзіл дым, выскачыў з нары і ўцякаць! З таго часу пачаў баяцца ён шакала і абыходзіў яго бокам.

Цягні

Жыў-быў хлапчук. Прастадушны такі, незагадлівы, ні ўстаць, ні павярнуцца не ўмее. Запрасілі неяк яго на вяселле. Вось бацька і паслаў з ім слугу. А слуга быў кемлівы. Усю дарогу павучаў ён хлапчука, каб той у гасцях шмат не гаварыў, еў і піў у меру. Хлапчук гэта добра запомніў.

Прыйшлі яны ў дом. Хлапчук ні з кім словам не перакінуўся, затое слуга гаворыць ды гаворыць. Падалі пачастункі. Хлопчык і кажа:

— Мне есці не хочацца. Слугу майго пакарміце.

Як яго не ўпрошвалі, як ні клікалі да стала, ён усё адмаўляўся. Відаць, думаў: «Калі ўжо раз адмовіўся, згаджацца нельга». І есці яму хочацца, а ён усё паўтарае:

— Я есці не хачу.

Затое слуга наеўся па самае горла.

Час быў летні. Спаць леглі на адкрытым паветры. У дворыку спалі жанчыны, а хлапчука са слугой паклалі на даху нейкай прыбудовы. Слуга толькі лёг, адразу ж захроп, а хлапчуку голад заснуць не дае. Нарэшце стала яму зусім цяжка. Разбудзіў ён слугу і кажа:

— Прыдумай што-небудзь, я з голаду паміраю.

— Я і сам амаль не еў,— адказвае хітравата слуга.— Ды толькі што ноччу прыдумаеш? Раніцой паглядзім.

— Не, да раніцы мне не дацярпець. Памру з голаду.

Думаў, думаў слуга і прыдумаў. У каморы на даху якой іх спаць паклалі, была кухня гандляра ласункамі. Для асвятлення ў яе столі была пакінута вялізная дзірка, а на ноч яе зачынялі каменнай плітой. Вось слуга і кажа:

— Я злажу ў гэтую дзірку і паем ласункаў. А пасля ты палезеш.

Хлапчук пагадзіўся. Слуга спусціўся ў каморку і наеўся ласункаў. Выцягнуў яго хлапчук і сам палез. Дапамог яму слуга спусціцца, а потым разлёгся на даху і заснуў.

Наеўся хлапчук і шэпча:

— Цягні!

А слуга храпе сабе! Дзе яму пачуць!

— Цягні! — кажа хлапчук ледзь гулчэй.

Слуга не адказвае.

Напалохаўся хлапчук, кліча яшчэ гулчэй:

— Цягні!

На яго бяду, у дворыку адну старую кашаль біў, ніяк не даваў вачэй звесці. Ляжыць яна і чуе, што хтосьці паўтарае:

— Цягні! Цягні!

Занепакоілася старая і разбудзіла жанчын:

— У каморы невядома што дзеіцца. Хтосьці там ўсё паўтарае «Цягні!» ды «Цягні!».

Тут і ўсе пачулі:

— Цягні!

Захваляваліся людзі: «Хто яго ведае, што там такое,— думаюць.— Ці не злодзеі залезлі?» Два мужыкі з кіямі на дах палезлі, іншыя ля дзвярэй у камору стаіліся. А адтуль усё тое ж чуецца:

— Цягні! Цягні!

— Калі там злодзей, навошта яму падымаць такі вэрхал? Не інакш нячыстая сіла залезла ў камору,— напалохаліся госці.

Вось і надумалі яны паслаць у храм за брахманам. Брахман прыйшоў і пачаў хваліцца:

— Такіх «Цягні» мне не ўпершыню выганяць. Гэты «Цягні» больш небяспечны! Добра, што вы мяне паклікалі. Ён жа беллага колеру! Здараецца пакажацца людзям, здараецца, і не. Сцеражыцеся, ён і аблічча мяняе. То чалавекам абярнецца, то канём, то казлом, а то і зусім знікне. Гэта для яго простая справа. Толькі мяне не правядзеш! Адчыняйце дзверы, я яго зараз жа схалю! А вы крычыце гулчэй ды трымайце кійкі нападатове! Тады гэты «Цягні» ад нас не ўцячэ.

Паднялі людзі крык. Тут слуга на даху і прагнуўся. Перапалохаўся, ды своечасова даўмеўся, у чым справа, і кажа гасцям:

— Вы ўнізе цікуйце. А наверху я адзін спраўлюся.

Тым часам брахман увайшоў у камору. Цёмна ў каморы, рознае там раскладзена: дзе гатовыя ласункі, дзе прыпасы, а збоку дзежка з сыраквашай стаіць. Пачаў брахман чытаць заклінанні, размахнуўся рукамі ды і спатыкнуўся — трапіў прама ў дзежку з сыраквашай. Вылез увесь мокры і адразу да дзвярэй:

— Нясіце ліхтар! — крычыць. — Нясіце ліхтар! Тут цёмна! Цёмна!

Людзі ля дзвярэй як убачылі белае, адразу вырашылі — гэта «Цягні». Бо брахман ім сказаў раней, што «Цягні» бывае беллага колеру. Што тут было! Накінуліся на брахмана з кіямі, давай лупцаваць што ёсць сілы. Радуюцца, зараз расправяцца з нячыстай сілай. Потым паглядзелі бліжэй — ды гэта ж сам брахман! Тут усе і перапалохаліся. Але справы ўжо не паправіш.

А пакуль была калатнеча, слуга паціху выцягнуў непуцёвага хлапчука, ніхто яго і не заўважыў.

Бедны ткач

адной вёсачцы жыў ткач. Была ў яго жонка — жанчына добрая і працавітая. Яны працавалі не выпроставаючы спіны, а з беднасці не вылазілі. Вось неяк раз і кажа жонка мужу:

— Збірайся-ткі ў шлях, паглядзі чужыя краі. Можа там выпадзе табе ўдача.

Пагадзіўся ткач і пачаў збірацца ў дарогу. Дала яму жонка вялікую тоўстую аладку. З гэтай аладкай ткач выправіўся ў чужыя краі. Ішоў ён, ішоў і зайшоў далёка. А ўжо справа бліжэй да вечара. Стаміўся ткач, думае: дзе б адпачыць? Бачыць каля дарогі калодзеж стаіць. Падышоў ён да калодзежа, памыўся і прысеў побач. Дастаў аладку, разламаў яе на чатыры кавалкі і пачаў разважаць услых:

З'ем адзін ці адразу два?
Альбо тры, ці ўсе чатыры?

Сказаў раз, другі — усё яму не вырашыць. А ў калодзежы тым жылі чатыры чорты. Пачулі яны, што кажа ткач і падумалі: «Ды напраўду гэта вялікі дзіў*! Не інакш, прыйшоў нас з'есці!»

Напалохаліся чэрці, задрыжэлі. Вылезлі з калодзежа, пакорліва склалі рукі і просяць ткача:

— О дзіў! Не еш, пачакай. Молім цябе.

Здзівіўся ткач:

— Яшчэ чаго захацелі! Я выйшаў з дому на дасвецці, з таго часу ў мяне і макавай расінкі ў роце не было. Стаміўся я і да таго згаладаўся, што сілы больш няма цярпець.

* Дзіў — страшны велікан, персанаж індыйскіх казак.

Чэрці зусім перапалохаліся, затрэсла іх ад страху. Просяць ткача:

— Злітуйся дзіў! Мы дадзім табе кацялок. Ён наварыць табе ўсялякай ежы колькі душа пажадае.

Задумаўся ткач:

— Добра. Дзе ваш кацялок? Цягнуце яго сюды.

Прыносяць яму чэрці маленькі кацялок:

— Ты яму толькі загадай, а ўжо ён наварыць табе тузін розных страў.

Заплюшчыў ткач вочы і кажа:

— Кацялок, кацялок, згатуй мне смачную страву!

Расплюшчвае вочы, а кацялок ужо поўны самай смачнай стравой. Узрадаваўся ткач, паеў удосталь, потым забраў кацялок і пайшоў дадому. А час жа позні, ноч на парозе. Пачаў ткач думаць, дзе б заначаваць. Бачыць, хаціна ля дарогі. Зайшоў у хаціну, а там старая адна. Просіць яе ткач:

— Пусці мяне, бабуля, да сябе пераначаваць. У мяне ёсць кацялок. Ён наварыць табе тузін смачных страў.

Узрадавалася старая:

— Добра, сыноч, заставайся.

Дастаў ткач кацялок і загадаў яму прыгатаваць тузін страў. Паелі яны, і ткач збіраецца спаць. Час жа позні, за дзень ткач вельмі ўжо стаміўся. Толькі лёг — і заснуў. А старой не спіцца. Вельмі ўжо спадабаўся ёй кацялок. Надумала яна яго выкрасці. Прыкідваецца, быццам спіць, а сама ўсё пра кацялок думае.

Сярод ночы, калі ткач моцна спаў, яна ціха паднялася і забрала кацялок. А каб ткач не заўважыў, хітрая старая паставіла замест яго другі, такі ж.

Раніцай ткач прачнуўся вясёлы. Хуценька падняўся, узяў кацялок і пачаў збірацца ў шлях. Развітаўся са старой, падзякаваў:

— Дзякуй, бабулька, што ты мяне прытуліла. А зараз я дадому пайду.

Старая яго праводзіла, а сама і выглядам не паказала, што кацялок падмяніла.

Вярнуўся ткач дадому вясёлы, задаволены і кажа жонцы:

— Глядзі, гэты кацялок будзе карміць нас да самай смерці.

А жонка не верыць!

— Кацялок як кацялок. Дзе яму нас пракарміць да самай смерці!

— Ідзі спачатку прыбярся, а потым я табе пакажу, які гэта кацялок. Ён падорыць нам тузін розных страў.

Вярнулася жонка, ткач заплюшчыў вочы і загадаў кацялку прыгатаваць тузін розных страў. Загадаў раз, загадаў другі, а кацялок усё не гатуе — не тое што страў, сухой скарынкі ў ім няма.

Раззлавалася жонка на мужа за дурны жарт. Ды і сам ткач не ведаў, куды вочы схаваць ад сораму. «Відаць, чэрці падманулі мяне» — падумаў ткач і вельмі раззлаваўся. Узяў з сябой таўсценную аладку і пайшоў з дому.

На другі дзень ткач зноў быў ля калодзежа. Разламаў ён аладку на чатыры кавалкі і пачаў разважаць услых:

З'ем адзін ці адразу два?

Альбо ты, ці ўсе чатыры?

Пачулі гэта чэрці ў калодзежы, перапалохаліся, вылезлі наверх і просяць:

— Не еш, дзіў! Мы дадзім табе казу. І з яе золата сыпецца.

— Больш вы мяне не абдурцыце,— раззлаваўся ткач.— Не пайду адсюль, пакуль не паем.

Чэрці пачалі ткачу ў ногі кланяцца. Ну, ён і злітасцівіўся:

— Добра, паказвайце вашу казу.

Прыцягнулі чэрці казу, паставілі яе перад ткачом. Ткач глядзіць — і сапраўды з казы золата сыпецца! Узрадаваўся ён, схапіў казу і павёў дадому. А дарога доўгая, ужо ноч на парозе. Хаціна старой недалёка. Ткач зноў папрасіўся пераначаваць.

— Бабулька! — кажа.— У мяне ёсць каза. З яе золата сыпецца. Пусці мяне пераначаваць, я табе золата дам.

Узрадавалася старая:

— Уваходзь, сыноч! Пра што пытаешся! Будзь як дома!

Паказаў ткач старой казу. Як убачыла старая золата, вочы ў яе разгарэліся. Час быў позні. Ткач і гэты раз заснуў моцным сном. А хітрыя старая выбрала час і падмяніла казу. Паставіла ткачу іншую, цюцелька ў цюцельку такую ж.

Раніцой ткач падняўся, аддаў старой золата, якое ў яго назапасілася, і заспяшаўся з казой дадому. Вось прыйшоў ён дадому, кліча жонку:

— Глядзі, якую казу я прывёў. Гэта каза не звычайная, з яе золата сыпецца. Нясі ёй хутчэй травы. З кацялком жа і напраўду не атрымалася справа. Затое ж каза ўжо надзейная.

Жонка не паверыла, але травы прынесла, паклала перад казой. Каза есць траву, а ткач з жонкай чакаюць, калі ж золата з казы пасыпецца. Доўга ім чакаць не давялося: з'ела каза траву — ну і насыпала звычайных казіных арэшкаў.

На гэты раз гневу жонкі канца-краю не было. Ткач таксама не на жарты раззлаваўся на

чарцей. Узяў аладку, што была таўсцей, кацялок і казу і выправіўся да калодзежа. «Вось жа надулі! — думае.— Ну ўжо на гэты раз я ім не дам сябе падмануць».

Пад вечар дабраўся ткач да калодзежа. Разламаў аладку і пачаў разважаць услых:

З'ем адзін ці цэлых два?
Альбо тры, ці ўсе чатыры?

Выскачылі чэрці з калодзежа, кінуліся да ткача ў ногі — просяць злітавацца над імі. Толькі на гэты раз ткач і слухаць нічога не жадаў.

— Вы мяне ўвесь час падманваеце! Наабяцаеце лях ведае чаго, толькі б збавіцца хутчэй. Далі кацялок, далі казу, а якой карысці. Як адыйдзеш адсюль далей, так нічога ад іх не возьмеш. Кацялок ёсць, ды не варыць. І каза золата не дае. Глядзіце самі.

Паглядзелі чэрці на кацялок і на казу.

— Не, дзіў! Не! — крычаць.— Гэта не наш кацялок! Не наша каза! Відаць, табе іх падмянілі.

Тут ткач і сам угледзеў няладнае. Расказаў ён чарцям, што дзве ночы начаваў у старой. Тыя адразу сцямілі, у чым справа:

— Дзіў! Гэта старая вінавата — яе справа. Дадзім мы табе вяроўку і кій, а ты ідзі з імі да яе. Яны з ёй разлічацца. Вяроўка і кій у нас няпростыя. Калі цябе хто пакрыўдзіць, ты толькі скажы: «Гэй мой вораг. Правучыце яго». Вяроўка ўмомант звязва крыўдзіцеля, а кій пойдзе яго малаціць і не спыніцца, пакуль ты яму не даруеш.

Ткач ужо не верыў чарцям. Але яны яго так угаворвалі, што ён узяў вяроўку і кій і зноў пайшоў да старой.

Ну, а старая цяпер жыла прыпяваючы. Каця-

лок карміў яе смачнымі стравамі, а каза давала ёй золата. Разбагацела старая.

Бачыць яна, што ткач зноў да яе ідзе, і прыкінулася, быццам вельмі ўзрадавалася. Сустрэла яго, як жаданага госця.

— Заходзь, сыноч, заходзь. Што ж ты прыпазніўся? Я цябе даўно чакаю.

Толькі гэта не дапамагло. Ткач быў такі злы на падманшчыцу, што адразу загадаў вяроўцы і кію:

— Гэта сквапная старая — мой вораг. Паддайце ёй, як след! Прымусьце яе вярнуць мне кацялок і казу.

Накінулася вяроўка на старую — умомант аблытала яе з галавы да ног, а кій давай яе малаціць. Закрычала старая:

— Ратуй! Ратуй! Дапамажы!

— Сама вінаватая, — адказвае ёй ткач. — Навошта ўзяла мой кацялок? Навошта падмяніла казу? Цяпер вяроўка і кій ад цябе не адстануць, пакуль ты маё дабро не вернеш.

Нічога не заставалася рабіць, пачала старая прасіцца. Потым аддала ткачу кацялок і казу. Ткач забраў сваё дабро і шчаслівы вярнуўся дадому.

З той пары ён больш не ведаў бяды.

Чалавек, які пайшоў шукаць свой лёс

ыў некалі чалавек. Была ў яго жонка і дванаццаць дзяцей, а грошай — ніводнай рупіі. Дзеці плакалі ад голаду, а бацькі не ведалі, што рабіць. Раззлаваўся чалавек на бога і пайшоў шукаць свой лёс. У лесе ён сустрэў вярблюда

з двумя мяхамі золата. Вярблюд гэты належаў аднаму цару. Аднойчы яго разам з іншымі вярблюдамі выправілі ў суседняе царства. І здарылася так, што раніцай царскія слугі пайшлі з караванам наперад, а гэтага вярблюда пакінулі. І падарожнічаў вярблюд па лесе дванаццаць год, носячы на сабе мяхі з золатам.

Вярблюд спытаў бедняка, куды ён ідзе.

— Іду шукаць свой лёс, — адказаў бядняк, — хачу даведацца, чаму я такі бедны.

— Даведайся тады, — сказаў вярблюд, — чаму я павінен насіць гэтыя два мяхі з золатам і не магу не прылегчы, ні есці, ні піць, усё хаджу ды хаджу.

— Добра, — сказаў бядняк, — даведаюся.

І пайшоў далей.

Прышоў ён да ракі, а ў ёй жыў алігатар, цар рыб. Алігатар дапамог бедняку пераправіцца, а калі яны ступілі на бераг, спытаў, куды ён ідзе.

Чалавек адказаў:

— Іду шукаць свой лёс. Хачу даведацца, чаму я бедны.

— Даведайся тады, — сказаў алігатар, — чаму ў мяне ўжо дванаццаць год нясцерпна пячэ ў жываце.

— Даведаюся, — сказаў чалавек.

Ішоў ён, ішоў і сустрэўся з тыграм. Ляжыць тыгр, а лапа ў яго прапхнёна вялізным шыпом.

— Куды ідзеш? — спытаў тыгр бедняка.

— Іду шукаць свой лёс. Хачу даведацца, чаму я бедны. Сказалі мне, што лёс мой у дванаццаці днях ад маёй вёскі, што ён ляжыць на зямлі і што я павінен узяць дубіну і біць ляжачы лёс.

— Спытай тады, — сказаў тыгр, — чаму ў мяне лапа паранена і я не магу пазбавіцца ад шыпа васьмь ужо дванаццаць год.

— Добра,— сказаў бядняк і пайшоў далей.

І вось прыйшоў ён туды, дзе жывуць лёсы ўсіх людзей. А лёсы гэтыя — камні, і адны з іх стаяць, другія ляжаць. Ubачыў бядняк адзін ляжачы камень і сказаў:

— Гэта, пэўна, мой лёс! Ляжыць ён на зямлі, а не стаіць, таму я, пэўна, і такі бедны.

Пачаў ён лупцаваць дубінкай ляжачы камень. Біў, біў да самай начы, а камень усё ляжаў. Да начы бядняк зусім страціў сілы. Тады бог удыхнуў душу ў камень, камень устаў і спытаў бядняка:

— Чаму ты біў мяне?

— Таму, што ты ляжаў, а я з-за гэтага быў бедны, жонка мая і дзеці галадалі.

— Ну,— сказаў лёс,— цяпер усё пераменіцца.

Бядняк узрадаваўся і сабраўся дадому, але спачатку вырашыў выканаць дадзеныя яму даручэнні.

— Сустрэў я па дарозе вярблюда,— сказаў ён свайму лёсу.— Ён дванаццаць год блукае з двума мяхамі золата на спіне і не ведае, чаму ён павінен насіць гэтую ношу.

— Вазьмі сабе мяхі,— адказаў лёс,— і вярблюд пазбавіцца ад ношы.

— Сустрэў я потым алігатара,— працягваў бядняк.— Яму хочацца ведаць, чаму ў яго васьмь ужо дванаццаць год нясцерпна пячэ ў жываце.

— У яго жываце вялізны рубін,— сказаў лёс.— Як толькі ён яго выплюне, не будзе пячы.

— А яшчэ я сустрэў тыгра,— сказаў бядняк.— У яго лапа прапхнёна вялізным шыпам, і ён хоча ведаць, як яму пазбавіцца ад гэтага шыпа. Бо ён пакутуе васьмь ужо дванаццаць год.

— Выцягні шып зубамі,— сказаў лёс,— тады тыгр назаўжды пазбавіцца ад болю.

Пасля гэтага лёс бедняка замаўчаў, таму што бог выцягнуў душу з каменя; але камень застаўся стаяць і цяпер стаяў цвёрда.

Пайшоў бядняк назад дадому. Спачатку ён сустрэў тыгра.

І тыгр спытаў:

— Што сказаў твой лёс?

— Дай мне тваю лапу,— адказаў бядняк.

Тыгр працягнуў яму лапу і бядняк выцягнуў шып зубамі. У тыгра адразу ж прайшоў боль. Ён горача падзякаваў бедняку, павёў яго да сябе ў пячору, дзе было шмат золата і каштоўных камянёў, загадаў яму расцягнуць вялізны кавалак тканіны і насыпаў у яе столькі каштоўных камянёў і золата, што бядняк ледзьве змог падняць гэтую ношу.

Калі бядняк прыйшоў да ракі, яго сустрэў алігатар і спытаў, ці выканаў ён даручэнне.

— У цябе ў жываце вялізны рубін,— адказаў бядняк,— выплюнь яго хутчэй— і пячы не будзе.

Алігатар адразу ж выплюнуў рубін і сказаў:

— Вазьмі яго сабе, гэта вельмі дарагі камень.

У тыя часы ў кожнага раджы быў такі рубін. Бядняк падзякаваў алігатару, пайшоў далей і неўзабаве сустрэў вярблюда, зняў у яго мяхі: сказаў, што цяпер ён вольны. Вярблюд узрадаваўся, падзякаваў бедняку і падарыў яму мяхі з золатам, і акрамя таго, узяўся данесці яму ўсё яго багацце да дому.

Калі жонка і дзеці бедняка ўбачылі золата і каштоўныя камяні, яны спыталі:

— Дзе ты гэта здабыў?

Ён расказаў ім, як усё было. Потым купіў сабе дом і пачаў жыць шчасліва і багата.

Другі бядняк прачуў, што яго сусед разбагацеў, і пайшоў распытаць, дзе ён здабыў скарбы. Але сусед не пажадаў адкрыць яму тайну свайго лёсу, сказаў, што выцягнуў скарб з вады: чэрпаў ваду ў рацэ, а ў вадзе было золата.

Пайшоў бядняк чэрпаць ваду; чэрпаў-чэрпаў, а ўсё дарэмна.

Спалохаўся алігатар, цар рыб, што вычарпае ён усю ваду, і закрычаў:

— Стой, што ты робіш? Ты вычарпаеш усю ваду з ракі, і мае рыбы памруць.

— Мне неабходна золата,— сказаў бядняк,— а я нідзе не магу яго знайсці; вось і хачу вычарпаць раку, мо знайду золата.

— Пачакай,— сказаў алігатар,— не трэба чэрпаць ваду, і я прынясу табе золата.

Алігатар нырнуў у раку, вялізная хваля выкацілася на бераг, і перад бедняком вырасла куча золата. Пайшоў ён дадому і схаваў здабычу, але ён быў чалавек сквапны і пажадаў здабыць яшчэ золата. Зноў пайшоў да ракі і зноў пачаў чэрпаць ваду. Раззлаваўся алігатар:

— Так ён усіх маіх рыб пераморыць! Праглыну яго.

Высунуў алігатар галаву з вады і праглынуў сквапнага чалавека. Чатыры дні правёў чалавек у жываце алігатара.

Нарэшце алігатар змiласціўся і кажа:

— Я выпушчу цябе, але з умовай: ты будзеш маўчаць пра тое, што было. Як толькі ты каму-небудзь скажаш пра тое, што адбылося тут з табой, ты памрэш.

Выскачыў чалавек з пашчы алігатара і пайшоў дадому. А дома ён адразу ж раскажаў пра ўсё жонцы і дзецям. Але не паспеў ён дагаварыць, як стаў немтуром і звар'яцелым і адразу ж памёр.

Гарошына і Бабок

ылі некалі дзве сястры. Старэйшая, Бабок, была аматаркай сварыцца і злой, а малодшая, Гарошына, добрая і ласкавая.

Вось неяк раз Гарошына сказала сястры.

— Сястрыца Бабок, ці не пайсці нам адведаць свайго старэнькага бацьку? Ён адзін у сваім доме і, пэўна, сумуе.

— А мне якая справа да яго? — адказала Бабок.— Ідзі сама. Буду я дзеля старога па гарачыні цягнуцца!

Выправілася тады добрая Гарошына адна і па дарозе ўбачыла сліву. Дрэва пагукала яе:

— Гарошына, спыніся, мілая, пачысці крыху мае шыпы, а то мне вельмі дрэнна.

Спынілася Гарошына і пачысціла дрэва.

Пайшла яна далей і натыкнулася на агонь. Агонь сказаў ёй:

— Гарошына, мілая расчысці мяне! Зусім задушуй мяне попел.

— І праўда! — адгукнулася Гарошына.

Адразу ж расчысціла агонь, і ён радасна затрашчэў зноў.

Далей напаткалася ёй дрэва з паламаным суком, і папрасіла дрэва:

— Гарошына, родная, падвяжы сучок, а то ён адломіцца, і яго згублю.

— Бедны сучок, бедны сучок,— сказала жаласлівая Гарошына.

Адарвала кавалак свайго пакрывала і асцярожна падвязала сучок.

Ішла яна, ішла, бачыць, насустрач ёй цячэ ручай.

— Гарошына, Гарошына,— зашумеў ручай,— калі ласка, адграбі пясок і сухое лісце, а то я зусім цячы не магу.

— Праўда, няма дзе табе цячы,— сказала Гарошына і адразу расчысціла рэчышча.

Весела зазвінеў зноў ручай і пабег далей. Прыйшла нарэшце Гарошына да бацькі вельмі стомленая. Але бацька так ёй узрадаваўся, што яна і пра стому забылася. Адпусціў яе бацька толькі на другі дзень, але спачатку надарыў ёй рознага добра, быццам нявесце, калі яе замуж аддаюць: і пралку падарыў, і буйвала, і некалькі медных гаршчкоў, і пасцель,— адным словам, шмат рознага добра. Усцягнула яна рэчы на буйвала і выправілася дадому.

Праходзіць Гарошына паўз ручая і бачыць, па вадзе плыве прыгожая тканіна.

— Бяры яе, Гарошына,— зазвінеў ручай.— Гэта я для цябе прынёс у знак удзячнасці за ласку.

Злавіла Гарошына тканіну і паклала на буйвала.

Пайшла далей, бачыць, стаіць дрэва на дарозе, а з галінкі яго звесілася нітка жэмчугу. Зашамацела дрэва лісцем і кажа:

— Вазьмі, Гарошына, гэта я для цябе зняло з галавы царэўны. Дзякуй табе за тваю дабрыню.

Узяла Гарошына нітку жэмчугу і абвіла вакол шыі — вельмі ёй спадабаліся жамчужыны.

І вось прыйшла Гарошына да агню, а агонь патрэскваў весела, і каля яго ляжаў гарачы салодкі піражок.

— Вазьмі сабе піражок, Гарошына,— сказаў агонь,— я спёк яго добра. Паеш. Дзякуй табе за ласку.

Узяла Гарошына піражок, разламала напалам — адзін кавалак адклала для сястры, а другі пачала есці па дарозе.

Нарэшце прыйшла яна да слівы, бачыць, галіны пагнуліся, вісяць нізка і ўсе ўсыпаны цёмнымі слівамі.

— Нарві паболей, Гарошына, нарві паболей,— сказала дрэва.— Слівы мае спяшаліся папець, каб сказаць табе дзякуй.

Набрала Гарошына шмат сліў, частку адклала для сястры, а іншыя з'ела сама. Прыйшла яна дадому, а дома Бабок, замест таго каб парадавацца за сястру, ледзь не заплакала ад зайздрасці і злосці. Яна так раззлавалася, што Гарошыне ўжо нямілымі сталі падарункі, і яна параіла сястры хутчэй пайсці да бацькі — мажліва і ёй шчасця прыпадзе.

Раніцай сквапная сястра Бабок выправілася да бацькі, спадзеючыся што-небудзь ад яго атрымаць. Як падышла яна да слівы, сліва яе паклікала:

— Бабок, пастой! Будзь ласкавай, пачысці мае шыпы.

— Вось яшчэ! — адказала Бабок.— Пакуль я буду цябе чысціць, шмат часу пройдзе. Чысці сябе сама.

Як дайшла яна да дрэва, яно папрасіла яе падвязаць абламаную галінку. Але Бабок толькі рассмялася.

— А мне што? Мне не баліць! — кажа.— Я далёка прайду за той час, які патрэбны, каб падвязаць галінку. Прасі каго ведаеш!

Потым агонь сказаў ёй:

— Бабок, мілая Бабок, пачысці крыху печку, а то я задыхаюся ад попелу.

Але злая дзяўчына адказала:

— Годзе ж табе, дурню, попел заводзіць! Няўжо я стану дапамагаць тым, хто сам сабе дапамагчы не можа? Як бы не так!

Падыйшла яна да ручая. Ручай папрасіў яе адгрэбці пясок і сухое лісце, але Бабок закрычала:

— Буду я прыпыняцца, каб ты мог бегчы! Не, кожны сам за сябе.

Нарэшце яна прыйшла да бацькі і вырашыла, што забярэ столькі рэчаў, колькі два буйвалы падняць змогуць. Але не паспела яна зайсці ў двор, як на яе накінуліся брат і нявестка; яны пачалі біць яе і крычаць:

— Гэта ўсё твае выбрыкі! Учора падаслала Гарошыну, сёння сама прыйшла. Мы тут працуем, а ты ў старога дабро выманьваеш. Ідзі хутчэй, пакуль цэлая!

Прагналі яны яе, галодную і стомленую.

— Не бяда! — сказала Бабок! — Пайду да ручая, вазьму ў яго тканіну.

І праўда, па вадзе плыла цудоўная тканіна, яшчэ лепшая за тую, што атрымала Гарошына. Кінулася Бабок у ваду, але трапіла на глыбокае месца і ледзь не ўтапілася.

— Не бяда, — сказала яна. — Вазьму жэмчуг з галінкі.

Так, жэмчуг вісеў на дрэве, але калі Бабок пацягнулася за ім і схапіла галінку, тая аблама-лася і ўдарыла яе па галаве. І не паспела яна азірнуцца, як хтосьці знёс жэмчуг.

Галодная і стомленая, дабралася яна да агню, а на агні пёкся румяны піражок. Прагна кінулася Бабок да піражка, але скінула яго і апякла руку, а сарока тым часам падхапіла піражок і паляцела.

«Ну, ужо словы дык я атрымаю!» — падумала Бабок і пабегла далей.

Словы віселі на дрэве, і яна кінулася да іх, але толькі падрапала сабе рукі і твар аб шыпы.

Галодная, прамоклая, стомленая, уся ў крыві,

ледзь дабралася Бабок дадому. А дома Гарошына, вядома ж, прылашчыла яе, напаіла, накарміла і ў пасцель паклала.

Ты добрую казку прасіла,
а мне цярапець голад праз сілу

Жылі-былі ў адной вёсцы муж з жонкай. Яны былі вельмі сквапныя. Заўсёды імкнуліся аддаць паменей, а выгады атрымаць паболей. Каб яны да сябе паклікалі гасцей, дык пра гэта ніхто і не чуў. Не дай бог прахожаму пастукацца да іх у дзверы. Не накормяць, не напояць, ледзь месца яму знойдуць, дзе ноч правесці, ды яшчэ папрацаваць прымусяць.

Ішоў неяк кудысьці адзін чалавек. У дарозе яго застала ноч, і ён вырашыў заначаваць у першай вёсцы, якая напаткаецца Вось і трапіў ён у тую вёску, дзе жылі сквапныя муж і жонка. Злы лёс прывёў яго прама да іх дома. Час быў позні. Прахожы стаміўся. Ён ціхенька ўвайшоў у двор і прысеў ля сцяны. Гаспадары былі дома: жонка гатавала вячэру, а муж працаваў. Убачыла гаспадыня прахожага і падала яму некалькі лісцяў.

— Пашый ты з гэтых лісцяў талеркі,— кажа.

Прахожы думае: «Адмаўляцца нядобра». Зрабіў ён тры талеркі: адну — для гаспадыні, другую — для яе мужа, трэцюю — для сябе. Вось заканчвае гаспадыня гатаваць і кліча мужа вячэраць. Муж прыйшоў. Наклала яна адну талерку яму, другую — сабе, а на трэцюю ўзяла і ўсела-лася. Бедны прахожы ўсё чакаў, калі ж яго хоць чым-небудзь пачастуюць, ды так і не дачакаўся. Павячэралі муж з жонкай, гаспадыня сабрала

ўсе рэшткі ежы і вынесла. Прахожы вельмі пакрыўдзіўся, але пастараўся не падаць выгляду, што яго мучыць голад.

Справа была ўлетку. Начаваць прахожы ўладкаваўся тут жа, у двары. Выйшлі ў двор і гаспадары, пасцялілі сабе пасцель, леглі. У летнія дні людзі спяць пасля паўдня, таму ўвечары сон прыходзіць не адразу. У гэты час прыемна пагутарыць, паслухаць казкі.

Вось гаспадыня дома і просіць прахожага:
— Шаноўны, госцейка! Раскажы што-небудзь.

Госць маўчыць, быццам не чуе. А гаспадыня не сунімаецца — просіць яго другі раз і трэці. Нарэшце не вытрымаў прахожы — голад не цётка.

Ты добрую казку прасіла,
А мне цяпець голад праз сілу.
Мёртвая антылопа валяецца —
Узяць мяса ніхто не спяшаецца.

Схамянулася гаспадыня, пытае:

— Ты гэта пра што?

Госць адказвае:

— Падыходжу я мінулым вечарам да вашай вёскі, бачу — за полем цукровага трыснягу ляжыць забітая антылопа і ніхто яе не бярэ.

— Як бы мне атрымаць тую антылопу? Куды ісці трэба? — пытае гаспадыня.

— Знайсці яе не так і проста, — кажа госць. — Узяцца за гэта трэба ўмеючы. Каб гэтую антылопу знайсці, трэба распрануцца і распусціць валасы, потым узяць вялікі гаршчок, прабіць у ім сем дзірак і ў кожную ўставіць запаленую плошку. А як будзе гатова — стаў гаршчок на галаву, спераду павешай мятлу і так і ідзі. Хто гэта зробіць, той і знойдзе антылопу. А іншым і ў вочы яе не бачыць.

Адолела гаспадыню сквапнасць. За антылопай яна і не ў такім выглядзе пайшла б. Вось і пачала яна збірацца, як сказаў госць. Скінула з сябе сукенку, прабіла ў гаршчку сем дзірак, уставіла ў іх палаючыя плошкі, падчапіла да пояса мятлу, распляла валасы, паставіла гаршчок на галаву і выправілася за антылопай.

Ля сажалкі яе заўважылі аднавяскоўцы. Ба-чаць — што за цуд! Чалавек — не чалавек, ні на што не падобна. «Не інакш як гэта ведзьма, — думаюць. — Нельга яе ўпусціць». Адзін пабег склікаць народ, другі — за вартаўніком, а астатнія вырашылі: «Пакуль суд ды справа, трэба ведзьму правучыць добра. А што да чаго потым разбяруцца». Дагналі яны сквапную гаспадыню, схапілі яе за валасы і добра пабілі кійкамі. Паўмёртвую пацягнулі яе на суд да памешчыка. Там сабраўся народ з усёй вёскі.

Далажылі памешчыку, якая справа здарылася. Памешчык паклікаў да сябе гаспадыню і пытае:

— Што ж гэта ты надумала выкінуць такую штуку, ды яшчэ ноччу?

— Гэта не я прыдумала, — адказвае яна. — Мяне навучыў прахожы. Ён у нас у доме начуе. Я яго папрасіла што-небудзь расказаць. Ён і сказаў:

Ты добрую казку прасіла,
А мне цярпець голад праз сілу.
Мёртвая антылопа валяецца —
Узяць мяса ніхто не спяшаецца.

Я спытала, як мне знайсці гэтую антылопу. Вось ён і навучыў.

Паслаў памешчык за прахожым. Таго хутка прывялі. Памешчык загадаў яму расказаць, як была справа.

— Я зайшоў да іх у дом пераначаваць, — кажа прахожы. — Гаспадыня мяне папрасіла па-

шыць тры талеркі з лісця. Я пашыў. Згатавала яна вячэру, накарміла гаспадара, пасля сама, а мне і пакаштаваць нічога не дала. Потым прыстала да мяне, каб я ёй што-небудзь раска-заў. З галадухі мне было не да расказаў. Я і ска-заў ёй гэты вершык, а потым навучыў пайсці на поле. Яна пайшла, а я даеў, што засталася ад вячэры. Для гэтага я ўсё і прыдумаў.

Выдумка прахожага спадабалася памешчыку, толькі ён вырашыў, што варта распытаць яшчэ мужа гаспадыні. Паслалі за ім. Гаспадар прый-шоў і ўсё пацвердзіў. Памешчык адарыў прахо-жага, пахваліў гаспадара за тое, што ён накар-міў госця, калі злая жонка пайшла з дому, ды заадно ўжо і ёй дараваў, таму што ёй і так выпала па заслугах. У той жа дзень памешчык выдаў указ, каб усе яго сяляне абавязкова пры-малі прахожых, якія пастукаюць у чые-небудзь дзверы.

Пра двух спадарожнікаў і іх знаходкі

Ішлі кудысьці два спадарожнікі і раптам адзін з іх убачыў на дарозе кашалёк з грашыма. Ён падняў кашалёк і сказаў свайму таварышу:

— Паглядзі-тка! Я знайшоў кашалёк з гра-шыма!

— Э, сябар! — адгукнуўся той. — Не кажы: «Я знайшоў», скажы: «Мы знайшлі кашалёк з грашыма!» Бо мы з табой спадарожнікі, а спа-дарожнікі павінны дзяліць у дарозе і гора і ра-дасць. Калі ў дарозе нас напаткае бяда, мы і яе адолеем разам.

— Як бы не так! — запырэчыў першы спада-рожнік. — Што я знайшоў, тое маё, і ў тым тваёй долі няма. Не стану я з табой дзяліцца!

Тады другі спадарожнік сказаў:

— Ну што ж, брат, хай будзе так. Рабі як хочаш. Бяры кашалёк сабе!

І абодва яны пайшлі далей. Крыху пазней іх дагнаў гаспадар кашалёк; ён шукаў свае грошы, і суправаджалі яго пешыя вартаўнікі. Убачыў іх той, што знайшоў кашалёк, спалохаўся і сказаў свайму спадарожніку:

— Хм, брат! Мы з табой маху далі!

Але той запырачыў:

— Не кажы: «Мы маху далі», скажы: «Я маху даў». Бо я не дзяліў з табой радасці, дык не стану дзяліць і гора.

Тугавухія

Жыў у вёсцы пастух з жонкай і бацькамі. І ўсе чацвёрка былі яны на вуха нездаровыя. Неяк араў пастух поле, а паблізу ішлі двое пракожых. Пытаюць яго:

Нам трэба ў Рамнагар. Туды якой дарогай ідуць?

А яму чуецца, быццам яго пра быкоў пытаюцца: «Ці за дорага пойдуць?» Ён і кажа:

— Быкоў я не прадам.

— Быкоў нам не трэба, — здзівіліся пракожыя. — Ты дарогу нам пакажы. Вось што.

А пастуху пачулася: «За сто». Ён і адказвае:

— Шаноўныя, што такое сто рупій? Ды хоць і дзвесце давайце, усё роўна не прадам.

Крыху пазней прынесла яму маці абед. За ядой пастух ёй кажа:

— Матухна, сёння два чалавекі давалі мне за быкоў сотню рупій, а я ім сказаў, што і за дзве не аддам, ці многа гэта сотня?

— Ды я і сама не ведаю — у гародніне багата солі,— прызналася маці.— Ты ўжо выберы, што лепш, і з'еш колькі зможаш.

Вярнулася маці дадому, выгаворвае нявестцы:

— Сёння ты гародніну перасаліла, сын і есці яе не мог. Такія напасці!

— Хто кажа, што я замест гаршчкоў купіла салодасці? — абурылася нявестка.— Няхай свёкра пацвердзіць, ён увесь дзень сядзіць ля дзвярэй і ўсё бачыць.

Пайшлі яны, спрачаючыся, да дзвярэй. Нявестка пытае:

— Скажы, бацюхна, бачыў ты калі, каб я несла дадому салодасці замест гаршчкоў.

А стары ёй:

— Гэта ваша справа за скацінай глядзець. Што прысталі з тымі быкамі?

Што мядзведзь шапнуў на вуха

Ішлі два сябра лесам. Раптам бачаць — мядзведзь. Адзін са страху залез на дрэва і схаваўся ў лістоце. Другі застаўся перад мядзведзем без усялякай абароны. Паваліўся на зямлю і ляжыць, быццам мёртвы. Чуў ён неяк, што мядзведзь не чапае мёртвае цела, вось і вырашыў прыкінуцца нябожчыкам. Падышоў да яго мядзведзь, абнюхаў грудзі, потым галаву — нос і вусы. Спадарожнік дух стаіў, ляжыць не варушыцца. Мядзведзь падумаў, што ён і сапраўды мёртвы, і пакінуў яго ў спакоі.

Толькі мядзведзь пайшоў, другі спадарожнік з дрэва злез. Падбег да сябра:

— Што ён табе на вуха шаптаў?

— Ну, гэта не вялікая тайна: «Не сябруй з чалавекам, — кажа, — які як ўбачыць небяспеку, думае толькі пра сябе, а сябра ў бядзе пакідае».

Сант і Басант

ыў-быў цар. Было ў яго два сыны. Старэйшага называлі Сант, а малодшага — Басант. Цар з царыцай любілі іх усёй душой. А ў царыцы ў спальні звіла сабе гняздо пара птахаў. І бачна было, што птахі жывуць у любві і згодзе. Неўзабаве самачка села на яйкі і на вачах царыцы вывела двух птушанят. Пачалі птушкі — маці з бацькам — цягаць чарвякоў і насякомых, а дзеці толькі раты разяўлялі. Міжволі царыцы на розум прыходзіла параўнанне: як сама яна была шчаслівай са сваёй сям'ёй, так і птахі радасна шчабяталі ў клопатах аб дзецях.

Неяк ляжыць царыца ў пасцелі і бачыць: няма ў гняздзе маці. Птушаняты пішчаць, маці клічуць, а бацька сядзіць і сумуе. Ноч прайшла, а птушкі няма. Царыца вачэй не звяла — усё разважала, што ж здарылася, куды птушка падзелася. І прыйшло ёй на розум: «Вось не стане мяне, што будзе тады з маімі дзецьмі?» Праз дзень-другі бацька птушанят прыляцеў з іншай птушкай, і птушаняты спачатку таксама ўзрадаваліся. Яны з піскам цягнуліся да мачахі — чакалі ад яе ласкі. А яна ў адказ пачала іх злосна дзяўбсці. Адскочылі птушаняты, спалоханыя. Горкае ў іх зрабілася жыццё. Ніхто іх своечасова не накорміць, ніхто не напоіць. Роднаму бацьку і таму да іх ніякай справы.

Вось і прыйшоў ім канец. Неяк бачыць царыца: абодва птушаняці мёртвыя ляжаць на зямлі, а вочы ў птушкі, іх мачахі, свецяцца радасцю. Царыцы быццам нож у сэрца ўсадзілі. Адразу падумала яна пра ўласных дзяцей: «Здарыцца, я памру і цар ажэніцца з другой, колькі ім выпадзе гора!» Тут увайшоў цар і ўбачыў царыцу сумнай. Ён занепакоіўся, пытае:

— Што з табой? Табе нездаровіцца?

— Не, нічога,— адказвае царыца.

Цар ужо хацеў за лекарам пасылаць, але царыца яго затрымала. Пытае ў яго:

— Ты зробіш тое, аб чым я цябе папрашу?

— Калі бывала такое, каб я адмовіў табе ў просьбе? — адказаў цар.— Кажы, у чым справа.

Царыца і кажа:

— Калі здарыцца так, што я памру, не ажаніся з другой. Бачыш птаха? У яго прапала сяброўка. Ён запрасіў у гняздо другую, а яна яго птушанят звяла. Пакуль маці іх жывая была, ён і сам пра іх клапаціўся, а як узяў новую сяброўку, пачаў перад ёй лістом сцяліцца. Інакш ад чаго б птушанятам памерці? Вось і прашу цябе: не ажаніся з другой.

Цар рассмяяўся і адказвае:

— Ну і дзіўная ты, дарагая! Наглядзелася на гэтых крылатых і невядома што сабе ў галаву ўбіла. Чаму раптам табе паміраць? Табе да старасці далёка.

Слова выгаворваецца ды забываецца, а дума цяжкая ў душу западае. Адолеў царыцу сум. Пачала сохнуць яна не па днях, а па гадзінах, пакуль зусім не злегла. Што цар ні рабіў, як дапамагчы ёй не імкнуўся, а выратаваць яе не змог. Засталіся дзеці сіротамі. Памерла царыца,

і пацягнуліся да цара адусюль свацці і сваты, ды ён памятаў, што з птахамі адбылося, і ўсіх гнаў прэч. Справа жыццёвая, пачалі яго з усіх бакоў угаворваць, ён і пагадзіўся ажаніцца. Прышла новая царыца, і палац быццам ажыў. Радаваліся царэвічы — Сант і Басант, што знайшлася ім новая маці. Ну а цар сябе не памятаў ад шчасця.

Аднойчы Сант і Басант гулялі з мячыкам у садзе. А царыца ва ўнутраным дворыку наладзіла сабе амавенне. Раптам мячык высока падляцеў і ўпаў у дворык. Закрычала царыца: «Ай-ай!» Хлопчыкі прыбеглі, убачылі царыцу ў слязах і перапалохаліся. А яна пайшла ў апачывальню і лягла. Цар адразу да яе, ды яна ў яго бок і галавы павярнуць не жадае. Цар яе пытае:

— Што тут здарылася?

Царыца яму адказвае:

— Гэтыя любімцы твае, Сант і Басант, ударылі мяне мячыкам ў грудзі. Ад болю дух сцяла. Калі табе да мяне няма справы, навошта было браць мяне ў жонкі? Або з імі мілуйся, або са мной. Два мячы ў адны ножны не ўкладзеш. Гэтыя двое мне як бяльмо ў воку. Глядзець на іх не магу!

— Пацярпі, царыца, — кажа цар. — Калі табе ад іх няма спакою, я іх у іншым палацы пасялю.

Царыца яшчэ больш разгневалася:

— Думаеш, ты іх у іншы палац пераселеш, дык яны мяне і мучыць перастануць? Як жа, буду я саграваць змеяў у сябе на грудзях! Калі ты мяне кахаеш, загадай у іх вырваць сэрцы і мне прынесці. Тады мая душа супакоіцца.

Слёзы заслалі вочы цара, ён увесь затросся ад гнева і смутку.

— Царыца! — сказаў ён.— Падумай, што ты гаворыш. Няўжо ты хочаш маё сэрца разбіць?

— Думаць тут няма пра што,— запырэчыла царыца.— Пакуль маё жаданне не будзе выкана-на, я не дакрануся ні да ежы, ні да пітва.

Доўга гаварыў цар з царыцай, але змягчыць яе не здолеў. Тады ён паклікаў кáтаў і аддаў ім у рукі абодвух царэвічаў. Загадаў вырваць у іх сэрцы і адразу прынесці царыцы.

Кáты адвялі Санта і Басанта ў лес. Ды не паднялася ў іх рука на прыгажуну царэвічаў. Яны адпусцілі братаў, а замест іх забілі шакала і сабаку і іх сэрцы паказалі царыцы. Лёгка стала ў яе на душы, і зажыла яна з мужам у забавах і радасцях.

А Сант і Басант пайшлі блукаць па лесе. І здарылася так, што Басант зваліўся ў калодзеж. Што было рабіць беднаму Санту? Паплакаў ён і далей пайшоў. Той парой да калодзежа прыйшла за вадой жонка ганчара. Толькі яна апусціла ў калодзеж вядро, Басант ухапіўся за вяроўку. Жанчына зазірнула ў калодзеж і адхінулася ад страху.

— Не бойся мяне, я царэвіч! — крыкнуў Басант.— Выцягни мяне адсюль.

Жанчына выцягнула яго з калодзежа. Сваіх дзяцей у яе не было, і Басанту яна вельмі ўзрадавалася. Застаўся ён жыць у доме ганчара. Неяк у тых краях паляваў адзін цар. Ён заехаў у вёску, і Басант трапіў яму на вочы. Здзівіўся цар, адкуль у ганчара такі прыгажун сын. Пачаў ён патрабаваць, каб ганчар аддаў яму хлопчыка. Ганчар ні ў якую. Нарэшце жонка ганчара кажа:

— Гэта нам з табой наканавана лёсам зарабляць хлеб цяжкай працай. Такая ўжо наша доля.

А калі царэвіч спадабаўся цару і той яго да сябе хоча ўзяць, як жа нам яго не аддаць? Ён ў цара ў доме будзе ўпрыгожаннем.

Так і вырашылі ганчар з жонкай і перадалі Басанта цару. Цар пасадзіў яго на каня і прывёз у палац. А ганчара з жонкай таксама паклікаў да сябе ў горад. Прапанаваў ім добры дом і на ўсё жыццё забяспечыў.

Цар навучыў Басанта грамаце і мастацтву, стральбе з лука, а калі хлопчык падрос, ажаніў яго са сваёй прыгажуняй дачкой. І аддаў яму цар палову свайго царства.

Неяк Басант праходзіў па пакоях палаца. Раптам чуе, жабрак спявае, ледзь не плача:

Цара Чытаранджана, малыя дзеці,
Браты родныя Сант і Басант...

Толькі пачуў гэта Басант, пакінуў жонку, кінуўся на вуліцу і прытуліў жабрака да сэрца. Жонка аслупянела, вачам сваім не верыць. А жабрак той быў старэйшы брат яго Сант. Збіты, абадраны, прыйшоў ён у гэты горад прасіць міласціну. Цяжка было Басанту ўбачыць, у якой нястачы брат. Ён прывёў Санта да сябе ў палац, змазаў яго сандалавай маззю і апрануў у самае лепшае адзенне.

Неўзабаве вырашылі Сант і Басант, што надыйшоў ім час вярнуцца ў родныя краі. Цесць Басанта на развітанне шчодра адарыў дачку і зяця розным багаццем і ўсялякім дабром.

Вярнуліся Сант і Басант у бацькоўскі дом. Што ж бачаць? Бацька іх аслеп, а мачаха ўсё весяліцца. Раззлаваўся Басант і загадаў выгнаць мачаху прэч.

І зажылі ўсе ў згодзе і шчасці.

Перачнае Зярнятка

Жыла-была ў адной вёсцы бедная старая жанчына. Было ў яе два сыны. Кожнай раніцай сыны выпраўляліся ў лес на паляванне і дадому вярталіся толькі пад вечар. Прадавалі суседзям забітую дзічыну, куплялі соль, перац, рыс і проса для аладак і неслі дадому маці. Маці пякла аладкі, варыла рыс, сыноў карміла і пра сябе не забывала. Так яны і жылі — дзень за днём.

Неяк пайшлі сыны раніцай у лес, а да вечара не вярнуліся. Сцямнела, на небе зоркі запаліліся, а іх усё няма і няма. Страшна стала старой: «Куды гэты сыны мае прапалі? Што ж цяпер я рабіць буду? У доме — не пітва, ні ежы, нават зярнятка сухога няма». Ад страху і голаду старая жанчына ўсю ноч вачэй не звяла. На золку пастукаўся ў яе хаціну бадзяжны чараўнік — з тых, што ходзяць па вёсках, песні спяваюць і будучае прадказваюць. Расказала яму старая маці пра сваю бяду.

— Дрэнная твая справа, матухна, — кажа чараўнік. — Сыноў тваіх праглынуў лясны вяпрук, сядзяць яны цяпер у яго жываце і выйсці не могуць. Але так ужо і быць, дапамагу я твайму гору. Вазьмі гэтых шэсць зярнят перцу, пакладзі іх у гліняны гарлач, гарлач на парог пастаў, а сама сядзь побач і чакай. Як пройдзе шэсць гадзін, пакліч, ды гулчэй: «Гэй, Перачнае Зярнятка!». Выскачыць з гарлача маленькі хлопчык і зробіць для цябе ўсё, што загадаеш. Толькі абядай мне, што выгадуеш гэтага хлопчыка як свайго сына.

Старая ўзрадавалася, дзякаваць пачала:

— Ох, і дзякуй табе, бацька! Для мяне твае словы — быццам халоднае малако ў гарачы дзень! Усё зраблю, як ты кажаш.

Прынесла яна гарлач, паставіла на парог, кінула ў гарлач зярняты, сама побач села. Пашаптаў чараўнік над гарлачом і пайшоў сваёй дарогай. Праз вызначаны тэрмін вылез з гарлача хлопчык — маленькі, з гарлач ростам і чорны, як перачнае зярнятка. Пакланіўся ён старой:

— Вось і я, матухна! Што ты мне зрабіць загадаеш?

— Ідзі, сыноч, у лес, — кажа старая, — вызвалі сваіх братоў.

Схапіў хлопчык Перачнае Зярнятка вострае кап'ё, з якім браты на паляванні хадзілі, і пайшоў. Адшукаў у лесе вялізную нару і бачыць: спіць у нары вяпрук, і жывот у яго вялізны. Падбег Перачнае Зярнятка да вепра, прапхнуў вострым кап'ём вепраў жывот. Выйшлі на свабоду сыны старой, падзякавалі брату за выратаванне і вярнуліся дадому, да старой маці. Пачалі разам жыць.

Старэйшыя браты па-ранейшаму на паляванні ходзяць, старая дома сядзіць, а Перачнае Зярнятка з раніцы да вечара ў полі працуе: то арэ, то сее, то ўраджай збірае.

Пакрысе зажылі яны багата — замест хаціны новы дом пабудавалі, у старасты ўзялі надзел добрай зямлі, карову набылі, буйвала. Прайшлі месяцы, мінулі гады. Перачнае Зярнятка вырас, стаў вялікім і дужым. Толькі як ён ні імкнуўся дапамагаць маці з братамі, усё дагadzіць не мог. Не любіла яго старая, хоць быў ён і разумны, і працавіты, і сын паважны. Вырашыла яна ажаніць сваіх сыноў, дык малодшаму сыну не хацела спачатку вяселле рыхтаваць. Потым ужо людзей засаромелася. Зладзілі адразу тры вяселлі. Увайшлі ў дом тры маладзенькія нявесткі, а з імі — так ужо сталася — крыўды

завіталі і папрокі. З маленькіх крыўдаў вялікія выраслі, а там, неўзабаве, і спрэчкі ў доме завяліся.

Аддзяліла старая сыноў — няхай кожны сваім домам жыве, але і тут раздзяліць пароўну не пажадала. Старэйшыя сыны атрымалі па вялікаму дому, а Перачнаму Зярнятку дасталася старая хаціна. Старэйшым сынам старая дала і быкоў, і кароў, і авечак, і коз, а малодшаму — адну старую буйваліцу.

Крыўдна было Перачнаму Зярнятку, аднак доўга гараваць ён не стаў. Жонку адправіў да цесця, у суседнюю вёску, буйваліцу мясніку прадаў, а сам узяў маленькі барабан, са скуры насарога зроблены, прыхапіў некалькі аладак і пайшоў блукаць па дарогах, шукаць сабе шчасця.

Хадзіў Перачнае Зярнятка з горада ў горад, з вёскі ў вёску, біў у барабан і спяваў песні. Людзям яго песні падабаліся, яго кармілі, начаваць пускалі, а зрэдку нават грошай давалі.

Ішоў ён неяк раз з адной вёскі ў другую. Дарога праходзіла праз лес, а час быў ужо позні. Надыйшла ноч, пацямнела — ні месяца, ні зорак не бачна. Напалохаўся Перачнае Зярнятка: «Што рабіць? Так можна і з дарогі збіцца, прападзеш у лесе. Паспрабую я лепш дзе-небудзь паблізу начлег пашукаць, прасяджу да світання, а там ужо далей пайду».

Непадалёку ад дарогі заўважыў ён баньян. Не доўга думаючы забраўся Перачнае Зярнятка на дрэва, зрабіў сабе на тоўстым суку пасцель з лісця, лёг зручней, а пад галаву паклаў барабан. За дзень Перачнае Зярнятка моцна стаміўся, таму ён хутка драмаць пачаў, а потым і зусім заснуў.

Ці то ён нялоўка павярнуўся ў сне, ці то раптам вецер моцны падзьмуў, а толькі выслізнуў барабан з-пад яго галавы і — дхам — дхам — дхам! — уніз паляцеў. А ўнізе, пад дрэвам усчаўся вэрхал, пачуліся крыкі:

— Ай-ёй, чорт ідзе! Ай-ёй, нячыстая сіла! Уцякаем! Ратуйцеся!

Ад крыку і шуму Перачнае Зярнятка прачнуўся, сядзіць на суку, нічагусенькі зразумець не можа. Потым асцярожна зірнуў уніз, а там дзіўнае штосьці дзеецца: гарыць пад дрэвам касцёр, вакол раскладзены пальмавыя лісты, а на іх ежа — рыс, рыба і манга. А людзей не відно, усе ў лес збеглі. У Перачнага Зярняткі ў жываце нават піскнула штосьці — такі ён быў галодны. Саскочыў ён хутчэй на зямлю, схопіў ліст-талерку і пачаў есці і рыс, і рыбу, і манга. Наеўся, азірнуўся навокал. Бачыць, ляжыць яго барабан, а воддаль, ля самага дрэва, нейкія кулі і маленькая шкатулка.

Падняў Перачнае Зярнятка барабан, прыхапіў шкатулку і палез назад на дрэва. Потым уладкаваўся на суку зручней і пачаў чакаць, што далей будзе.

Чакаць давялося нядоўга. Падыйшлі да кастра двое старых, падклалі дроў, агледзеліся. Бачаць, на адным з лісцяў уся ежа з'едзена і шкатулкі пад дрэвам няма. Пашапталіся старыя і зноў у лес пайшлі. Праз паўгадзіны вярнуліся, а з імі яшчэ чалавек дваццаць. Паглядзеў на іх Перачнае Зярнятка і зразумеў, што трапіў ён да разбойнікаў. Стаіўся ён на дрэве, пачаў слухаць. Загаварыў ваяжак разбойніцкай шайкі:

— Бяда, браткі, здарылася вялікая. Не чорт нам перашкодзіў, а лясная багіня Махіні. Бо як мы перад ёй правінаваціліся: кожную ноч хава-

ліся пад гэтым дрэвам, пілі і елі, а ёй не далі і гнілога банана, меднай манеткі не ахвяравалі! Вось і ўгнявілася на нас Махіні, узяла ў нас самае дарагое — царскія каралі, якія нам учора ўкрасці ўдалося. Баюся я, браткі, пакарае нас цяпер Махіні: прыкінецца прыгожай дзяўчынай ды і завядзе невядома куды — прама ў жытло тыгра ці злятнае балота. Глядзіце ж, не давайце сябе падмануць!

Спалохаліся разбойнікі, усю ноч прасядзелі ля кастра адзін каля аднаго, ніхто заснуць не асмеліўся. Раніцой падняліся і пайшлі сваёй дарогай. Перачнае Зярнятка таксама не спаў усю ноч — сядзеў на суку і паварухнуцца ба-яўся. Як пайшлі разбойнікі, адкрыў ён шка-тулку, зазірнуў у яе, а там — залатыя каралі, каштоўныя каменні. Узяў Перачнае Зярнятка шкатулку пад паху, барабан свой прыхапіў, выправіўся ў сталіцу. Адшукаў царскі палац і пачаў прасіць ахоўнікаў, каб дапусцілі яго да цара — маўляў, справа ёсць важная. Ахоўнікі толькі смяюцца:

— Куды табе, абадранцу, з царом гутарыць! Яшчэ што прыдумаеш! Саветніку дакладзеш, і за тое дзякуй скажы.

Выйшаў да яго саветнік:

— Чаго, юнак, прыйшоў? — пытае. — Кажы, якая ў цябе справа?

Перачнае Зярнятка паказаў саветніку царскія каралі і расказаў, як ён сустрэў у лесе разбойнікаў. Ubачыў саветнік, што справа і на-праўду важная, адвёў Перачнае Зярнятка да цара і цар у той жа дзень паслаў у лес атрад вояў. Царскія воі і раней нямала за тымі разбой-нікамі ганяліся, ды злавіць не маглі, а тут адразу ўсю шайку схапілі. Шчодро ўзнагародзіў цар Перачнае Зярнятка, пасяліў яго ў сябе ў па-

лацы, сваім саветнікам зрабіў. І пачаў Перачнае Зярнятка ўпраўляць сталіцай. Правіў ён справядліва і мудра, і слава пра яго разыйшлася па ўсёй краіне.

Вось і старая маці пачула пра свайго малодшага сына. Старэйшыя ж яе сыны і дом, і скаціну, і ўсю маёмасць па ветру пусцілі, ды потым і самі пайшлі куды вочы глядзяць. Як прапалі сыны, засталася старая адна, і жылося ёй яшчэ горш ранейшага. Пашкадавала яна, што з прыёмышам неласкавай была, ды ўжо позна было. Сама сабе горш зрабіла неразумная старая.

Выпрабаванне розуму

Жыў-быў цар, і быў у яго сын. Надыйшоў час цару паміраць. Ляжыць ён на смертным ложку, а вакол сабраліся прыдворныя. Паклікаў тут да сябе цар сына, узяў яго за руку, уклаў яе ў руку свайго старога саветніка і кажа:

— Сынок! Рабі ўсё, як ён скажа.

Потым цар загадаў саветніку паабяцаць, што той будзе аберагаць яго сына, і неўзабаве ціха адыйшоў. Усё царства па ім гаравала і плакала.

Ішлі дні. Сына цара ўзвялі на трон, і першы саветнік выконваючы сваё абяцанне, аддана служыў яму. Малады цар высока шанавалі саветніка і ўсё рабіў так, як той скажа.

Бачаць іншыя прыдворныя, у якім гонары саветнік, і пазбавіліся спакою — зайздрасць іх замучыла. Яны толькі і думалі, як бы яго зняславіць. Не раз выпадала цару чуць пра саветніка нядобрыя словы. Усе, перабіваючы адзін аднаго, даводзілі яму, што трэба замяніць старо-

га кім-небудзь маладзейшым. Але цар да такіх размоў не прыслухоўваўся, а стары саветнік што было сілы імкнуўся, каб справы ў дзяржаве ішлі добра і падданым не было на што скардзіцца.

Але нездарма мовіцца, аднак, што кропля камень прабівае. Надакучыла цару кожны дзень слухаць адно і тое ж, і ён надумаў выпрабаваць сваіх прыбліжаных. Ён паклікаў да сябе старога саветніка, пагутарыў з ім з вока на вока, а потым абвясціў усенародна, што саветнік ідзе на спакой і будзе атрымліваць ад казны ўтрыманне, а на яго месца прызначаны іншы — з маладых.

Прайшло некалькі месяцаў. Ніхто не скардзіўся. Справы ішлі самі па сабе. Спачатку прыдворныя трымалі вуха востра, а цяпер убачылі, што цар задаволены новым саветнікам, і супакоіліся, нават свавольнічаць пачалі. Здавалася, цар ні аб чым гэтым не ведае, а на самай справе ён усё прыкмячаў. Яго тайныя назіральнікі даносілі яму пра ўсё, што гаварылася ў народзе, і ён добра ведаў, у якім запушчэнні справы дзяржаўныя; як свавольнічаюць новы саветнік і іншыя прыдворныя.

Аднойчы цар выправіўся на паляванне. З ім былі лоўчыя і сабакі. Увечары на зваротным шляху ён спыніўся адпачыць у сваім загарадным садзе. Паклікаў ён садоўніка, паказаў на аднаго з сабак і кажа:

— Я пакідаю яго ў цябе. Прыглядай за ім добра. Калі ён мне спатрэбіцца, я паведамлю табе.

Садоўнік з паклонам прыняў сабаку, а цар паехаў да сябе ў палац.

Праз некалькі дзён цар сабраў свой двор. Сярод іншых спраў згадаў ён і пра сабаку.

— Калі я быў на паляванні, я пакінуў у садоўніка свайго сабаку,— сказаў ён новаму саветніку.— Едзь, паглядзі, як ён там.

Саветнік сеў на каня і паехаў у сад. Прыязджае туды і пытае садоўніка:

— Ну, як тут жыве царскі сабака?

— Добра, пан. Шчанюкі паявіліся.

Вярнуўся саветнік у палац і далажыў цару ўсё, што яму вядома пра сабаку. Цар узрадаваўся і пытае:

— А колькі шчанюкоў?

— Гэтага ён мне не сказаў, махарадж!

Тады цар міласціва кажа:

— Патурбуйся яшчэ — едзь ізноў і спытай пра ўсё.

Саветнік паімчаў назад. Пад'ехаў да саду, кліча садоўніка, пытае:

— Колькі шчанюкоў з'вілася?

— Пяць,— адказвае садоўнік.

Прыскакаў саветнік у палац і дакладвае. А цар пытае:

— Колькі кабялькоў, колькі сучачак?

— Гэтага ён не сказаў, махарадж.

Цар яшчэ больш міласціва кажа:

— Вельмі я цябе абцяжарваю сёння, а ўсё ж паслужы мне яшчэ: з'ездзі і спытай, колькі ж кабялькоў і колькі сучачак з'явілася.

Бедны саветнік зноў выправіўся да садоўніка.

— Тры кабялькі і дзве сучачкі,— кажа яму садоўнік.

Прыехаў саветнік у палац, далажыў пра гэта цару. Цар узрадаваўся, пытае:

— А не скажаш ты мне, колькі шчанюкоў абцяжаюць стаць добрымі паляўнічымі сабакамі?

— Я гэтага не ведаю, махарадж,— адказвае саветнік.

Цар зноў міласціва папрасіў яго з'ездзіць і даведацца. Што было рабіць саветніку? Паехаў ён зноў да садоўніка і задаў яму пытанне цара.

— Пан, два кабялькі і адна сучачка будуць вельмі падыходзіць для палявання,— адказвае садоўнік.— Гэта сабакі выключныя. Астатнія — горш.

Саветнік вярнуўся ў палац, далажыў і пра гэта. Цар вельмі ўзрадаваўся:

— Выходзіць, прыбавілася ў мяне тры сабакі! Толькі ці добра іх кормяць? Ты не ведаеш, што ім даюць?

Саветнік адказаў, што не ведае. Тады цар яшчэ больш ласкава просіць:

— З'ездзі туды зноў — спытай, чым іх кормяць. А то як бы не выраслі слабымі ад недакорму.

Няшчасны саветнік зноў пацягнуўся да садоўніка. Той яго супакоіў — сказаў, што кормяць шчанюкоў як і трэба. Саветнік вярнуўся і далажыў пра гэта цару.

— Відаць, садоўнік — чалавек, што разумее справу. Ён іх корміць, як трэба,— кажа цар.— Ты б мяне вельмі парадаваў, калі б сказаў мне яшчэ сёе-тое: ці няма сярод добрых шчанюкоў аднаго бурай масці. Я вельмі люблю гэту масць.

Давялося саветніку ехаць назад. Ён ужо стаіўся скакаць назад ды наперад, а выйсця няма. Вось даведаўся ён у садоўніка, што няма ніводнага шчанюка бурай масці, прыехаў і далажыў пра гэта цару.

Цар засмуціўся і пытае:

— А якой жа яны масці?

Садоўнік зноў не мог адказаць.

Тады цар сказаў:

— Я хачу ведаць, якой масці кожнае шчаня і ці знойдзеца сярод іх хоць адно, якое б мне прыйшлося па густу.

Саветнік сабраў апошнія сілы, з'ездзіў у сад яшчэ раз і далажыў цару, якой масці шчанюкі. Цар падзякаваў саветніку і нават прабачэння ў яго папрасіў за турботы.

Прайшоў пэўны час. Цар успомніў пра старога саветніка і загадаў паклікаць яго ў палац. Той адразу з'явіўся. Цар яго прыветліва прыняў і пачаў распытваць. За размовай цар раптам сказаў:

— Раз ужо вы прыйшлі, зрабіце для мяне адну справу.

— Палічу за шчасце вам услужыць.

— Справа — пусцячок. У загарадным садзе ў мяне застаўся сабака. Добра б вам туды з'ездзіць і даведацца пра яго.

Саветнік адразу ж адправіўся ў сад. Прыехаў і просіць садоўніка паказаць яму сабаку. Садоўнік пачціва адвёў яго туды, дзе знаходзіўся сабака. Стары саветнік агледзеў сабаку і шчанюкоў, зазірнуў у міску з кормам і ўсё, што ўбачыў, для памяці занатаваў. Потым паехаў назад у палац.

Прыехаў ён, цар у яго і пытае:

— Ну, як там сабака?

— Усё добра, махарадж. Шчанюкі з'явіліся ўжо.

— Вы не скажыце, колькі шчанюкоў?

— Пяць махарадж.

— А колькі кабялькоў і колькі сучачак?

— Тры кабялькі, махарадж, і дзве сучачкі.

Цар спытаў, як кормяць шчанюкоў, якой яны масці і паляўнічых здольнасцей. І на кожнае пытанне саветнік адказваў не раздумваючы. Цар

пачуў ўсё, што хацеў, пра сабаку, пачаў распытваць пра сад і садоўніка. Стары саветнік раскажаў і пра гэта. Тады цар павярнуўся да прыдворных і кажа:

— Вы мяне ўгаварылі адправіць на спакой старога саветніка, а на яго месца ўзяць маладога. Цяпер самі глядзіце, ад каго з іх больш карысці.

Прыдворныя толькі галовы апусцілі. Цар адразу ж загадаў, каб стары саветнік вярнуўся на сваю пасаду. З той пары стары саветнік паранейшаму правіў справам.

Дурнаваты брахман

У аднаго брахмана была вельмі сварлівая жонка. Калі ні зірні, заўсёды яна з кім-небудзь спрачаецца. Праўда, з клопатамі па дому яна спраўлялася няблага. Сам брахман быў вялікі гультай, і да таго ж смачна паесці любіў.

Неяк раз вярнуўся брахман дадому і бачыць — сядзіць жонка і зерне перабірае ды ачышчае. Раззлаваўся ён:

— Ты што ж гэта сёння так і прасядзела ўвесь дзень ля карзіны з зернем? І нават абеду не згатавала? А я есці хачу да смерці! Ты колькі ўжо абяцаеш зрабіць для мяне салодкія пампушкі? Калі я іх дачакаюся?

Жонка таксама раззлавалася, схапіла мятлу і замахнула на брахмана:

— Ды, як жа, зараз пампушкі гатаваць для цябе пабягу! Ва ўсім доме нават мышам пажывіцца нечым, грошай няма ні ламанага медзяка, а табе салодкія пампушкі падавай! Глядзіце які

важны! Знікні зараз жа з маіх вачэй, пакуль не пабіла!

Не сцярпеў брахман лаянкі, пакрыўдзіўся на жонку і вырашыў пайсці з дому. Што ў такім жыцці добрага? Падумаў ён так і пайшоў. Доўга ён бадзяўся, пакуль нарэшце адзін стары пустэльнік не ўзяў яго ў вучні. Пачаў брахман жыць у манастыры, ад старога мудрасці набіраўся, навукам розным вучыўся. Але вось аднойчы згадаўся брахману родны дом. І так яму захацелася назад вярнуцца, што ўзяў ён пад паху свае кнігі, схапіў пасах і, нічога не сказаўшы настаўніку, выправіўся дадому.

Толькі падыйшоў брахман да хаты, як яшчэ здаля па паху зразумеў, што жонка гатуе салодкія пампушкі. Стаіўся ён за дзвярыма і пачаў лічыць, колькі пампушак жонка ў кіпячае малако кіне. Налічыў дваццаць адну. Скончыла жонка гатаваць, пачала рукі мыць. А брахман яе кліча:

— Жонка, ты дома? Я вярнуўся.— Увайшоў ён у дом, пачаў жонцы расказаць: — Многа я розных навук асіліў.

Не паверыла жонка:

— Якія такія навукі ты вывучыў? Дарэмна не балбачы. Ну-ну, не бойся, не зачাপлю я цябе. Дзе ты так доўга прападаў?

— Ты, я бачу, па-ранейшаму не хочаш мяне слухаць. Я і напраўду многаму навучыўся. Вось, напрыклад, мне загадзя стала вядома, што ты сёння пампушкі будзеш смажыць, і я нават магу сказаць, што зрабіла ты іх роўна дваццаць адну.

Здзівілася жонка, а брахман працягваў:

— Гэта яшчэ што. Я магу сказаць, дзе ва ўсёй Індыі, хто і калі гатуе пампушкі.

Пачула жонка такое і вырашыла, што муж яе і сапраўды стаў вялікім мудрацом. З гонарам пасадзіла яго, падала пачастунак, а сама заспяшалася да суседзяў расказаць, якім усёведам вярнуўся яе муж. Так што калі ў каго ў доме здарыцца крадзёж або карова прападзе, ён адразу дапаможа.

З усёй вёскі збегліся людзі паглядзець на брахмана. Ён адразу ж здагадаўся, што гэта яму і трэба. З важным выглядам раскрыў ён кнігу з пальмавых лістоў і пачаў тлумачыць штосьці, чаго людзі зусім не разумелі. А не зразумеўшы, яшчэ больш упэўніліся ў вучонасці брахмана. Неўзабаве чуткі пра яго пайшлі і па іншых вёсках.

Жыццё цяпер у брахмана пачалося бесклапотнае: слава яго карміла. Замовамі ён хворых лячыў, заклінаннямі нячыстую сілу адганяў.

Аднойчы ў вясковага дхобі — таго што мы ў бялізну — Моціі прапаў асёл. Усю акругу абыйшоў Моція, шукаў-шукаў асла, ды так і не знайшоў. Прышоў ён тады да брахмана:

— Скажы мне, шаноўны пандзіт, куды падзеўся мой асёл? Пакуль не скажаш, ні піць, ні есці не буду.

«Пракляты дхобі! — разгубіўся брахман. — Як бы мне з ім не трапіць у дурное становішча!»

— Мне зараз не да цябе, — сказаў ён. — Іншых спраў багата. Як вызвалюся, тваёй справай займуся. Спраўлю абрад у гонар багіні Бхавані *, тады і падам табе вестку. А пакуль ля ўваходу пасядзі. Не надумай толькі пайсці, усё адразу сапсуеш.

* Бхавані — індуіцкая багіня, маці-захавацельніца зямлі.

— Куды мне ісці, шаноўны пандзіт! Уся надзея на цябе засталася.

Пайшоў брахман да жонкі:

— Як цяпер быць? Давай жа хутчэй мне парасонік!

Падала жонка яму парасонік, і брахман нягледзячы на паўдзённую спёку ўпотай выйшаў праз заднія дзверы. Доўга хадзіў ён па палях і лясах, усё асла дхобі шукаў, але так і не знайшоў. Вярнуўся без настрою і выйшаў да дхобі:

— Вось што я табе скажу. Багіня Бхавані злуецца. Так што пакуль да мяне не прыставай. Ідзі дадому. Заўтра твой асёл знойдзеца.

Пачуў дхобі, што багіня ў гневе, не захацеў спрачацца і выправіўся дадому. А брахман усю ноч не спаў, думаў, як яму быць, ды на жонку злаваўся, якая побач пахрпвала. Раптам каля дома пачуўся нейкі шум. Ускочыў брахман, расштурхаў жонку:

Паслухай, што там за шум?

— Ці не злодзей гэта? — занепакоілася жонка.

А брахман да смерці баяўся злодзеяў. Напалохаўся ён і вырашыў схавацца. Жонка ж была не з палахлівага дзесятка.

— Які ж ты брахман? Хуценька пойдзем! Я свяцільнікам пасвячу, а ты хапай злодзея!

Ад страху ў брахмана нават дыханне сцяла, але рабіць няма чаго. Перасіліў ён сябе і пайшоў, гулка паўтараючы малітву і трымаючыся за свой свяшчэнны шнурок. Выйшаў за дзверы, бачыць, хтосьці стаіць. Адступіў назад брахман, а жонка ззаду яго штурхнула, так што брахман прама на злодзея наляцеў. Ухапіўся брахман за злодзея, імкнеца паваліць яго, а сам ледзьве жывы ад страху. Падаспела тут жонка:

— Э,— кажа,— ды гэта ніякі не злодзей. Гэта асёл, які прапаў у дхобі.

Пакуль брахман з аслом змагаўся, абвіўся яму вакол шыі канец асінай аброці. Падалося перапалоханаму брахману, што яго душаць, і закрычаў ён што ёсць сілы. На крык суседзі збегліся. Ачомаўся крыху брахман. Жонка хуценька адвяла яго ў дом, а суседзям прашаптала:

— Пандзіт усю ноч чытаў малітвы, каб зачараваць асла і сюды прывесці. Бедны так стаіўся, што без памяці паваліўся.

Калі пайшлі суседзі, прывязала жонка асла каля сваіх дзвярэй. Потым пачала брахману галаву алеем расціраць. А яму ўсё яшчэ здавалася, што ён са злодзеем змагаецца. Ледзь-ледзь прыйшоў брахман у сябе, потым загадаў паклікаць дхобі. Прышоў дхобі і вельмі ўзрадаваўся, калі свайго асла ўбачыў.

Пасля гэтага выпадку брахман яшчэ больш праславіўся. Дайшлі расказы пра яго да самога цара. А ў гэты час у царскай дачкі зніклі каштоўныя каралі. Шукалі іх, шукалі, а знайсці ніяк не маглі. Нават самыя знакамітыя астраногагі нічым не змаглі дапамагчы.

Вось аднойчы прыйшлі да брахмана царскія воі, перадаюць царскі наказ — адразу ж з'явіцца ў палац і адшукаць каралі. Напалохаўся брахман. З вышукам асла яму вельмі пашанцавала, а на гэты раз, бадай, не варта чакаць дабра.

Усеўся брахман на паланкін, які за ім прыслалі, і ўсю дарогу да царскага палаца дрыжэў ад страху. Без лішніх слоў загадаў цар яму адшукаць каралі царэўны. Знойдзе брахман злодзея — атрымае ўзнагароду, а не знойдзе — будзе ў цямніцы сядзець.

Схаладнела на сэрцы брахмана, калі пачуў такі загад. Дзе ўжо тут думаць пра ўзнагароду, добра б хоць выпутацца з гэтай справы жывым-здоровым. Сабраўся ён з духам і звярнуўся да цара:

— Ваша высокасць, дайце мне тэрмін два дні. Буду я звяртацца да багіні Бхавані. Пагля-дзім, што яна скажа.

Вярнуўся брахман дадому, пачаў умольваць багіню змiласцівіцца:

— Выратуй мяне, уладарыня свету! На цябе адну ўся надзея. Адхіні страшэнную бяду, Бхавані!

А ў гэты час ішла побач царская прыслуга, садоўніца Бхавані. Пачула яна сваё імя разам з апошнімі словамі брахмана і спынілася, як аслупянелая. Потым пабегла да брахмана, кінулася да яго ў ногі і запычытала:

— Пашкадуй! Пашкадуй мяне, шаноўны пандзіт! Гэта я ўкрала каралі царэўны!

У брахмана адразу адлегла ад сэрца. Напусціў ён на сябе важны выгляд і сказаў:

— А чым жа я магу табе дапамагчы? Цар загадаў мне абавязкова адшукаць каралі.

— Злітуйся, шаноўны пандзіт! Вярну я каралі! Куды скажаш, туды і прынясу. Толькі выратуй мяне, не губі!

— Добра,— адказаў брахман.— Пакладзі каралі ў гаршчок і кінь у сажалку ў царскім садзе.

Садоўніца Бхавані так і зрабіла. На другі дзень устаў брахман, нацёр сябе духмянасцю, выпісаў на целе сандалавым парашком імя бога Рашы і намаляваў на ілбе трохзубец. Потым ухутаў плечы накідкай, на якой таксама паўсюдна было накрэслена імя Рашы, загадаў несці за сабой цэлы стос кніг і накіраваўся ў палац. Сеў ён там на відным месцы і цэлы дзень пера-

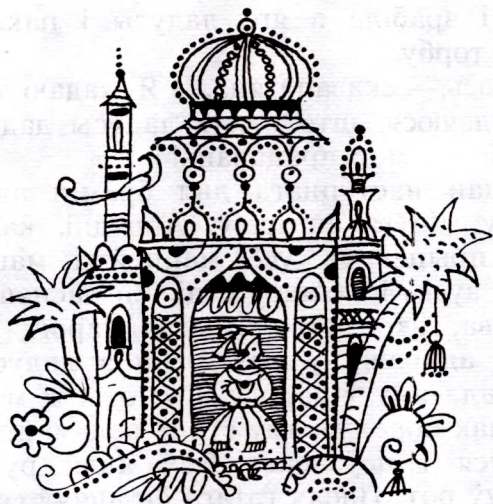
гортваў і чытаў свае кнігі. Нарэшце важна сказаў:

— Ну вось, ведаю я цяпер, дзе каралі. Шукайце ў царскім садзе, на дне сажалкі.

Цар адразу ж паслаў да сажалкі ныральшчыкаў. Неўзабаве выцягнулі яны з вады гаршчок, а ў ім — каралі! Назначыў цар брахмана прыдворным мудрацом і адарыў яго незлічонамі багаццямі.

ЧАРДЗЕЙНЫЯ
КАЗКІ
ІНДЫІ

Падарунак багоў

Жыў калісьці ў хаціне брамін з жонкай. Яны былі вельмі бедныя, таму што брамін быў хворы і не мог працаваць на полі. Больш таго, ён не ведаў ніякага рамяства і сёе-тое зарабіць таксама не мог. Адноўчы, раззлаваўшыся, жонка назвала яго гультаям. Брамін вельмі пакрыўдзіўся і вырашыў пайсці з дому, каб зарабіць дзе-небудзь на кавалак хлеба. Ён загадаў жонцы, каб яна падрыхтавала яму ў дарогу сапраўдных салодкіх ладусаў.

Але жонка, замест таго, каб узрадавацца, раззлавалася яшчэ больш:

— Паглядзіце на яго! Яму трэба напячы ладусаў! А як гэта ты сабе ўяўляеш? Як іх напячы без мукі і цукру? Ды і грошай у хаце таксама няма! Яна пайшла на кухню, узяла

попелу і зрабіла з яго ладусы і паклала ўсё мужу ў торбу.

— Вось,— сказала яна.— Я жадаю табе ўдачы! Спадзяюся, што гэтыя ладусы дадуць табе сілу, каб ты мог працаваць!

Раніцай наступнага дня брамін адправіўся ў дарогу. Доўга ён ішоў. Апоўдні, калі сонца пачало прыпякаць усё мацней і мацней, ён стаміўся зусім і захацеў есці. Ён паспешліва сеў пад дрэва, якое стаяла каля дарогі, адпачыў крыху і адправіў у рот адзін з ладусаў, якія жонка дала яму ў дарогу. І ў гэты ж момант ён адчуў смак попелу і яму стала вельмі дрэнна. Ён прахапіўся і неўзабаве быў каля ручая, дзе спаласнуў рот. Пасля гэтага ён адчуў сябе лепш і вярнуўшыся пад дрэва, сеў і пачаў маліцца.

Брамін маліў Бога, каб ён паверыў яму, што ён пакутвае. Ён прасіў у Бога ежы, якую-небудзь работу, каб пракарміць сям'ю. Ён маліўся так упарта, што Бог Шыва і яго жонка Парваці, пашкадавалі яго, з'явіліся перад ім. Брамін, вядома, вельмі здзівіўся, калі ўбачыў двух багоў. Ён тут жа паваліўся тварам уніз, пачаў прасіць іх, каб яны даравалі яму ягоныя грахі. Але Бог Шыва ўсміхнуўся. У руцэ ён трымаў торбачку. Ён падаў яе браміну і сказаў:

— О Брамін! Я задаволены табой і таму вырашыў адказаць на твае малітвы. Трымай гэтую торбачку, і ты ніколі не будзеш ведаць беднасці!

Трасучыся ад жаху і хвалявання, брамін узяў торбу. Калі Бог Шыва і яго жонка Парваці зніклі, ён зазірнуў у яе, але там нічога не было. Яго гэта здзівіла і ён запусціў руку ў торбу, каб яшчэ раз пераканацца, што там нічога няма. На яго велізарнае здзіўленне ён адчуў чатыры ладусы. А паколькі ён быў вельмі галодны, ён узяў

адзін з іх і пачаў есці. Якія ж яны былі смачныя! Вельмі хутка ён з'еў усе чатыры ладусы. Але ж калі ён зноў апусціў руку ў торбачку, ён знайшоў там яшчэ чатыры ладусы. Тады ён зразумеў, што сказаў яму Бог Шыва: ягоная торбачка была чароўная. У ёй заўсёды будуць чатыры ладусы, колькі б ён іх не з'еў. Радасць браміна не ведала межаў. Зараз ён мог вяртацца дадому, і ягоная жонка не асмеліцца ляць яго. Думаючы аб гэтым, ён накіраваўся дадому. Па дарозе дадому ён спыніўся ў доме сваёй цешчы. Хаця ён не падабаўся ёй за тое, што не мог пракарміць яе дачку, яна прыняла яго і дала яму есці. Потым павяла яго ў пакой, дзе ён мог класціся спаць. Аднак цешча браміна была вельмі цікаўная. Яна заўважыла торбачку, якая была ў браміна, і ёй захацелася даведацца, што было ў ёй. І як толькі брамін заснуў, яна зазірнула ў торбачку і ўбачыла там чатыры ладусы і з'ела адзін з іх. Гэта ўбачыў яе старэйшы сын і запатрабаваў ладус таксама. Яна дала яму адзін, але калі ён пачаў есці, увайшлі яе дочки-блізняткі і таксама папрасілі, каб іх пачаставалі ладусамі. Так з торбачкі зніклі два апошнія ладусы. Зараз, калі ў торбачцы нічога не засталася, яна спадзявалася, што больш ніхто не запатрабуе ладусаў. Але ж, на вялікі жаль, у гэты момант з'явіўся яе малодшы сын, які, калі ўбачыў, што ўсе ядуць ладусы, запатрабаваў, каб яму далі ладус таксама.

— Ужо нічога няма. Ты спазніўся — сказала яму маці. Але хлопчык не верыў, што нічога не засталася, і, каб пераканаць яго, маці паказала яму торбу. І якое ж было яе здзіўленне, калі яна зноў знайшла ў торбачцы яшчэ чатыры ладусы! Яна дала адзін ладус свайму малодшаму сыну і зразумела, што торба чароўная. Яна ўзяла

астатнія тры ладусы, тады ў торбачцы зноў паявіліся чатыры ладусы. Тады яна пачала збіраць ладусы як толькі яны з'яўляліся ў торбачцы. Гэтак яна ўсю ноч складвала ладусы ва ўсе талеркі, ва ўвесь посуд у хаце.

Раніцой, калі брамін прачнуўся, ён убачыў, што ўвесь дом быў запоўнены ладусамі. Было няцяжка здагадацца, адкуль яны з'явіліся. І, вядома, гэта была справа яго цікаўнай цешчы. Брамін нічога не сказаў нават тады, калі яму далі паесці тыя ж самыя ладусы. Потым ён развітаўся з ёю і зноў пусціўся ў дарогу і быў дома завідна.

Жонка сустрэла яго не так, як праводзіла з дому, яна цёпла сустрэла яго і вельмі ўзрадавалася што бачыць зноў. І яшчэ больш ўзрадавалася, калі ён паказаў ёй торбачку і расказаў пра цуд.

— Бог Шыва быў добры да нас! — сказала яна, калі брамін скончыў свой расказ.— Наша будучыня будзе добрай, дарагі муж! Мы адкроем магазін ладусаў.

Зусім не вагаючыся, яна зараз жа ўзялася за работу. Вугал іх хаціны яна ператварыла ў краму, напаўняючы яе ладусамі. Потым яна пайшла да суседзяў, каб расказаць пра ўсё. І калі тыя прыйшлі, каб пакаштаваць ладусы, то аказалася, што яны былі вельмі смачныя. Хутка ўсе ведалі пра смачныя ладусы, і ў іх паявілася многа пакупнікоў.

Пакуль у мужа з жонкай грошай было не так многа, яны не маглі адкрыць сапраўдную краму. Але вельмі хутка яны здолелі купіць вялікі дом з усялякімі выгодамі.

Аднак па меры таго як слава аб іх, як лепшых пекарах ладусаў, пашыралася, стала немаг-

чыма трымаць у сакрэце праўду пра цудоўную торбачку.

І неўзабаве людзі сталі штосьці падазраваць, таму што ні брамін, ні яго жонка ніколі не куплялі муку і цукар, каб прыгатаваць ладусы. Ніхто таксама не бачыў, каб яны рабілі ладусы. Хтосьці падглядзеў і праўду пачулі ўсе. Пра цудоўную торбачку ведаў амаль кожны чалавек, нават кароль, які запрасіў браміна да двара, каб прадэманстраваць цуды торбачкі.

У той дзень, калі брамін прыйшоў да караля і яго двара, ён убачыў, што прыйшло шмат народу. Калі кароль паклікаў яго, ён пачаў выцягваць ладусы з торбачкі. Ладусаў станавілася ўсё больш і больш, і людзі здзіўляліся ўсё больш і больш. Потым усе сказалі, што гэта былі самыя смачныя ва ўсім свеце ладусы.

Але ж кароль быў зайздроснікам. Яму захачэлася завалодаць торбачкай. Ён загадаў, каб адзін з яго слуг падмяніў цудоўную торбачку на звычайную, калі брамін не будзе глядзець у той бок. Гэта і было зроблена. Слуга быў вельмі разумны і паклаў у звычайную торбачку чатары ладусы. Таму калі брамін пайшоў дадому і ўбачыў як заўсёды чатыры ладусы ў торбачцы, ён нічога не западозрыў. Аднак, калі ён прыйшоў дадому і ўзяў ладусы, праўда адкрылася. Новыя ладусы не паяўляліся.

— Гэта кароль украў маю цудоўную торбачку,— сказаў брамін жонцы. — Што мы будзем рабіць?

— А што мы можам зрабіць? — адказала жонка. — Ён жа кароль гэтай краіны. У нас няма сілы супраць яго.

Такім чынам брамін і яго жонка аказаліся ў безнадзейным становішчы. Яшчэ больш усё аказалася безнадзейным, калі ўвесь запас ладу-

саў скончыўся і ім прыйшлося зачыняць сваю краму. Неўзабаве яны зноў сталі бедныя і зноў пачалі галадаць.

У поўным адчаі брамін пайшоў зноў да таго ж самага дрэва, дзе ён аднойчы сядзеў і пачаў маліцца. І яму пашчасціла: Бог Шыва і яго жонка Парваці зноў з'явіліся перад ім. Вялікі Шыва ўважліва слухаў усё, што яму расказваў брамін. Тады ён яшчэ раз даў браміну цудоўную торбачку з ладусамі.

— На гэты раз, о брамін,— сказаў Шыва,— у цябе не будзе ніякіх праблем. Ніхто не адважыцца ўкрасці тваю торбачку.

Брамін падзякаваў Богу Шыве і яго жонцы Парваці, і, калі яны зніклі, пайшоў дадому з новай цудоўнай торбачкай. І зноў, на шляху дадому ён правёў ноч у сваёй цешчы. Як толькі ён лёг спаць, яна падляцела да торбачкі, каб паглядзець, што ў ёй. Яна спадзявалася знайсці там ладусы.

Але ж замест гэтага, калі яна адкрыла торбачку, з яе выскачыў вялікі пацук і пабег па падлозе. Пацукі выбягалі з торбачкі сотнямі і неўзабаве ўся сям'я прачнулася, таму што ўсе пачалі крычаць, калі ўбачылі пацукоў. Гэты шум разбудзіў браміна і ён убачыў, што яго цешча горка плача.

— Трымай сваю торбу і ідзі прэч! — маліла яна яго.— Торба напоўніла хату пацукамі.

Хоць і была яшчэ ноч, брамін узяў сваю торбачку і пайшоў дадому. Ён быў вельмі задаволены, што яго цешча была пакарана за сваю цікаўнасць. Зараз ён таксама дакладна зразумеў, што меў на ўвазе Бог Шыва, калі сказаў, што ніхто не рызыкне ўзяць яго торбачку. Калі брамін прыйшоў дадому, ён убачыў, што яго жонка зусім знясілела ад голаду. Але потым, калі ён

усё ёй расказаў і пакарміў яе, ёй стала значна лепш. Зараз яны зноў пачалі думаць, як ім зноў наладзіць справу. Але на гэты раз аказалася, што ладусы з торбы можа даставаць толькі брамін, бо калі яго жонка паспрабавала зрабіць гэта з яе выскоквалі вялікія пацукі. Але з часам усё наладзілася, яны зноў сталі багатымі, зноў адчынілі краму і зноў сталі вядомымі, дзякуючы смачным ладусам.

Але ж трэба было чакаць, што кароль зноў даведаецца пра іх багацце. Яму, вядома, хацелася атрымаць цудоўную торбачку. І зноў ён запрасіў браміна ў палац і папрасіў, каб ён забяспечыў увесь двор ладусамі і нават паабяцаў заплаціць за гэта.

Брамін ведаў, чаго хацелася каралю на самой справе, таму ён схаваў торбачку ў кішэню. Калі ён прыйшоў у палац, кароль сустрэў яго вельмі цёпла. Потым брамін пачаў раздаваць ладусы ўсім тым, хто быў у палацы. Кожны хваліў ладусы, але кароль быў усё ж незадаволены: ён не бачыў торбачкі. А брамін раздаваў усім ладусы з вялікай міскі.

Але ж караля не пакідала надзея. Дзеля таго, каб даведацца, дзе торбачка, ён запрасіў браміна правесці ноч у палацы. Ён даў браміну вельмі зручны пакой, і як толькі брамін заснуў, тут жа пачаў мацаць рэчы браміна. Вельмі хутка ён знайшоў цудоўную торбачку ў кішэні браміна. І як толькі ён адкрыў яе, вялікія пацукі пачалі выскокваць з торбы. Яны абкружалі караля, які з вялікім жахам пабег з пакоя. Але пацукі паімчалі за ім. Паміж прыдворнымі таксама пачалася паніка. Усе кінуліся будзіць браміна.

— О, брамін, ратуй нас! Увесь палац перапоўнены пацукамі. Яны паявіліся з тваёй торбы! Забяры іх прэч!

Брамін, які толькі прыкідваўся, што спіць, устаў і сказаў:

— Ваша вялікасць, да той пары пакуль вы трымаеце маю торбу, якую вы ўкралі ў мяне, калі я ў першы раз быў у вас, гэтыя пацукі будуць панаваць у вашым палацы.

Кароль быў настолькі расхваляваны, што нават не спрабаваў адмаўляцца, што менавіта ён украў у браміна торбачку ў першы раз. Ён хуценька аддаў браміну яго цудоўную торбачку.

Вядома, што з тае пары і брамін і ягоная жонка ніколі не галадалі і ні ў чым не мелі патрэбы, як абяцаў ім Вялікі Шыва. Увесь аста-так жыцця яны правялі ў шчасці і не пераставалі дзякаваць Богу Шыву за яго дабрыню.

Маленькая дыня

Жыў аднойчы стары селянін са сваёй жонкай. Жылі яны ў вёсцы. Дзяцей яны не мелі, таму ім было сумна і адзінока.

Аднойчы старая пайшла на поле збіраць бавоўну. Калі яна ішла па полі і збірала бавоўну колеру малака, яна ўбачыла прыгожую жоўтую дыню. Старая вельмі здзівілася, таму што ніколі ў жыцці не бачыла такую прыгожую і круглую дыню. Яна сарвала яе. Да яе вялікага расчаравання, у дыні было некалькі дзірак і нейкія рыскі, якія рабілі яе падобнай да твару чалавека. Яна вельмі спалохалася, але сказала сабе: «Якая ж я дурная! Гэта звычайная дыня і нічога ў ёй асаблівага. Я вазьму яе дадому, упэўнена, што яна вельмі салодкая».

Жанчына прынесла дыню дадому. Яна паклала яе на нізкае драўлянае крэсла і пачала

варыць ежу для мужа, які займаўся сваімі сялянскімі справамі. Яна зрабіла восем вялікіх бліноў, загарнула іх у кавалак тканіны, напоўніла глячок сывараткай і паклала туды вялікі кавалак масла. Яна ўжо была гатова ісці на поле да мужа, каб прынесці яму сьнеданне. Але раптам яна стала сумнай, таму што падумала: «Якая ж я няшчасная! Нікога ў мяне няма, хто б мог дапамагчы мне. Была б у мяне дачка ці сын, дык ён ці яна прынеслі б ежу для старога, а я засталася б дома». Яна задумалася вельмі глыбока, калі раптам пачула голас, які паклікаў яе:

— Мама, я аднясу ежу для майго бацькі. Давай мне клуначак.

Дзіва! Гэта дыня танцавала і гаварыла праз дзіркі! Здавалася, што яе вочы блішчэлі.

— Мама, вось я! Пакладзі мне на галаву клуначак і паглядзі, як я пабягу да бацькі!

— О, маё даражэнькае дзіцятка! — сказала старая жанчына, і ўся засвяцілася ад шчасця. — Вось бліны, глячок з сывараткай і маслам, ідзі, маё дзіцятка, на поле да таты і аднясі яму ўсё гэта. Ён будзе такі задаволены, калі ўбачыць цябе!

Дыня саскочыла з крэсла і панеслася з клуначкам на галаве з хаты на вуліцу. Хутка яна знікла з вачэй. Маленькая дынька скакала і скакала пакуль не трапіла на поле, дзе араў стары.

— Бацька! — гулка закрычала дынька.

Стары здзіўлена азірнуўся, не ведаючы, хто мог звярнуцца да яго «бацька». Але нікога не было відаць. «Гэта можа быць якая-небудзь вара, якая сядзіць на дрэве, ці шакал, які вые ў кустах. У мяне ніколі не было ні сына, ні дачкі». І ён зноў пачаў араць.

— Тата, я прынесла табе сьнеданне,— прагучаў той жа самы голас.— Паглядзі, я тут.

Стары спыніў валоў. Напэўна голас гучаў сапраўды, і гучаў ён з маленькай дынькі, якая прытанцоўвала зусім побач. На ёй быў прымацаваны глячок з сывараткай і бліны. Селянін быў вельмі здзіўлены.

— О! Дарагая дынька, пачакай хвілінку. Дазволь мне перш за ўсё праводзіць валоў да ручая папіць вады, а потым я вярнуся і з’ем усё, што ты прынесла.

— Не, тата, ты сядай і паснедай, а я праводжу валоў да ручая.

— А ты зможаш зрабіць гэта, дынька? — здзіўлена спытаў стары.— Ты такая маленькая і бездапаможная!

— Не хвалюся, тата! — упэўнена адказала маленькая дынька.— Я правяду валоў да ручая. Снедай спакойна.

Маленькая дынька пакацілася падскокваючы і паганяючы валоў перад сабой. Дынька біла па нагах валоў, каб яны не збочвалі з дарогі. Неўзабаве яны былі каля ручая, але калі надкучлівая дынька ў чарговы раз ударыла аднаго з валоў, ён у адказ таксама ўдарыў яе, ды так моцна, што яна пакацілася ў ваду. Бедная дынька бездапаможна неслася па хвалях ручая. Яна спрабавала падскочыць і выбрацца з вады, але ўсё было дарэмна. Ды ёй усё ж пашанцавала. Яна зачাপілася за галінку дрэва, якое нізка нахілілася над вадой. Потым яна спрытна скокнула і апынулася на зямлі зноў. Яна весела прысвіснула, як птушка вясной, і пачала шукаць валоў. Яна бегала туды-сюды і пыталася, ці не бачыў хто-небудзь яе валоў. «Што мой бедны тата будзе рабіць без іх?» Кацілася па дарозе бедная дынька, скуголіла і сустрэла пастуха.

— Ці не бачыў ты маіх валоў? — спытала яна ў пастуха.

— Ну як жа, маленькая дынька! Твае валы збіліся з дарогі і пасунуліся ў палі і пачалі таптаць і есці рунь. Людзі караля ўбачылі іх і забралі з сабой. Зараз яны напэўна на скотніку.

— Як кароль асмеліўся ўзяць маіх валоў? — спытала маленькая дынька.— Я расквітаюся з ім.

І маленькая дынька прынялася за работу. Яна зрабіла з лісця і пруткоў каляску. Яна запрагла ў яе мышэй-палёвак і накіравалася да палаца караля, каб выратаваць сваіх валоў. Пакуль каляска кацілася па выбоістай дарозе праз лясы, маленькая дынька, вясёлая, як вясновая птушка, спявала песеньку:

Я зрабіла каляску з пруткоў і лісця,
І папрасіла мышак пабыць конікамі.
Каціся хутчэй, мая каляска
Па валатоўках і далінах
З гэтай вясёлай песняй!
Я еду у палац караля,
Каб ён пакланіўся мне нізка,
Каб забраць сваіх валоў і паехаць назад
Па валатоўках і далінах
З вясёлай песняй!

— Мяў! Пані дынька, добрай раніцы! — павітаў дыньку кот, які ўбачыў каляску.— Куды гэта ты так спяшаешся?

Маленькая дынька адказала:

Я зрабіла каляску з пруткоў і лісця,
І папрасіла мышак пабыць конікамі.
Каціся хутчэй, мая каляска
Па валатоўках і далінах
З гэтай вясёлай песняй!
Я еду ў палац караля,
Каб ён пакланіўся мне нізка,
Каб забраць сваіх валоў і паехаць назад
Па валатоўках і далінах
З вясёлай песняй!

— Вазьмі мяне з сабой, пані дынька, — ска-
заў кот. — Можа, я табе спатрэблюся.

— Добра, скокні мне ў вуха! — сказала
дынька.

Кот скочыў у дзірку ў галаве дынькі, якая
была вельмі падобна на вуха. Маленькая каля-
ска імчала вельмі хутка, таму што мышкі беглі
шпарка.

— Добрай раніцы, сястрычка дынька, — пра-
крычаў голас з-за прыдарожнага куста. — Чаму
такая паспешлівасць?

Гэта быў воўк, які ўбачыў дыньку на ка-
лясцы.

— Добрай раніцы, братка Воўк, — адказала
маленькая дынька.

Я зрабіла каляску з пруткоў і лісця,
І папрасіла мышак пабыць конікамі.
Каціся хутчэй, мая каляска
Па валатоўках і далінах
З гэтай вясёлай песняй!
Я еду ў палац караля,
Каб ён пакланіўся мне нізка,
Каб забраць сваіх валоў і паехаць назад
Па валатоўках і далінах
З вясёлай песняй!

— Вазьмі мяне з сабой, сястрычка дынька, —
папрасіў Воўк. — Можа я табе спатрэблюся.

— Скокні ў маё вуха, братка Воўк, — адказа-
ла дынька.

Воўк скочыў і адразу апынуўся ўсярэдзіне
дынькі. Каляска кацілася далей. Некалькі кус-
тоў каля дарогі гарэлі.

— Добрай раніцы, сястрычка дынька» — ска-
заў агонь. — Куды гэта вы накіроўваецца так
паспешліва?

— Добрай раніцы, братка агонь! — адказала
дынька.

Я зрабіла каляску з пруткоў і лісця,
І папрасіла мышак пабыць конікамі.
Каціся хутчэй, мая каляска
Па валатоўках і далінах
З гэтай вясёлай песняй!
Я еду ў палац караля,
Каб ён пакланіўся мне нізка,
Каб забраць сваіх валоў і паехаць назад
Па валатоўках і далінах
З вясёлай песняй!

— Вазьмі мяне з сабой, сястрычка дынька,—
сказаў агонь.— Можа я табе спатрэблюся.

— Залазь у маё вуха,— сказала маленькая
дынька.

У адзіны момант агонь стаў маленькі і залез
дыньцы ў вуха.

Так і кацілася каляска ўздоўж маленькіх
вясковых сцяжынак, якія вялі да вялікай дарогі
ў палац караля. Неўзабаве каляска была каля
брамы палаца.

Вартаўнікі вельмі здзівіліся, калі ўбачылі
дзіўную каляску, зробленую з лісця і якую цяг-
нулi мышы. Пакуль ім не прыйшло ў галаву
спыніць яе, каляска хуценька праехала праз
браму і спынілася ў зале, дзе сядзеў кароль і яго
прыдворныя.

— Кароль! Кароль! Аддай маіх валоў! — за-
крычала маленькая дынька так гучна, як толькі
яна магла.

Кароль і яго людзі зайшліся ад смеху, калі
ўбачылі цікавую маленькую дыньку.

— Забярыце гэтую брыдкасць,— загадаў ка-
роль,— і зачыніце яе ў птушніку.

У той жа момант салдат схапіў небараку
дыньку і кінуў у птушнік. Калі куры ўбачылі
маленькую дыньку, яны пачалі дзяўбсці яе. Ма-
ленькая дынька закрычала:

— Выходзь, братка коцік, зараз твая чарга ратаваць мяне!

Тут жа паявіўся кот і пачаў драць курэй. Неўзабаве ён задраў усіх курэй.

У наступную раніцу маленькая дынька зноў з'явілася ў прасторнай зале, дзе сядзеў кароль і яго прыдворныя.

— Кароль, кароль, аддай маіх валоў, а то трапіш у бяду.

— Што-о-о? — спытаў кароль, калі ўбачыў яе.— Ты яшчэ тут. Салдаты, схапіце яе і кіньце да авечак. Яна будзе смачнай ежай для іх.

Слугі караля кінуліся да яе. Маленькая дынька закрывала:

— Выходзь, братка Воўк, ратууй мяне!

Тут воўк як скочыў на авечак, дык тыя і пабеглі прэч. Неўзабаве воўк парэзаў іх усіх.

На наступны дзень кароль сядзеў у сваім палацы з каралевай. Іх акружалі міністры і прыдворныя. Маленькая дынька ўвайшла, прыскок-ваючы, спынілася якраз насупраць караля і закрывала так гучна, як толькі магла:

— Кароль, кароль, аддай назад мне маіх валоў, а то трапіш у бяду!

Кароль раззлаваўся.

— Як, ты ўсё яшчэ тут? — закрываў ён у гневе.— Схапіце яе і зачыніце ў склепе пад палацам. Адтуль яна ніколі не выберыцца і не будзе мне больш надакучваць.

Маленькая дынька крыкнула:

— Выходзь, братка агонь, зараз твая чарга ратаваць мяне!

З посвістам і шыпеннем агонь вырваўся з дынькі, пачаў спальваць усё дарагое адзенне і іншыя каштоўныя рэчы ў склепе. Угору пачалі ўзнімацца воблакі дыму. У палацы пачаўся перапалох. Усе забегалі туды і сюды ў паніцы,

спрабуючы выратавацца. Усюды стаяў плач і крык: «Палац гарыць! Нясіце ваду! Тушыце агонь!»

Каралева і кароль выбеглі таксама са сваёй спальні ў начных кашулях.

— Што здарылася? — спыталі яны спалохана.— Хто падпаліў палац?

— Добры вечар, ваша вялікасць! — закрычала дынька.— Хіба я не папярэджвала цябе, што ты трапіш у бяду, калі не аддасі мне маіх валоў?

— Забяры сваіх валоў, дынька — адказаў кароль.— І, калі ласка, спыні гэты агонь.

— Мы вельмі просім цябе, дынька,— плакала каралева.— Спыні агонь, а то ўсё згарыць.

— Калі б вы аддалі мне адразу маіх валоў, то нічога гэтага не было б,— адказала дынька.

— Забяры сваіх валоў, пані дынька,— маліў кароль.— І на прамілы бог спыні агонь!

— О, зрабіце што-небудзь,— працягвала каралева.

— Не, не так хутка, ваша вялікасць. Зараз я папрашу не менш, чым руку прынцэсы.

Кароль і каралева былі ў роспачы. Як маглі яны згадзіцца аддаць прынцэсу нейкай дыні?

— Хутчэй, ваша вялікасць,— крыкнула дынька,— а то будзе позна, каб уратаваць гэта месца.

— Добра, я аддам табе і валоў і прынцэсу,— з вялікім жалем сказаў кароль.

— Я таксама згодна,— сказала каралева і заплакала.— Мы згодны, каб ты ўзяў нашу дачку.

Як толькі каралева сказала гэта, полымя пачало супакойвацца. Дынька з трэскам раскалолася і з яе выйшаў прыгожы багата апрануты маладзец.

— Я быў прынцам,— сказаў малады чалавек, нізка кланяючыся. Але вядзьмарка ператварыла мяне ў дыню. Аднак яна сказала, што калі хтосьці дасць згоду выйсці за мяне, я зноў стану прынцам.

Кароль з каралевай вельмі ўзрадаваліся, калі пачулі гэта. Яны абнялі прынца. Хутка прынц і прынцэса ажаніліся, і паўсюль было свята. Але прынц не забыў пра старых. Ён даў ім многа золата і срэбра і пабудаваў ім новую хату ў іх вёсцы.

Тры жаданні

Жылі некалі ў адной вёсцы брамін і вісья. Іх хаты стаялі амаль побач. Але людзі яны былі розныя. Брамін быў вельмі бедны, але шчодры. Вісья ж быў багаты, але вельмі сквапны.

Аднойчы Бог Вішну вырашыў выпрабаваць вісью. Ператварыўшыся ў жабрака Бог Вішну паявіўся перад дзвярыма вісы. Калі вісья убачыў жабрака, ён тут жа закрычаў:

— Ідзі прэч адсюль! Не чакай ад мяне ніякай дапамогі!

— Паночак, я вельмі стаміўся,— маліў жабрак.— Зараз вечар, дазволь мне пераначаваць у якім-небудзь кутку ў тваёй хаце. Абяцаю, што пайду з хаты вельмі рана.

— Што, гэта табе начлежка? — агрызнуўся вісья.— Ідзі зараз жа, а то я паклічу слуг і яны выкінуць цябе прэч.

І засталася жабраку пайсці. Неўзабаве ён спыніўся ля хаты браміна. Калі брамін убачыў, што жабрак уваходзіць у яго двор, ён у той жа момант выйшаў яму насустрач. Ён цёпла павітаў

яго, запрасіў у хату і прапанаваў яму ложка. Потым брамін падзяліў сваю ежу на дваіх і накарміў жабрака. Павячэраўшы, яны леглі спаць.

Раніцой, калі брамін прачнуўся, жабрак сказаў яму, хто ён такі на самай справе:

— Я — Бог Вішну. Мне вельмі спадабалася твая дабрыня. У сваю чаргу я хачу выканаць тваё жаданне.

Але брамін быў вельмі сціплы чалавек і вельмі рэлігійны, ён паваліўся да ног Бога Вішну і сказаў:

— Божа, хай я буду цвёрдым у сваёй веры! Я нічога не жадаю, акрамя таго, як служыць табе!

— Хай будзе так! — сказаў Бог Вішну і з гэтымі словамі знік. Але ж як толькі ён знік, бедная хата браміна ператварылася ў вялікі і прыгожы палац.

Калі вісья убачыў цудоўны дом браміна, яго сэрца напоўнілася зайздрасцю. Ён пачаў шкадаваць, што адправіў жабрака прэч, калі даведаўся пра тое, што здарылася з брамінам. Вось ён і вырашыў пайсці па той жа дарозе, па якой да яго прыйшоў аднойчы Бог Вішну ў вобразе жабрака ў надзеі сустрэць яго.

Але яму не давялося ісці вельмі далёка, бо неўзабаве ён убачыў Бога Вішну, які ў вобразе жабрака стаяў пад дрэвам. Вісья ў гэты ж момант апусціўся перад ім на калені і сказаў:

— О божа, даруй мне! Я не ведаў, што гэта быў ты. Больш ніколі я не праганю цябе ад майго дома. Пойдзем зараз жа да мяне, я зраблю ўсё, каб ты дараваў мне.

Канешне Бог Вішну разумеў, чаму вісья запрашае яго дадому. Ён толькі ўсміхнуўся і сказаў:

— Дзякуй табе вялікае за запрашэнне, але зараз я не магу яго прыняць. Але за тваё запрашэнне я магу выканаць адно з тваіх жаданняў.

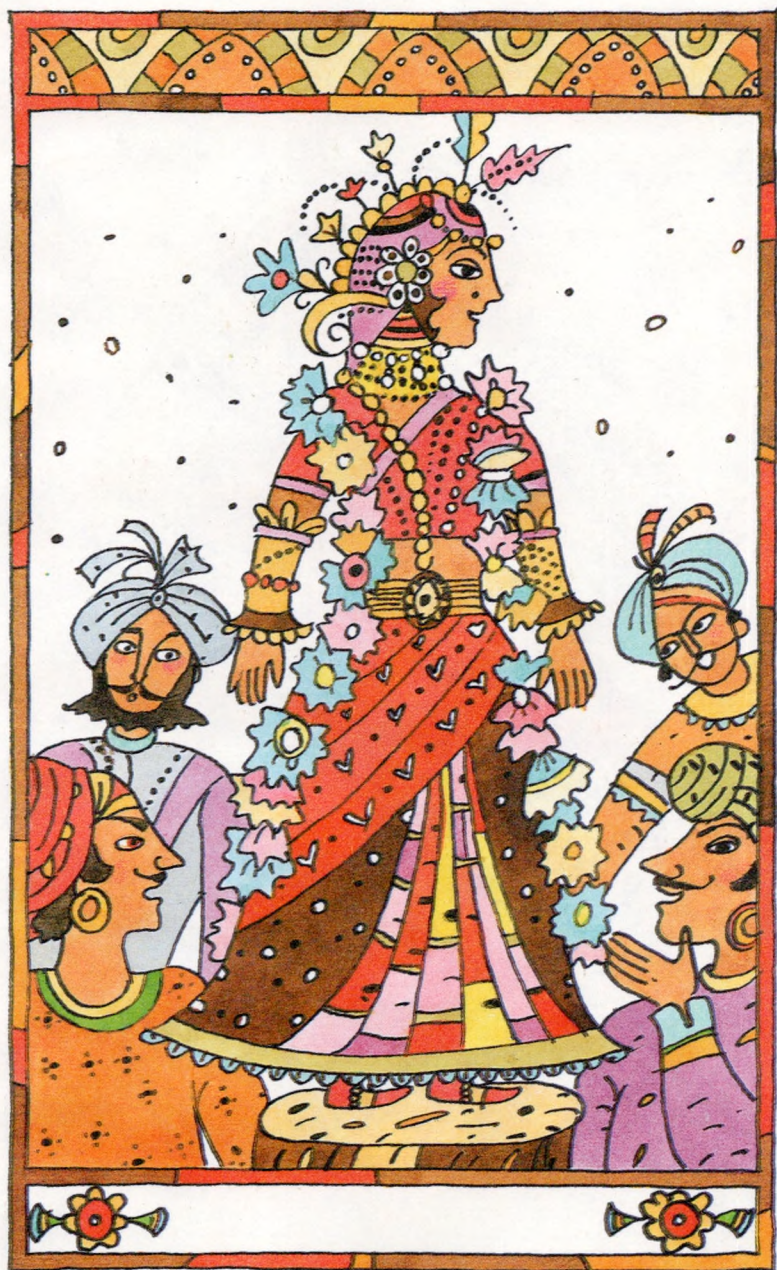
Пачуўшы гэта, вісья вельмі ўзрадаваўся: ён і не спадзяваўся, што Бог Вішну выканае яго жаданне, не прыняўшы запрашэнне. Ён і не ведаў, што прасіць у Бога Вішну. І ён вырашыў папрасіць дазволу пайсці дамоў, каб падумаць, што загадаць:

— О Вялікі Божа, я настолькі ўзрушаны, што нават не ведаю, што пажадаць. Дазволь мне пайсці дадому і падумаць. А потым ты выканаеш маё жаданне.

— Добра! — згадзіўся Бог Вішну, і, блаславіўшы вісью, дадаў: — Я выканаю тры тваіх жаданні, якія надумаеш, калі для іх настане час.

Радасць вісы не мела межаў. Тры жаданні замест аднаго! Яму пашанцавала больш, чым браміну. Падзякаваўшы Богу, вісья заспяшаўся дадому. Па дарозе ён марыў аб тым, што б ён хацеў мець. Але ніяк не мог вырашыць, чаго яму хацелася больш. Трохі раззлаваны за сваю нерашучасць, ён штурхануў варону, якая каркала так гучна, што парушала ход яго думак. «Дурная варона, каб ты здохла! Ты робіш столькі шуму, што я не магу сканцэнтравацца!» Як толькі ён сказаў гэтыя словы, варона павалілася як мёртвая да яго ног. «Ну і дурань жа я!» — падумаў вісья.— «Я згубіў адно з маіх жаданняў!» «Зараз мне трэба быць вельмі асцярожным».

І сапраўды ён стараўся быць асцярожным. Калі ён прыйшоў дадому і паеў, то пайшоў у адзін з куткоў сада, сеў на камень і пачаў думаць, як яму выкарыстаць апошнія два жаданні. Вісья думаў, думаў, але ніяк не мог нічога прыдумаць. Раптам з дому выйшаў слуга і паклікаў яго.

«Живая лялька»

«Стварэнне»

— Гаспадар, — сказаў ён, — гаспадыня хоча бачыць вас. Яна гаворыць, што гэта вельмі важна.

Раззлаваны, што яго патурбавалі, вісья агрызнуўся:

— Скажы гаспадыні, што я не магу прыйсці. Я думаю, і я хачу застацца прыклееным да гэтага каменя.

Слуга пайшоў прэч і перадаў словы вісьі гаспадыні. Думаючы, што яе муж чымсьці засмучаны, яна пайшла да яго, каб высветліць, што здарылася. Падыходзячы да яго, яна сказала:

— Дарагі, можа пойдзеш у дом? Ці што-небудзь хвалюе цябе?

І калі вісья не адказаў, яна мякка ўзяла яго за руку і паспрабавала дапамагчы яму падняцца. Але са здзіўленнем ўбачыла, што яе муж не можа крануцца з месца. Ён быў нібыта прышпілены да каменя, на якім сядзеў.

Вісья яшчэ больш здзівіўся, калі яго жонка заўважыла гэта.

— О, маё глупства! — ускрыкнуў ён. — Я згубіў другое жаданне!

— Пра што гэта ты гаворыш? — спытала яго жонка.

Вельмі неахвотна вісья расказаў ёй усю гісторыю. Калі ён закончыў, то жонка пачала лаяць яго.

— Усё гэта праз тваю сквапнасць, мой муж! — сказала яна. — А зараз няма чаго гараваць аб тым, што здарылася. Скарыстай сваё апошняе жаданне, каб адклеіцца ад гэтага каменя.

— Але ж я з гэтага не буду нічога мець, — адказаў ён засмучана.

— Так, але калі б ты выйграў што-небудзь, што б ты мог з гэтым рабіць, калі ты ўвесь час

быў бы прыклеены да каменю? — сярдзіта заўважыла жонка.

Толькі цяпер ён зразумеў, што жонка мела рацыю. Такім чынам, ён выкарыстаў трэцяе жаданне, каб адарвацца ад каменю.

Гэты выпадак паслужыў вісью ўрокам. З таго часу ён пачаў жыць больш значным жыццём. Ён імкнуўся дапамагчы бедным, стаў чулым, добрым і пачаў адчуваць сябе больш шчаслівым.

Прагны дрывасек

ыў на белым свеце дрывасек па імені Кандан, і жыў вельмі няблага, таму што прадаваў дровы. У той вёсцы, дзе жыў Кандан было шмат дрыва-секаў, але ніводнаму з іх не шанцавала так, як шанцавала яму. Але Кандан быў увесь час незадаволены. Ён заўсёды бурчэў, шукаў паўсюль памылкі і хацеў заўсёды ўсяго больш і больш.

— Кандан, я не магу зразумець цябе! — яго жонка імкнулася пераканаць яго. — Я добра даглядаю цябе. У нас ёсць усё, што нам неабходна. І тым не менш ты заўсёды незадаволены!

На што Кандан пагардліва адказваў:

— Як мала патрэбна, каб задаволіць цябе! Але я хачу быць вялікім чалавекам. Я хачу быць вельмі багатым.

Вось з такім разуменнем, ён заўсёды быў злы і няшчасны, калі працаваў, а іншыя дрывасекі смяяліся і спявалі.

— Ну, Кандан, спявай з намі! — гаварылі яму калі-нікалі дрывасекі.

Але Кандан толькі моршчыўся:

— Спяваць! Навошта мне спяваць? А ці ведаеце вы, што ежа зараз каштуе вельмі дорага? Як жа жыць?

А паколькі астатнія дрывасекі неяк жылі, мірыліся са сваімі заробкамі, якія былі значна менш, і ніяк не маглі ўцяміць у чым была праблема. Неяк так здарылася, што людзі пачалі зваць яго буркуном. Летам Кандана звалі ранняй птушкай, таму што сярод дрывасекаў ён быў першым у лесе і першым пачынаў работу. У ад розненне ад іншых дрывасекаў ён не вяртаўся дадому палуднаваць. Таму жонка давала яму адзін гаршчок з ежай, а другі з вадой.

Аднойчы, паснедаўшы, Кандан сеў, каб адпачыць у цяньку пад дрэвам. Неўзабаве ён заснуў, а калі прачнуўся, пачуў крокі. Ён расплюшчыў вочы і ўбачыў фею, якая стаяла побач з ім. Яна была апранута ў белую сукенку. У адной руцэ яна трымала белую кветку, у другой — палачку.

— Што ты тут робіш? — спытала ў яго фея звонкім ціхім голасам.

— Проста адпачываю, — адказаў Кандан. — Я шмат працаваў гэтай раніцай. І таму што ён быў Кандан, ён дадаў: — Я ўвесь час шмат працую. Але зарабляю вельмі мала.

— О Божа! Якім няшчасным ты здаешся! — засмяялася фея. — Я думаю, што ты хочаш рабіць як мага менш, але атрымліваць як мага больш грошай!

— Канешне, гэта якраз тое, чаго мне больш за ўсё хацелася б! — адказаў шчыра Кандан.

— У такім выпадку я выканаю тваё жаданне, — сказала фея. — Калі я напоўню твой гаршчок з вадой залатымі манетамі, ці будзеш ты шчаслівым?

— Безумоўна гэта зробіць мяне шчаслівым! — адказаў Кандан, яго вочы нават заблішчэлі ад радасці.

Фея ўзмахнула рукой і адразу ж гаршчок з вадой напоўніўся залатымі манетамі. Кандан

спрабаваў падняць гаршчок, але ён быў вельмі цяжкі. Кандан быў такі шчаслівы, што не мог знайсці словы, каб аддзячыць феі.

Потым, канешне, таму што ён быў Кандан, якога нішто не задавальняла, яму ў галаву прыйшла цікавая думка. Як шкада, што гаршчок для вады быў такі маленькі! Калі б толькі ў яго быў яшчэ адзін, але большага памеру, які стаяў на кухні, было б значна больш золата. І гэтая думка засмуціла яго.

— Што здарылася — спытала фея, заўважыўшы змену ў яго настроі.

— Так! — адказаў Кандан, цяжка ўздыхнуўшы.— Такое маё шчасце! У мяне такі маленькі гаршчок! А дома ў мяне вельмі вялікі! Калі б ён быў зараз са мной, у мяне было б значна больш золата!

— Ты, відаць, хочаш пайсці дадому і прынесці яго? — спытала фея, і зірнула на яго вельмі расчаравана, але ж Кандан не заўважыў гэтага.

Вядома, на гэта пытанне адказ быў не патрэбен: настрой Кандана адразу ж палепшыўся, ён падскочыў нават на месцы, паказваючы, што быў гатовы адразу ж прынесці самы вялікі гаршчок, які быў у яго хаце. Ён нават забыўся сказаць феі «дзякуй».

Кандан амаль што ляцеў дадому. Як падых ветру ён падхапіў самы вялікі гаршчок у хаце, і нічога не растлумачыўшы жонцы пабег назад.

Аднак, калі ён зноў прыбег да дрэва, феі там ужо не было. Золата не было таксама. Там ляжаў толькі маленькі парожні гаршчок для вады, нават без адзінай кроплі, каб наталіць смагу!

Нявеста з мора

ы ў калісьці каля мора ў маленькай хаціне рыбак. Кожнай раніцай ён адпраўляўся ў мора і вяртаўся з уловам апоўдні. Рыбу ён потым прадаваў, каб пракарміць сям'ю.

Аднойчы ў пятніцу, як звычайна, Сінгарам (менавіта так звалі рыбака) выйшаў у сваёй лодцы ў мора. Але яму не шанцавала, і ён нічога не злавіў, нават ніводнай рыбки. Ён зноў і зноў кідаў невад у мора, але ніякага выніку.

Вельмі засмучаны, Сінгарам кінуў невад у мора апошні раз і засяроджана пачаў чакаць. Раптам ён адчуў, што ў невад трапіла штосьці цяжкае. Са здзіўленнем ён убачыў, што ў невадзе рыба, якую ён ніколі раней не бачыў. Калі рыба нарэшце апынулася ў лодцы, яна раптам загаварыла чалавечым голасам:

— Добры гаспадар,— сказала яна,— калі ты возьмеш мяне дадому, то не рабі з мяне ежу. Я магу што-небудзь зрабіць для цябе.

— Якая ад цябе карысьць, акрамя ежы? — спытаў Сінгарам, калі ён ачомаўся ад шоку — рыба і загаварыла!

— Ты здзівішся! — адказала рыба.— Калі ў мяне будзе такая магчымасць, я нават буду прыглядаць за тваёй каровай.

Сінгарам здзівіўся таму, што рыба ведала нават, што ў яго ёсць карова. І вось дык цуд! Яму сапраўды быў бы патрэбны чалавек, каб прыглядаць за каровай. Карова была часткай пасагу, які прынесла яго жонка, калі яны ажаніліся. А паколькі каля берага не было дастаткова травы для каровы, то Сінгарам наймаў маленькага хлапчука, каб той пасвіў карову ў суседнім лесе.

Але апошнія дні хлопчык не паяўляўся, і карова ўвесь час была дома і нічога не ела. Такім чынам Сінгараму было вельмі прыемна атрымаць дапамогу ад рыбы, але было, натуральна, цікава, як яна зможа гэта рабіць.

Сінгарам накіраваў лодку ў зваротны шлях, і прыкмеціў, што рыба становілася ўсё менш і менш, па меры таго як яны набліжаліся да берага. Калі яны былі амаль што на беразе, рыбка была ўсяго некалькі дзюймаў у даўжыню.

Не гледзячы на тое, што ўся сям'я смялася над тым, што рыба будзе пастухом, Сінгарам вырашыў даць ёй магчымасць паказаць, на што яна здольна. Ён узяў і паклаў рыбу на спіну каровы, і ў той жа момант яму прыйшлося здзівіцца: карова ўважліва слухала, што ёй гаворыць рыбка. Яна накіравалася да лесу, дзе пасвілася ўвесь апошні час і вярнулася дадому, калі стала цёмна.

З палёгкай Сінгарам назіраў, як усё паўтаралася кожны дзень. На здзіўленне ўсёй сям'і рыбка аказалася добрым пастухом.

Аднойчы карова пайшла ў лес далей, чым звычайна. Яна знайшла месца, дзе трава была высокай, мяккай і салодкай. Карова наелася ад душы. Ёй тут так спадабалася, што калі рыбка загадала вяртацца дадому, яна адмовілася зрабіць гэта. І сапраўды, чым больш гаварыла рыбка, тым больш карова не хацела яе слухаць. Нарэшце яна заблудзілася і трапіла ў рукі чалавека, які валодаў гэтай зямлёй. Ён пачаў біць яе палкай. Тады рыбка вырашыла загаворыць з ім:

— Паслухай, чалавек, не чапай мяне, — сказала яна гучна, — інакш я заб'ю цябе за некалькі хвілін.

Пачуўшы голас, чалавек перастаў біць карову, бо вырашыў што гэта яна загаварыла. Дзіўная жывёліна! Гэта, відаць, д'ябал! І чалавек пачаў трэсціся ад жаху. Ён кінуўся на калені перад каровай і пачаў прасіць у яе праба-чэння.

— О карова,— маліў ён.— Даруй мне! З гэ-тага часу ты можаш есці траву на маёй зямлі столькі, колькі захочаш.

Безумоўна, рыбка вырашыла выкарыстаць гэтую прапанову. З таго часу карова пасвілася ў лесе дзе толькі ёй хацелася і колькі хацелася. Паступова яна пачала таўсцець і даваць усё больш і больш малака. Сінгарам прадаваў мала-ко і зарабіў шмат грошай. Неўзабаве ён стаў багатым чалавекам. Ён ужо больш не жыў у бед-най хаціне, а жыў у вялікім доме. Потым вырас і сын Сінгарама і ператварыўся ў прыгожага хлопца. Тады Сінгарам пачаў шукаць для яго адпаведную нявесту. На няшчасце, ён ніяк не мог нікога знайсці. Здавалася, што навокал не было ні адзінай дзяўчыны, якая магла б стаць жонкай яго сына. Гэта вельмі непакоіла яго. Адноўчы, калі ён сядзеў на ганку каля дома і думаў, што ж яму рабіць, ён выпадкова раска-заў пра свае турботы рыбцы.

— Паслухай рыбка, ты столькі мне дапама-гала, дапамажы мне яшчэ раз: знайдзі жонку для майго сына!

У адказ рыбка рассмяялася:

— Навошта шукаць нявесту гэтак далёка? Ёсць добрая нявеста, якая жыве з табой пад адным дахам! Ты толькі паглядзі.

— Як гэта? — ускрыкнуў Сінгарам.

— А вось так,— адказала рыбка і ў той жа момант ператварылася ў прыгожую дзяўчыну.

Сінгарам не верыў сваім вачам, але потым пачаў слухаць тое, што яму расказвала дзяўчына.

— На самай справе я не рыба. Але з-за праклёну багоў я ператварылася ў рыбу. Калі твой сын ажэніцца са мной, то той праклён часткова парушыцца. Я змагу быць жанчынай толькі ўдзень, а ноччу зноў стану рыбай.

Сказаўшы гэта дзяўчына зноў ператварылася ў рыбу. Але ж дзяўчына была такая прыгожая, што Сінгарам нават не сумняваўся жаніць ці не жаніць свайго сына з ёй. І сапраўды! Пасля вяселля нявестка Сінгарама ў дзень была жанчынай, а ноччу зноў ператваралася ў рыбу.

Сын Сінгарама быў вельмі шчаслівы са сваёй маладой і прыгожай жонкай, але яму не вельмі спадабалася, што ноччу яна была рыбай. Ён думаў аб тым, як пазбавіць жонку ад праклёну назаўсёды.

Сын ведаў, што кожную ноч яго жонка купалася ў моры перш як ператварыцца ў рыбу, і кожную ноч яна несла з сабой скуру рыбы. Яна пакідала яе на беразе, купалася, потым вярталася, наступала на яе нагой і ператваралася ў рыбу.

Аднойчы ноччу, сын пайшоў за ёй. Як толькі яго жонка пакінула скуру на беразе і ўвайшла ў ваду, ён схапіў скуру, пабег дадому, і кінуў яе ў агонь. Скура згарэла адразу дашчэнт, пакінуўшы толькі вясёлкавы дымок.

Неўзабаве хтосьці пагрукаў у дзверы. Сын Сінгарама кінуўся, каб адчыніць іх — і ўбачыў сваю жонку, якая стала яшчэ прыгажэй. Так ён і зразумеў, што праклён быў наогул знішчаны, і яго жонка ніколі больш не ператворыцца ў рыбку.

Прынцэса-папугай

мат гадоў таму жыў кароль. І была ў яго прыгажуня-дачка. Яна была не толькі прыгожая, але і вельмі добрая, і ўсе вельмі любілі яе. На вялікі жаль, каралева, маці прынцэсы, памерла, калі прынцэса была яшчэ вельмі маленькая дзяўчынка.

Кароль ажаніўся зноў. Але калі каралева ўбачыла сваю прыгожую падчарку, сэрца яе напоўнілася нянавісцю. Яна рабіла ўсё магчымае, каб прынцэсе было вельмі кепска. Але прынцэса ніколі не скардзілася, а замест гэтага яна рабіла ўсё тое, што магло б спадабацца каралеве.

Праз год пасля другога вяселля ў караля і каралевы нарадзілася дачка. Але яна была зусім не падобна на старэйшую, і была не толькі непрыгожая, але і грубая. Непрыгожая прынцэса так дрэнна паводзіла сябе, што ўсе вакол яе былі нешчаслівыя, таму ніхто не любіў яе.

Усё гэта, вядома, выклікала ў каралевы яшчэ большае пачуццё злосці. Не бачачы нічога кепскага ў паводзінах дачкі, каралева была ўпэўнена, што ўсе вельмі дрэнна ставіліся да яе. Каралева, каб адпомсціць усім, усё горш і горш ставілася да падчаркі.

Прыгожая прынцэса пакутвала моўчкі, але з гадамі яна становілася ўсё прыгажэй і прыгажэй. А яе малодшая сястра становілася ўсё больш брыдкай. З часам прыгажосць адной і брыдкасць другой сталі вядомымі ўсім, і ў выніку вельмі многа каралёў і прынцаў прасілі рукі старэйшай з дачок, і ніхто не ўспамінаў пра малодшую. Бацька-кароль прыглядваўся вельмі доўга, каб выбраць мужа для сваёй красуні-

дачкі. Нарэшце ён зрабіў свой выбар: гэта быў прыгожы прынц, які жыў у суседнім каралеўстве. Дзень вяселля быў ужо назначаны, і прынцэса павінна была паехаць у каралеўства прынца. Нянавісьць каралевы ў гэты час была такой вялікай, што яна вырашыла зрабіць наступнае. Яна праводзіла прынцэсу-нявесту ў яе пакой, каб дапамагчы ёй апрануцца і ўставіла дзве маленькія запалкі ёй у вушы. І адразу ж прынцэса ператварылася ў папугая, які вылецеў праз акно. Каралева хуценька пасадзіла сваю родную дачку на месца падчаркі і апранула яе ў тую ж самую багатую сукенку. Акрамя таго, яна схавала брыдкі твар дачкі пад цяжкім срэбраным пакрывалам.

— Ні ў якім разе не дазваляй прынцу бачыць твой твар, пакуль вы не прыедзеце ў яго каралеўства,— папярэдзіла каралева сваю дачку.

І, вядома, прынц нічога не падазраваў. Хаця, калі яны былі ў дарозе, ён здзіўляўся, чаму яго жонка працягвала хаваць свой твар. І ён вырашыў, што яна была вельмі сарамлівая.

Аднак прынц прыкмеціў, што нейкі зялёны папугай увесь час суправаджаў іх. Ён нешта выкрыкваў і ляцеў над іх галовамі. Урэшце рэшт прынц загадаў аднаму са слуг злавіць папугая і пасадзіць яго ў клетку. Калі гэта было зроблена, птушка супакоілася, і прынц падумаў, што гэта быў чыйсьці ручны папугай.

Неўзабаве прынц і яго нявеста даехалі дадому, дзе іх чакаў ветлівы прыём. Людзі весяліліся, танцавалі, пілі віно. Але ж прынц быў увесь час засмучаны: ён не разумеў, чаму яго нявеста працягвала хаваць свой твар, адмаўляючыся падняць пакрывала нават каб павітацца з бацькамі прынца — каралём і каралевай. І зноў прынц падумаў, што нявеста саромеецца і ёй трэба даць часу прызвычаіцца.

Ёй быў дадзены час — пакуль усе весяліліся. Потым, калі прынцэса ўжо была гатова адпачываць, прынец пайшоў у сад, асветлены месячным святлом, дзе ў адным з куткоў, на адной з галінак дрэва вісеў папугай у сваёй клетцы. Як толькі папугай убачыў прынца, ён пачаў пранізіва крычаць. Тады прынец падышоў да клеткі, адчыніў яе, каб вызваліць птушку. І як толькі ён зрабіў гэта, запалкі выпалі з вушэй папугая і з вялікім здзіўленнем прынец убачыў, як папугай ператварыўся ў прынцэсу — тую ж самую прынцэсу, на якой ён ажаніўся.

— Дарагая мая, — усклікнуў ён, — чаму ты была ў вобразе папугая? І хто тады тая, што знаходзіцца ў маім пакоі?

Тады прынцэса са слязамі на вачах расказала яму ўсю гісторыю. Пачуўшы усё, прынец вельмі разлаваўся.

— Не хвалюйся, мая дарагая! — супакойваў ён прынцэсу. — Пачакай тут, а я пакуль пайду і ўладкую ўсё з тваёй брыдкай сястрой.

І, узяўшы запалкі, ён пайшоў у яе пакой. Калі ён увайшоў у пакой, брыдкая прынцэса сядзела на ложку і пакрывала хавала яе твар. І пакуль яна не паспела нават падумаць, прынец сарваў пакрывала з яе твару і ў той жа момант уваткнуў запалкі ёй у вушы. Прынцэса адразу ж ператварылася ў папугая. І каб птушка не паляцела, прынец схпіў яе і панёс у сад, дзе яго чакала сапраўдная нявеста.

— А вось і твая дрэнная сястра, — сказаў ён, зачыняючы папугая ў клетцы. Потым ён паклікаў слуг і загадаў:

— Аднясіце гэтага папугая майму цесцю і скажыце, што я дасылаю яму падарунак для яго каралевы.

Калі злая каралева атрымала папугая ў клетцы, яе радасць не мела межаў. Яна была ўпэўнена, што ў клетцы падчарка і таму яна начапіла на клетку двайны замок і павесіла яе ў дальнім кутку сада і есці давалі папугаю толькі адзін раз у два дні.

Аднойчы пачаўся моцны шторм. Моцныя вятры і дажджы вырвалі з каранямі многа дрэў у садзе палаца. У час шторму клетка папугая была таксама зламана, і папугай выратаваўся. Запалкі выпалі з вушэй птушкі. І зноў папугай ператварыўся ў прынцэсу, непрыгожую прынцэсу. І вось яна, уся мокрая і халодная, з'явілася ў палацы. Яна паявілася так хутка, што яе маці, каралева, нават не здзівілася. Безумоўна, яна вельмі раззлавалася, калі пачула, што здарылася з яе дачкой і вырашыла адпомсціць. Але нічога яна не магла зрабіць, таму што яе падчарка з мужам прынцам знаходзілася вельмі далёка ад яе і была вельмі шчаслівая.

Брамін і феі

Жыў-быў калісьці брамін, і была ў яго жонка, якая ўвесь час скардзілася, што муж не зарабляе дастаткова грошай, каб іх хапала пракарміць сям'ю. І таму муж з жонкай часта сварыліся. Калі браміну надакучылі ўсе сваркі, ён вырашыў пайсці з дому, каб пашукаць недзе шчасця. Ён спадзяваўся, што заробіць больш грошай. Калі ён сказаў аб сваім рашэнні жонцы, яна ўзрадавалася. Яна спякла сем боханаў хлеба, загарнула іх і аддала мужу.

— Гэта ежа табе на дарогу, — сказала яна. — Я жадаю табе шчасця.

Брамін падзякаваў ёй і пайшоў. Ішоў ён доўга, але неўзабаве стаіўся і сеў пад дрэвам адпачыць. А паколькі ён быў галодны, ён узяў сем боханаў хлеба і падумаў услых:

— Я такі галодны! Я з’ем усе сем боханаў за адзін раз.

Але здарылася так, што на тым дрэве, пад якім ён уладкаваўся адпачыць жылі сем фей. Калі яны пачулі яго словы, то вельмі напалохаліся, таму што падумалі, што ён хацеў з’есці ўсіх іх. Яны пачалі думаць і гадаць, што ім рабіць. Урэшце-рэшт яны вырашылі спусціцца з дрэва і папрасіць браміна пашкадаваць іх жыцці. Спачатку ён мог толькі ва ўсе вочы глядзець на іх, нічога не гаворачы, а потым пачаў прыслухоўвацца і пачуў, як адна з фей сказала:

— О вялікі брамін, некалькі хвілін таму ты сказаў, што прыкончыш усіх нас. Калі ласка, не забівай нас! Калі ты пашкадуеш нашы жыцці, мы абяцаем даць табе цудоўнага казла ў адказ на тваю дабрыню.

Тут брамін усё зразумеў. Да яго нарэшце дайшло, што феі няправільна зразумелі тое, што ён сказаў. Тым не менш ён вырашыў выкарыстаць такую добрую прапанову, і з выключнай нахабнасцю адказаў:

— Перш чым я згаджуся, раскажыце мне, якога казла вы мне хочаце падарыць.

— Казёл будзе даваць табе, о брамін, кавалачкі золата, калі ён будзе жаваць,— растлумачыла галоўная з фей з паклонам.

Брамін зацікавіўся:

— Добра,— адказаў ён.— Але ж спачатку пакажыце мне гэтага казла, і, калі ён мне спадабаецца, я абячаю пашкадаваць вас.

І адразу ж галоўная з фей узмахнула сваёй чарадзейнай палачкай, і аднекуль з сіні паявіўся

казёл. Брамін сарваў лісток з дрэва і даў яго казлу, каб ён з'еў яго. І сапраўды, як толькі казёл пачаў жаваць, кавалачкі золата сталі падаць з яго роту. Брамін вельмі ўзрадаваўся, калі ўбачыў гэта. Яму ледзь удавалася стрымліваць сваю радасць, і ён сказаў феям, што даруе ім жыццё. Яны зноў узлезлі на дрэва, а брамін пайшоў назад дадому, узяўшы з сабой казла.

Калі ён прайшоў палову шляху, стала цёмна, і ён вырашыў значаваць у бліжэйшай вёсцы, у якой жыве яго сябар. Калі ён прыйшоў да сябра, той вельмі ўзрадаваўся, калі ўбачыў яго. Ён запрасіў браміна ў дом і смачна пачаставаў яго. Калі яны паелі, то распачалі гаворку.

— Я заўважыў, што ў цябе ёсць казёл.

— Так, і я пакінуў яго ў тваім двары. А ці ведаеш ты, што гэта не зусім прасты казёл?

— Не, вядома, не! — адказаў гаспадар. — А што асаблівага ў гэтага казла?

Тады брамін раскажаў сябру, як у яго паявіўся казёл, і які чуд ён мог рабіць. У канцы гісторыі вочы гаспадара сталі круглымі ад здзіўлення. Потым яны вялі гаворку яшчэ аб вялікім мностве рэчаў, а потым пайшлі адпачываць. Калі яны ўладкаваліся, брамін амаль адразу ж заснуў, а яго сябар толькі прытварыўся, што спіць. Калі брамін пачаў храпці, яго сябар устаў і выйшаў. Ён пайшоў у двор, дзе быў прывязаны казёл. Каб праверыць ці было праўдай тое, аб чым гаварыў брамін, ён даў нешта казлу паесці. Калі ён убачыў, як з роту казла пачалі сыпацца кавалачкі золата, ён ледзь паверыў сваім вачам. Потым ён старанна сабраў усе кавалачкі золата і схваў іх у скрынкі. Але ў гэты момант злая думка прыйшла яму ў галаву. Ён вырашыў украсці казла. Ён узяў аднаго з сваіх звычайных

казлоў, прывязаў яго на двары замест чароўнага і пайшоў спаць. На наступную раніцу брамін прачнуўся вельмі рана. Ён падзякаваў свайму сябру за гасціннасць і пайшоў дадому са звычайным казлом. Калі ён прыйшоў дадому, жонка ўзрадавалася, што бачыць яго зноў, яна была таксама рада, што ён прыйшоў з казлом.

— Як добра, што ты прывёў казла! У нас цяпер будзе малако!

— Не толькі малако,— адказаў муж.— Але і золата.

Безумоўна, жонка здзівілася, калі пачула гэта. Яна была вельмі ўзрадавана, калі брамін расказаў ёй пра золата, якое сыплецца з казла. Ён паспрабаваў паказаць ёй, як усё атрымліваецца, і пачаў даваць казлу лісце, але казёл толькі ўпарта жаваў іх, а ніякіх кавалачкаў золата не з'яўлялася.

— Мне не падабаюцца твае дурныя жарты,— агрызнулася жонка.

— Але я кажу табе, што сапраўды, у яго з роту сыпаліся кавалачкі золата,— настойваў брамін.

— Але ж зараз яны не падаюць,— сказала жонка сярдзіта.— лепш пайдзі і раскажы пра ўсё феям. Яны ашукалі цябе.

Такім чынам сумны брамін зноў пайшоў да дрэва, дзе жылі феі.

— Феі! — паклікаў ён.— Вы ашукалі мяне. Вы далі мне казла, які не дае золата. Дык я зараз заб'ю вас.

Пачуўшы гэта, феі ў тую ж хвіліну сышлі з дрэва. Яны паваліліся браміну ў ногі і пачалі прасіць яго, каб ён злітаваўся над імі.

— Мы не ашуквалі цябе, о брамін,— сказалі яны.— Мы не можам зразумець, чаму казёл не даваў табе золата. Аднак, калі ты даруеш нам

жыццё, мы дадзім табе гаршчочак, які можа прыгатаваць для цябе любую страву, якую ты толькі захочаш. Усё, што табе трэба зрабіць, гэта толькі тры разы прагаварыць назву стравы, і ўсё, што ты пажадаеш, будзе ў гаршчэчку.

Брамін згадзіўся ўзяць чароўны гаршчок. Калі старэйшая з фей махнула рукой, у той жа момант з'явіўся гаршчок. Брамін вырашыў зараз жа выпрабаваць яго, перш чым несці дадому.

— Рыс з маслам,— паўтарыў ён тры разы, і калі зазірнуў у гаршчок, то ўбачыў, што ён быў поўны смачнага на выгляд рысу з маслам. Брамін пакаштаваў гэтую страву і пераканаўся, што яна вельмі смачная. Тады ён хутка падзякаваў феям і пайшоў дадому. Але зноў цемра апусцілася раней, чым ён дабраўся дадому, і зноў яму давалося шукаць прытулку ў доме таго ж самага сябра.

Сябар сустрэў яго цёпла і даў яму паесці. Калі яны зноў селі пагаварыць, брамін раскажаў яму пра цудоўны гаршчок. І зноў вочы сябра засвяціліся зайздасцю. Ён вырашыў укарасці гаршчок, калі брамін ляжа спаць. Што ён і зрабіў... Ён замяніў цудоўны гаршчок на звычайны са сваёй кухні.

Раніцой, нічога не падазраваючы брамін, накіраваўся дадому забраўшы з сабой звычайны гаршчок. Вядома, калі ён дабраўся дадому, то адразу паспрабаваў прадэманстраваць цуд сваёй жонцы, але зноў аказалася, што ніякай цудоўнай сілы ў гаршчка няма. Безумоўна, жонка раззлавалася яшчэ больш.

— Калі і ёсць недзе дурань, дык гэта ты,— лаялася яна.— Гэтыя ж феі абдурылі цябе. Зараз

жа ідзі да іх зноў і на гэты раз не давай ім літасці.

Наступнай раніцай брамін зноў выправіўся ў дарогу. У той момант калі ён дабраўся да дрэва, яго перапоўніла невымерная злосць. Яго голас гучаў, як гром, калі ён пачаў клікаць феяў.

— Вы ашукалі мяне двойчы,— абвінавачваў іх ён.— Зараз я збіраюся забіць вас.

— О, калі ласка, не забівай нас! — прасілі феі.— Павер нам, мы далі сапраўды цудоўныя рэчы, але іх падмянілі, калі ты ішоў да дому.

— Скажы нам,— папрасіла старэйшая з феяў,— ці не спыняўся ты дзе-небудзь на начлег абодвы разы? Ці расказваў каму-небудзь выпадкова пра цудоўную сілу казла і гаршчок?

Тады брамін расказаў ім, як ён спыняўся ў доме свайго сябра, і што ён расказваў яму і пра цудоўнага казла, і пра цудоўны гаршчок.

— Дык гэта твой сябрук украў іх,— вырашыла старэйшая з феі.— Безумоўна, калі ты заснуў, ён падмяніў цудоўныя рэчы сваімі звычайнымі. Але не хвалюйся,— працягвала старэйшая фея,— мы дапаможам табе вярнуць назад гэтыя цуды.

З гэтымі словамі феі далі браміну вяроўку і кій.

— Скажы свайму сябру, што мы далі табе гэтыя рэчы.

— Добра,— адказаў брамін,— але якая карысць ад вяроўкі і кія?

— Убачыш,— адказалі феі і са смехам залезлі на дрэва. Брамін зноў адправіўся ў дарогу. Калі апусцілася ноч, ён быў ужо каля дома свайго сябра, які зноў сустрэў яго вельмі цёпла.

Ён даў браміну паесці, і, калі яны селі пагаварыць, ён спытаў яго:

— А што далі табе феі на гэты раз?

— На гэты раз яны далі мне вяроўку і кій! — адказаў звычайным голасам брамін, а сам агледзеў пакой сябра: цудоўная мэбля, дарагі дыван на падлозе, і ўсюды залаты арнамент. Брамін, вядома, здагадаўся, адкуль з'явілася ўсё гэта багацце. Ён зараз канчаткова пераканаўся, што яго сябар абрабаваў яго.

— Дарагі сябар, — чаму ты не хочаш паглядзець на вяроўку і палку, якія мне далі феі? Адчыні маю торбу! Яны там!

Хаця сябру браміна было не вельмі цікава, ён зрабіў тое, што сказаў брамін. Але як толькі ён развязаў торбу, з яе вылецела вяроўка, абкруцілася вакол яго з галавы да пятак. Кій тым часам пачаў лупцаваць яго па спіне. Сябар закрычаў ад болю. Ён прасіў браміна пашкадаваць яго. Але брамін не спяшаўся рабіць гэта. Ён з усмешкай назіраў, што рабілі цудоўныя рэчы, якія яму падарылі феі.

— Сябар мой, ты, відаць, зрабіў нешта не так. Інакш гэтыя рэчы не паводзілі б сябе такім чынам.

Тут яго сябар ва ўсім прызнаўся і паабяцаў вярнуць казла і цудоўны гаршчок, калі брамін выратуе яго. Тады брамін загадаў вяроўцы і кію спыніцца. У той жа момант вяроўка раскруцілася і вярнулася ў торбачку, за ёй туды накіраваўся і кій. Сябар браміна, яшчэ войкаючы ад болю, кінуўся за пакрадзенымі рэчамі. Калі брамін пераканаўся, што і казёл і гаршчок былі сапраўды чароўнымі, ён заспакоены накіраваўся дадому. Ягоная жонка вельмі ўзрадавалася, калі ўбачыла, што муж вярнуў свае рэчы і што яны былі чароўнымі.

З дапамогай казла — гэта значыць з кавалачкамі золата, якія ён выкідваў — брамін і ягоная жонка неўзабаве сталі вельмі багатымі. Яны купілі вялікі дом, з дарагой мэбляй, з залатым арнамантам. З дапамогай чароўнага гаршчка ў іх заўсёды была смачная ежа. Так яны жылі шчасліва да канца сваіх дзён і ніколі больш не спатрэбіліся ім вяроўка і кій.

Жывая лялька

Жылі-былі чацвёрка сяброў — цяляр, ювелір, кравец і брамін. Вырашылі яны паехаць у далёкія краіны, каб знайсці шчасце. І вось аднойчы яны выправіліся ў дарогу, і кожны ўзяў з сабой той інструмент, які быў неабходны ў ягонай працы. Ішлі яны ўвесь дзень, і калі змрок апусціўся на зямлю, вырашылі правесці ноч каля калодзежу. Яны павячэралі і ляглі спаць. Але раптам ювелір ускочыў, спалохаўшыся за золата, якое было разам з ім.

— Сябры, — сказаў ён, — гэта глухая мясціна, і мне здаецца, што мы павінны па чарзе вартаваць свой скарб. Інакш для злодзеяў будзе цудоўная магчымасць абрававаць нас, пакуль мы спім.

— Добрая думка! — згадзіўся цяляр.

— Слушная думка! — таксама згадзіліся брамін і кравец.

Брамін дадаў:

— Мы падзелім ноч на чатыры роўныя часткі і кінем жэрабя, каму і калі стаяць на варце.

Усе згадзіліся, і яны кінулі жэрабя. Атрымалася, што цяляр будзе вартаваць першым.

Пакуль астатнія спалі, ён сеў пад дрэвам, каб вартаваць іх. А паколькі сябры ішлі ўвесь дзень, неўзабаве цясляр пачаў драмаць. Баючыся, што ён засне, цясляр вырашыў заняць сябе чымсьці. Ён дастаў з торбы ўсе свае інструменты, адсек ад дрэва вялікі кругляк і пачаў рабіць ляльку. Ён пілаваў, грукаў малатком, забіваў цвікі. І ўрэшце-рэшт, калі час яго дзяжурства падышоў да канца, лялька была гатова.

Цясляр разбудзіў краўца, каб заняць яго месца, таму што зараз была чарга краўца заступаць на варту. Калі кравец заняў свой пост, цясляр папрасіў прыглядаць і за лялькай, а сам хутка заснуў. Кравец, застаўшыся сам-насам, пачаў разглядаць ляльку. Яму падалося, што яна была зроблена сапраўды выключна добра. І тады ён дастаў з торбы свае інструменты і пачаў выкрываць і шыць. І да заканчэння часу яго варты лялька была сапраўды прыгожа апранута, і, быццам бы чакала да сябе ўвагі ювеліра, які быў трэцім у чарзе вартаваць.

Калі ювелір убачыў прыгожую, хораша апранутую ляльку, ён вырашыў зрабіць яе яшчэ больш прыгожай, упрыгожыў яе вытанчанымі ўпрыгожваннямі. З таго золата, якое было пры ім, ювелір пачаў рабіць бранзалеты, каралі і завушніцы. Калі ўсё было гатова, ён адзеў іх на ляльку. А тут падыйшла чарга браміна стаць на варту. Калі ён сеў пад дрэва, то раптам заўважыў побач з сабой прыгожую дзяўчыну. Упэўнены, што гэта яму толькі здаецца, ён пацёр вочы. Але хутка пераканаўся, што гэта была лялька. Ён быў так захоплены яе прыгажосцю, што вырашыў удыхнуць у яе жыццё.

Брамін пачаў чытаць мантры і акрапіў яе вадой. Ён аддана маліўся, пакуль нарэшце ляль-

ка не ажыла. Зараз гэта была жывая дзяўчына, якая магла хадзіць, гаварыць.

Калі ўсе астатнія сябры прачнуліся, яны са здзіўленнем убачылі прыгожую дзяўчыну. І калі яны глядзелі на яе, у кожнага была ў галаве адна адзіная думка: ажаніцца з ёй. Усе пачалі сварыцца, нават брамін пачаў марыць аб гэткай жонцы.

— Менавіта я зрабіў яе! — сцвярджаў цясляр.— Таму толькі я маю права ажаніцца з ёй.

— Але я апрануў яе,— заўважыў кравец.— Гэта дае мне права ажаніцца з ёй таксама.

— А як наконт мяне? — уставіў слова ювелір.— Безумоўна ўсе гэтыя залатыя ўпрыгожванні даюць мне права быць яе мужам.

— Так, так,— згадзіўся брамін.— Але толькі я адзін даў ёй жыццё. Таму толькі я маю права ажаніцца з ёй.

Канешне гэтая спрэчка не вырашыла ўсёй справы, таму што кожны быў усё болей поўны рашучасці стаць мужам прыгажуні. Урэшце рэшт яны вырашылі пайсці ў вёску і прасіць парады ў старэйшыны.

Усе чацвёрэра заспяшаліся дадому, і неўзабаве старэйшына слухаў усю гісторыю. Калі кожны сказаў сваю прамову, старэйшына вырашыў:

— Паколькі цясляр зрабіў дзяўчыну, а брамін даў ёй жыццё, ні адзін з іх не мае права ажаніцца з ёй, бо кожны выконваў ролю бацькі. Паколькі кравец зрабіў для яе адзежу, ён таксама не можа ажаніцца, таму што адпаведна звычайам на вяселлі толькі мае права прыносіць адзежу для маладой. Аднак толькі жаніх дорыць маладой аздабленне, такім чынам ювелір мае права стаць мужам прыгажуні.

Пачуўшы гэта ювелір вельмі ўзрадаваўся. Астатнім жа нічога не заставалася рабіць, як згадзіцца. Пакідаючы ювеліра, які збіраўся ажаніцца з дзяўчынай, сябры вырашылі ніколі не адпраўляцца разам шукаць шчасце.

Тыгр прынец

Нейкім лесе, у нейкім каралеўстве жыў тыгр. Тыгр, які не быў сапраўдным тыграм. У параўнанні з іншымі тыграмі гэты быў значна дужэйшы, больш люты. І сапраўды, гэты тыгр быў такі вялізны і магутны, што ўсе звяры баяліся яго. Відаць таму гэты тыгр быў царом у лесе. Калі ён роў, лес хістаўся, а рык яго было чуваць на некалькі міль навокал.

З часам і людзі каралеўства таксама пачалі баяцца яго. Таму што ўсе заўважылі, што калі хтосьці заходзіў аднойчы ў лес, назад ужо не вяртаўся: тыгр нападаў на сваю ахвяру і з'ядаў яе. Людзі баяліся нават хадзіць каля лесу. Некалькі смельчакоў спрабавалі злавіць звера, але нічога ў іх не атрымалася, тыгр знішчыў і іх таксама.

Неўзабаве страх людзей стаў такім вялікім, што кароль зразумеў, што трэба штосьці рабіць. Па сакрэту кажучы, сам кароль тросся ад галавы да пятак, калі чуў рык тыгра. Ён часта думаў, калі ж тыгр з'есць і каго, таму што яго палац знаходзіўся якраз каля лесу.

У караля была дачка, якая была не толькі прыгожая, але разумная і смелая. Прынцэсса была ў тым узросце, калі кароль пачаў шукаць жаніхоў для яе.

— З кім хацела б ты ажаніцца, маё дзіця? — спытаў яе аднойчы кароль. Гарэзлівы аганёк мільгануў у вачах прынцэсы:

— Бацька, той стане маім мужам, хто жывым зловіць тыгра.

— Ты, відаць, жартуеш, дзіця маё,— ускрыкнуў кароль.

Але ж прынцэса пацвердзіла сваё рашэнне.

— Добра, рабі, як хочаш,— пагадзіўся кароль.

Неўзабаве па ўсёй краіне стала вядома, што кароль аддасць руку дачкі таму, хто зловіць тыгра жывым і прывядзе яго ў палац. Гэтая вестка абляцела суседнія каралеўствы таксама. Аказалася, што многія зацікавіліся прапановай караля. Маладых людзей прыцягвала не толькі магчымасць стаць прыёмным сынам караля, а прыгажосць і мудрасць прынцэсы. Тым часам мноства маладых людзей накіраваліся ў палац, каб зазнаць шчасце. Яны прыйшлі з вяроўкамі, бусакамі, смела і мужна ўвайшлі ў лес, каб злавіць тыгра. Але, о божа, ні адзін з іх не вярнуўся! Тыгр задраў іх усіх — аднаго за адным.

Як і чакалася, жах караля дасягнуў такой кропкі, што кароль амаль што з'ехаў з глузду. Ён нават не ведаў, што рабіць. На шчасце аднойчы раніцай прыйшлі звесткі аб прыбыцці прынца з суседняга каралеўства. Спадзеючыся, што, магчыма, гэтакім прынцу пашанцуе, кароль прыклаў усе сілы, каб аказаць прынцу сапраўдны каралеўскі прыём. Вуліцы сталіцы былі ўпрыгожаны ў гонар прынца, вялізныя натоўпы людзей збіраліся па вуліцах, каб вітаць яго.

Аднак, калі ён паявіўся ў горадзе, з усёй каралеўскай пыхай, людзі былі здзіўлены. А бы-

лі здзіўлены тым, што прынец не толькі брыдкі, але і вельмі ўкормлены і бясформенны. Яго вялізны живот выгінаўся наперад, ногі яго былі быццам бы падушкі, а галава была такая маленькая, што ва ўсім яго выглядзе была яўная супярэчнасць.

А калі прынец сышоў на зямлю і людзі ўбачылі яго нязграбную паходку, яны засумняваліся, ці зможа такі чалавек злавіць нават смаўжа, не гаворачы ўжо пра тыгра! І наогул гэты прынец выклікаў ва ўсіх толькі рогат.

Але ж прынец ведаў, як да яго ставіліся людзі, і імкнуўся не звяртаць на гэта ўвагі. Пасля сустрэчы з каралём і пасля кароткага адпачынку ён накіраваўся ў лес на пошукі тыгра.

Натуральна, што неўзабаве, паколькі прынец не мог ні хадзіць, ні бегаць, тыгр вельмі хутка злавіў яго і з'еў. Ці таму што прынец быў вельмі смачны, ці ад таго, што яго было вельмі шмат, тыгру захацелася спаць. Ён пайшоў у цень аднаго з дрэў і заснуў.

— Тыгр спаў так доўга і так глыбока, што звяры пачалі гадаць, што здарылася. Яны назіралі за тыграм і вырашылі, што ён памёр.

Тым часам у палацы зразумелі, што здарылася з прынцам. І вядома ўсім было вельмі шкада прынца, а яшчэ больш было шкада сябе. Кароль адчуваў сябе горш за ўсіх, таму што ён ужо знаходзіўся ў стане поўнай безвыходнасці.

— Бацька! — сказала прынецэса, — я не магу бачыць тваё гора. Дазволь мне пайсці! Я абяцаю злавіць тыгра для цябе!

— Ты звар'яцела! — закрычаў кароль. — Самыя смелыя малайцы не здолелі злавіць тыгра, а ты спадзяешся, што зробіш гэта? Ды ён з'есць цябе за некалькі хвілін!

Але прынцэса была смелая дзяўчына, і ніхто не мог пераканаць яе ў адваротным. У рэшце рэшт кароль даў згоду. Са слязамі на вачах кароль глядзеў, як дачка збіраецца ў дарогу.

Калі прынцэса ўвайшла ў лес, яна трошкі спалохалася. Яна ішла ўсё далей у лес і чула, як раве тыгр. Тады яна пачала спадзявацца, што тыгр ўжо мёртвы, а прынц выратаваўся. Нарэшце яна апынулася ў тым месцы, дзе ляжаў тыгр. Яна падышла да яго бліжэй і дакранулася да яго, каб пераканацца, што ён сапраўды мёртвы.

Але на яе здзіўленне тыгр падняў галаву. І цікава, што прынцэсу больш за ўсё здзівіла тое, што ён не зароў. Замест гэтага, ён трохі пазяхнуў і зноў заснуў.

Прынцэса зусім асмялела і пачала нават гуляць з хвостом тыгра. Тады тыгр падняўся і з задавальненнем выцягнуўся.

Яна зразумела, што штосьці было не так, таму што тыгр паводзіў сябе не як злы звер, а як маленькі сабачка. Прынцэса паклала яму на галаву руку і сказала смеючыся:

— Мой дарагі Гаспадар Тыгр, мне здаецца, што ты з'еў занадта многа!

Але вось цуд! Адказам тыгра было тое, што ён пачаў аблізваць ёй руку, і прынцэсе, вядома, падалося, што яна спіць, але гэта быў не сон.

Тым часам у палацы кароль пачынаў хвалявацца ўсё больш і больш з кожнай хвілінай. І чым больш ён перажываў, тым больш разумеў, як ён любіў сваю дачку.

— Калі яна памерла, што я буду рабіць? — думаў ён.

Праз пэўны час ён вырашыў пайсці ў лес, каб адшукаць дачку.

Канешне, кароль знайшоў тое месца, дзе сядзелі прынцэса і тыгр. Кароль нават анямеў, калі ўбачыў, як дачка абдымае звера. Але прынцэса засмяялася і паклікала яго:

— Не бойся, тата! Я ж гаварыла табе, што злаўлю гэтага тыгра. Ён такі ласкавы і добры, што я не магу не любіць яго,— дадала яна і пацалавала тыгра ў галаву.

Нарэшце кароль адважыўся падыйсці бліжэй і дакрануцца да тыгра. І як толькі ён зрабіў гэта, адбылося нешта цудоўнае. Раптам тыгр пачаў дрыжэць ад галавы да хваста, і паступова пачаў ператварацца з тыгра ў чалавека. І вось перад імі стаяў прыгожы хлопец, прынец, безумоўна, таму, што адзенне на ім было вельмі багатае. Кароль і прынцэса стаялі як анямелыя. Але прынец пакланіўся і растлумачыў:

— Кароль, не глядзі так здзіўлена! Таму што я такі ж чалавек, як і ты. Ты бачыш, што я прынец, але з-за праклёну, які пустэльнік наклаў на майго бацьку, я быў вымушаны жыць як тыгр усе гэтыя гады. Але зараз ваша дачка выратавала мяне, пакахаўшы мяне ў вобразе тыгра.

Кароль і прынцэса пераглянуліся.

— Я ўсё жыццё буду ўдзячны ёй за гэта,— працягваў прынец і так паглядзеў на прынцэсу, што кароль адразу зразумеў, што прынец пакахаў прынцэсу. Ён зразумеў, што яна таксама пакахала прынца.

Аднак кароль зрабіў выгляд, што нічога не заўважае, і толькі сказаў дачцэ:

— Маё дзіця, што ты будзеш зараз рабіць? Ты абяцала, што выйдзеш за маж за таго, хто зловіць тыгра. Але ў нас зусім другі выпадак!

Але тата, я мела на ўвазе, што выйду замуж за чалавека, які вызваліць нас ад тыгра.

— Так, і ў гэтым выпадку і тыгр і чалавек, гэта адно і тое ж,— засмяўся прынц.

Канешне, усё ўладзілася. Кароль, прынцэса і яе будучы муж вярнуліся ў палац, каб раска- заць людзям гэтую самую дзіўную гісторыю з самым шчаслівым канцом.

АПАВ'ЯДАННІ
З ІНДЬЙСЬКАЙ
МІРА-
ЛОГІЇ

Стварэнне

аўно-даўно ў пачатку часу не было ні святла, ні зямлі, ні неба. Быў адзін толькі хаос і блытаніна. Вялікі Вішну, які ўяўляў сабой магутнасць захавання Бога, спаў! Але ён вырашыў пачаць работу стварэння. Вялікі Вішну не расплюшчваў вачэй, але з яго пупка вырас бліскучы залаты лотас, а на той кветцы сядзеў Брахма, які ўяўляў сабой магчымасць Бога ствараць. Так нарадзіўся Брахма, Вялікі Стваральнік. Брахма расплюшчыў вочы, і раптам узнікла святло. Цемра адразу знікла. Потым Брахма пачаў ствараць свет. Ён трымаў залатое яйка ў руцэ, і потым разбіў яго. Адна палавіна, якая ўзляцела ўверх, стала небам, а другая, якая ўпала ўніз стала зямлёй. Пры дапамозе сваіх цудоўных сіл Брахма зрабіў для сябе нябесных сыноў. Сёння кож-

ная істота на зямлі, як кажуць, бярэ свой пачатак ад аднаго з дзесяці сыноў Брахмы.

Маріх, старэйшы з сыноў Брахмы, і бацька ўсіх паўбагоў, дэманаў, усіх птушак, усіх жывёлін на чатырох нагах, а таксама ўсіх рэптылій.

У Маріха было сем жонак. У адной з яго жонак нарадзіўся Каш'яп, які потым стаў вялікім мудрацом. У жонкі Каш'япа нарадзілася вялікае і бліскучае Сонца, якое было лепш вядома як Сар'я. Як толькі яно нарадзілася, увесь сусвет стаў у шмат разоў ярчэй. Насенне, якое спала ў сэрцы зямлі, прачнулася, зацвілі кветкі, паявіліся новыя расліны, нарадзіліся таксама дзіўныя істоты. Усе віталі Сонца, як таго, хто дае жыццё.

Ману: першы чалавек

Ману, сын Сар'і нарадзіўся на зямлі, як першы чалавек. Вось чаму чалавека пачалі называць Мануш'я альбо Манава, што азначае сын Ману.

Аднойчы Ману купаўся ў рацэ, як раптам пачуў мяккі голас, які клікаў яго. Ён азірнуўся і ўбачыў маленькую рыбінку, якая размаўляла з ім.

— Калі ласка, забяры мяне адсюль умоўна папрасіла яна.— У рацэ многа вялікіх рыб, і яны, вядома, з'ядуць мяне, калі ты не абароніш мяне.

Тады ўзяў Ману гэтую рыбку і паклаў яе ў шклянку.

Праз некалькі дзён рыбка стала вельмі вялікай для шклянкі, і яна апынулася ў торбачцы. Але неўзабаве рыба перарасла торбачку, і яе паклалі ў бочачку.

Потым бочкі стала ўжо мала. Паклаў Ману тады рыбу ў вялікі чан. Але яна ўсё роўна

працягвала расці і расці, пакуль не запоўніла сабой увесь чан. Нарэшце Ману зразумеў, што гэта была не звычайная рыба. І панёс яе да мора. Але перад тым, як адпусціць яе, ён склаў разам далоні, і пачаў маліцца.

— Я не сумняваюся, што ты Бог Вішну. Чаму ж ты, Божа, з'явіўся да мяне ў гэтым абліччы?

Тады Бог і адказаў:

— Вельмі хутка здарыцца патап, і нідзе нічога не будзе акрамя вады, усё апынецца пад вадой. Таму я і прыняў аблічча рыбы. А паколькі ты ратаваў мяне, я выратую цябе. І таксама я выратую сем мудрацоў.

Бог Вішну даў Ману потым некалькі парад, як трэба падрыхтавацца да патапу і паплыў прэч. Ману змайстраваў вялікую, моцную лодку і прымацаваў да яе тоўстую, моцную вяроўку. Потым ён паклікаў сем мудрацоў і пачаў чакаць патапу. На сёмы дзень неба стала чорным, і пачаўся шторм. Дождж ліў імклівымі патокамі. У адзін момант вада стала паўсюль. Ману хуценька скочыў у лодку з усімі жывымі істотамі, насеннем, якое яму ўдалося сабраць. Сем мудрацоў таксама паспелі за ім. Ману заплюшчыў вочы і пачаў маліцца Богу Вішну, і адразу ж паявіўся Бог Вішну ў абліччы той жа самай рыбы. Гэта было цудоўнае відовішча — рыба, велічынёй з гару, яе залатая луска блішчэла ў цемры. У рыбы быў на галаве залаты рог, і Ману прывязаў свабодны канец вяроўкі да рога, і рыба пацягнула лодку. Палі, рэкі, горы, — усё ў той жа час апынулася пад вадой.

Усё было б не так дрэнна, калі б дэман з тварам каня не пачаў атакоўваць лодку. З ягонай храпы вылятаў агонь. Ману адразу ж пазнаў яго. Гэта быў злодзей, які ўкраў усе Веды і пра-

глынуў іх. Веды — гэта старадаўнія кнігі аб пазнанні, якія былі дадзены мудрацам самім Богам. А зараз дэман атакоўваў рыбіну, не ведаючы, што штурхаў самога Бога Вішну. Калі яму не ўдалося разбіць лодку, ён накінуўся на рыбу, каб забіць яе, але Бог Вішну забіў яго. Бог Вішну пракусіў яго жывот і дастаў адтуль усе Веды, і аддаў іх Брахму, каб ён захаваў іх.

Шмат часу прайшло, пакуль вада пачала спадаць. Урэшце-рэшт сонца пачало свяціць, зноў паявіліся горы, вада падсохла, і ўся зямля выглядала яркай, новай і чыстай. Але акрамя Ману і семярых мудрацоў нікога не было на зямлі. Так, Ману маліўся Брахму і Найвышэйшы Стваральнік паявіўся перад ім і надзяліў яго такімі ж магчымасцямі, якімі валодаў сам і загадаў яму засяляць зямлю, як падабаецца. Такім чынам Ману з дапамогай хроснага бацькі стварыў шмат цікавых, цудоўных істот, напоўніў свет мужчынамі, жанчынамі, шматлікімі жывёлінамі. Як і пажадаў Брахма, Ману пачаў правіць над усімі, каго ён стварыў. Усе мужчыны і жанчыны ажаніліся, у іх з'явіліся дзеці, і усе жылі вельмі шчасліва.

Айла: дачка Ману,
якая была таксама сынам

На волі лёсу ў самога Ману не было дзяцей. Тады ён звярнуўся да вялікага мудраца Вашысты. Вашыста прапанаваў запаліць вялікі агонь, паклікаць шмат Брамнаў, і спяваць увесь час мантры альбо гімны ў гонар Бога. Богу вельмі спадабалася такое шанаванне, і ў жонкі Ману паявілася дзіця. Але паколькі Вашыста зрабіў

«Падарунак багоў»

«Пурурва і Урваші:
гісторыя бессмяротнага кахання»

памылку ў сваіх усхваленнях Бога, замест хлопчыка першым дзіцем была дзяўчынка. Вашыста пачаў каяцца, бо ён ведаў, што Ману вельмі хацеў хлопчыка, які б потым правіў пасля яго. Вось сеў Вашыста і пачаў думаць. Ён не піў і не еў шмат мяса, пакуль Бог не выканаў яго просьбу. Нарэшце дзяўчынка, якую назвалі Айла ператварылася ў хлопчыка.

Калі дачка Ману ператварылася ў хлопчыка, бацькі вельмі ўзрадаваліся і далі яму імя Садзіўмна. Яны вучылі яго ўсяму таму, што павінен ведаць прынц. Неўзабаве ён навучыўся ездзіць вярхом, ваяваць і страляць з лука. Садзіўмна вырас у прыгожага маладога чалавека. Ён любіў паляванне і часта ездзіў з сябрамі і слугамі ў лес. Адночы на паляванні прынц і яго сябры згубіліся ў лесе. Стала цёмна, а яны ішлі ўсё далей і далей у глыбіню лесу. Яны не ведалі, што трапілі ў зачараваны лес. На ім быў праклён, што калі ўвойдзе ў гэты лес мужчына, то ён ператворыцца ў жанчыну. Вядома, яны былі шакіраваны, калі прачнуўшыся раніцою убачылі, што яны жанчыны. Садзіўмна зноў стаў Айла. Ёй стала сорамна, і адчай запоўніў яе сэрца. Ёй не хацелася вяртацца дадому да бацькі ў вобразе дзяўчыны. Вось яна з сяброўкамі пакінула зачараваны лес і пасялілася ў другім лесе, дзе і пачалі жыць як пустэльнікі. У лесе яна спаткала маладога хлопца і пакахала яго. Гэты малады чалавек быў сынам Месяца. І калі ён прапанаваў ёй выйсці за яго, яна згадзілася. Яны пражылі разам доўгае і шчаслівае жыццё. Айла нарадзіла сына Пурурву.

Хаця Айла была вельмі шчаслівая, яна часта думала аб тым, як яе бацька ўспрыняў страту сына. Вось адночы яна пайшла ў каралеўства свайго бацькі і даведлася, што Бог Шыва з'яў-

ляўся да Ману і паабяцаў яму, што яго дачка будзе папераменна ператварацца то ў дачку, то ў сына: адзін месяц дачка, другі месяц сын. Але Ману гэта не вельмі спадабалася. Які ж сэнс у тым, што дзіцё будзе адзін месяц прынцам, а наступны — прынцэсай? Шыва зразумеў, што непакоіла Ману і супакоіў яго:

— Абяцаю табе, што ў цябе будзе больш сыноў.

Сказаўшы гэта, ён знік. І зноў Айла адчула, што зноў ператвараецца ў мужчыну. Яна кінулася да бацькі, каб павітаць яго і застацца з ім на месяц. Калі месяц скончыўся, яна зноў ператварылася ў жанчыну і паехала ў дом свайго мужа. Такім чынам яна ператваралася кожны месяц то ў мужчыну і заставалася Садзіўмнай, ці ператваралася ў жанчыну і праводзіла месяц у доме мужа.

Пурурва і Урвашы: гісторыя бессмяротнага кахання

Аднойчы Айлы Пурурва быў на паляванні з сябрамі і ўбачыў аленя і пагнаўся за ім. Ён імчаўся вельмі доўга, калі раптам зразумеў, што заблудзіўся. Ён паспрабаваў знайсці дарогу, але неўзабаве пачуў жаночы голас, які прасіў аб дапамозе. Ён кінуўся да таго месца, адкуль чуўся жаночы голас. І о Божа! Ён убачыў такую прыгожую дзяўчыну, якую нават не мог сабе ўявіць. А за ёю гналіся, клацаючы зубамі некалькі тыграў. Пасля кароткага, але лютага бою Пурурва адолеў тыграў і выратаваў дзяўчыну.

— Я хачу што-небудзь зрабіць для цябе ў адказ на тваю дапамогу, — сказала дзяўчына.

Але Пурурва ніяк не мог ператварыць свае думкі ў словы. Ён думаў:

— Калі б толькі яна згадзілася стаць маёй жонкай, я быў бы самы шчаслівы на ўсім свеце!

Дзяўчына ўжо страціла цяпенне, пакуль чакала, каб Пурурва сказаў штосьці.

— Ну што ты так глядзіш на мяне,— спытала яна з усмешкай.— Ты што, ніколі раней не бачыў жанчын?

На гэта Пурурва нарэшце адказаў:

Я бачыў барвоае світанне,
Белыя лілеі,
Але я ніколі не бачыў
Такой прыгажуні,
Твае вочы, падобныя на лотас, свецяць так ярка,
Што нават зоркам становіцца сорамна.
Цямней за дажджавыя аблогі
Твае спадаючыя валасы.
З усяго таго, што стварыў Божа
Няма прыгажэй за цябе.
Будзь маёй жонкай,
О прыгожая дзяўчына,
І гэта мая адзіная малітва!

Пачуўшы гэтыя словы дзяўчына засмяялася. Для Пурурвы яе смех быў падобны на нябесны аркестр.

— Ты хочаш немагчымае,— сказала яна.— Гэта немагчыма, як немагчыма, каб дзень сустрэўся з ноччу, бо немагчыма, каб бясмяротная выйшла замуж за смяротнага.

Дзяўчына расказала Пурурву, хто яна такая.

— Я, Урвашы, нябесная танцоўшчыца ў палацы Індры. А Індра, як ты ведаеш, кароль нябёсаў.

Пурурва расхваляваўся, калі пачуў гэта. Потым ён спытаў, хто бацькі дзяўчыны, але яна адказала, што ў яе іх няма.

— Я раскажу табе зараз сваю гісторыю,— пачала яна.

— Даўно-даўно дэўты вырашылі ўскаламаціць вялікі акіян, каб усе яго багаці, схаваныя ў самай яго глыбіні выйшлі на паверхню і каб яны маглі падзяліць іх паміж сабой. Яны ўзялі гару як узбівалку і вялізную змяю замест вяроўкі, каб паварочваць гару. Дэўты трымалі адзін канец змяі, а дэмані другі. Калі ўсё пачалося, шмат цудоўнага паднялося з глыбіні. Багіня Лаксмі выйшла з акіяна, і Бог Вішну абвясціў яе сваёй жонкай. Бог Вішну абвясціў сваім таксама вялізны самацвет, які з'явіўся потым. Потым з'явіліся чароўны белы конь і слон. Іх узяў Індра, кароль дэўтаў. Збан са смяротным ядам таксама ўсплыў. Яд быў такі моцны, што нават ад яго паху можна было страціць прытомнасць. Вялікі Шыва не хацеў, каб азуры паклалі на яго рукі, бо яны маглі скарыстаць яго на што-небудзь дрэннае, і ён сам выпіў яд і трымаў яго ў сваім горле. Яд быў такі смяротны, што горла яго адразу ж зрабілася блакітным. Але найбольш цудоўная рэч з'явілася потым. Гэта быў збан Амрыты з цудоўным нектарам. Кожны, можа стаць бессмяротным, калі вып'е адну толькі кропельку. Многа анёлаў выйшлі з акіяна таксама, і Індра сказаў ім, каб яны танцавалі ў яго палацы. І была галоўным анёлам і любіміца Індры таксама. Зараз ты разумеш, што я нарадзілася ў моры.

Урвашы закончыла сваю гісторыю і пачала развітвацца з Пурурвам.

— Ужо час для майго танца ў палацы Індры. Паспрабуй забыць мяне, бо мы ніколі не зможам быць разам,— сказала яна і паляцела ў неба.

Але Пурурва ніяк не мог забыць прыгожую прынцэсу. Калі яна даімчала да палаца, то

ўбачыла, што Індра ўжо сядзеў на сваім залатым троне, і нябесныя німфы танцавалі пад нябесную музыку. Урвашы адразу ж далучылася да іх і таксама пачала танцаваць, у першы раз у сваім жыцці яна зрабіла памылку ў па, таму што ўсё яшчэ думала пра Пурурву і ніяк не магла сканцэнтраватца ў рухах. Яе памылка была прычынай гневу на яе, а потым і на ўсіх танцоўшчыц. Адным словам, уся праграма была сапсавана. Сам той факт, што нейкі смяротны быў прычынай таго, што Урвашы была рассяянай разлавала Індру. Ён загадаў ёй вярнуцца на зямлю і жыць там як смяротнай істоце з чалавекам, які вымусіў яе забыць пра ўсё.

Такім чынам Урвашы прыйшла да Пурурвы, і сказала, што згодна пайсці за яго. Прынц быў больш чым проста ўзрадаваны. Ён ніяк не мог паверыць у сваё шчасце.

— Але я магу жыць з табой толькі калі некаторыя ўмовы будуць выкананы,— сказала Урвашы.— Па-першае, ты ніколі не павінен прымушаць мяне рабіць тое, чаго я не хачу рабіць. Па-другое, мае маленькія быкі павінны быць прывязаны да майго ложка. Па-трэцяе, я не павінна бачыць цябе раскудлачаным. Увесь час ты павінен з'яўляцца перада мной акуратна апранутым.

Усе ўмовы не былі вельмі цяжкімі, і Пурурва ахвотна згадзіўся. Ітак яны пажаніліся і жылі шчасліва шмат гадоў.

Дэўты на нябёсах вельмі сумавалі па Урвашы, і тайна прыдумалі план, каб вярнуць яе назад. Адночы ноччу, калі Урвашы спала, і як заўсёды да яе ложка былі прывязаны буйвалы, некалькі анёлаў укралі іх і пабеглі ў лес. Урвашы паклікала мужа, каб ён злавіў быкоў. У спешцы ён не падумаў апрануцца акуратна,

але ён супакойваў сябе тым, што было цёмна, і жонка не ўбачыць яго. Але шкодныя дэўты запалілі маланку, як толькі ён увайшоў у пакой Урвашы. Раптам усё залілося промнямі святла, і Урвашы ўбачыла свайго мужа зусім раскудлачаным. У гэты момант заклінанне скончылася, і яна паляцела назад у нябёсы. Гэта ўшчэнт разбіла сэрца Пурурвы. Жыццё здавалася невыносным для яго без каханай жонкі. У дзень ён не мог працаваць, а ноччу ён не мог адпачываць. Ён адмовіўся ад ежы і сну і пачаў хадзіць з месца да месца ў пошуках Урвашы.

У рэшце рэшт аднойчы, калі ён быў каля Курукшэтры, убачыў Урвашы, якая выходзіла з вады пасля купання. Ён упаў ёй у ногі і пачаў прасіць, каб яна вярнулася дадому. Але Урвашы не магла нічога зрабіць. Паколькі яна была ўжо нябеснай істотай, зямля ніяк не магла стаць яе домам. Але яна была поўная жалю да свайго мужа. Ён быў зусім белы і слабы, гэта была нібыта цень былога Пурурвы. Аднак яна паабяцала, што адзін дзень яна будзе праводзіць з ім.

Калі сябры Урвашы пачулі пра адданага мужа, яны вырашылі апусціцца на зямлю, каб паглядзець на яго. І ён вельмі ім спадабаўся.

— Твой муж такі ж прыгожы, як месяц і сонца ўзятыя разам,— сказалі яны з зайздрасцю.

— А чаму б і не,— адказала Урвашы з гонарам,— ён можа быць і смяротным, але не забывайце, што ён праўнук Месяца і прапраўнук Сонца.

Так Пурурва губляў увесь свой час на тое, каб дачакацца штогадовага візіту Урвашы. Яна прылятала да яго кожны першы дзень года і так прайшло шмат часу. Нарэшце Багі былі крануты

яго вялікім каханнем і адданацю і далі яму выкананне аднаго пажадання.

— У мяне ёсць толькі адно пажаданне,— сказаў Пурурва.— Жыць увесь час з Урвашы.

Вось дэўты і зрабілі Пурурву бессмяротным, каб ён ніколі не разлучаўся са сваёй каханай жонкай.

Варта Амбарыша

ударшан Чакра безупынна круціцца вакол указальнага пальца Вялікага Вішну. Гэта зброя, зробленая ў выглядзе кола, якое было зроблена Вішвакармай з промняў Сонца.

Аднойчы Вішну сказаў Сударшану Чакру спусціцца ўніз і абараняць Караля Амбарышу.

Кароль Амбарышу быў адным з прапраўнікаў Ману. Гэта быў вельмі набожны і бязгрэшны кароль. Увесь свой час ён праводзіў усхваляючы Вялікага Вішну. Бог быў вельмі задаволены гэтай адданацю, і таму ён паслаў свайго Чакру быць вартай у караля.

У той час кароль Амбарышу правёў увесь год у епіцім'і і роздуме. Калі год прайшоў, ён пасціўся яшчэ тры дні. Святары казалі яму, што на чацвёрты дзень будзе поўны месяц. Бог будзе задаволены, калі ён перапыніць пост на чацвёрты дзень, да захаду сонца.

Такім чынам на чацвёрты дзень Сударшану пачаставаў усіх брамінаў, а пасля таго, як яны пайшлі, ён спыніў свой пост. Як толькі ён сабраўся адправіць маленькі кавалачак ежы сабе ў рот, з'явіўся яшчэ адзін брамін. Яго звалі Дурваза. Гэта быў вельмі заслужаны мудрэц. Ён

сказаў каралю, што спазніўся, таму, што ў яго была нейкая тэрміновая справа.

Кароль хуценька падняўся і павітаў мудраца. Яго ежа засталася некранутай. Не магло быць і гаворкі аб тым, каб паесці, калі трэба было накарміць госця. Але госць не спяшаўся паесці. Ён сказаў, што перш за ўсё памыецца, і пайшоў да ракі.

Кароль цярпліва чакаў, пакуль вернецца мудрэц. Кароль быў у цяжкім становішчы, таму што змрок ужо апусціўся на зямлю, а святары казалі, што ўвесь пост прападзе, калі ён не з'есць чаго-небудзь да захаду сонца. І акрамя таго, гэта будзе вельмі непрыемна для Бога Вішну. Але Кароль не выканае свой абавязак, калі з'есць штосьці, пакуль не накарміць госця.

Як толькі сонца пачало садзіцца, кароль паклаў кропельку вады сабе на губы. Такім чынам ён парушыў свой пост нічога не з'еўшы. Але ж якраз вярнуўся Дурваза. Ён паглядзеў на караля і падумаў, што той штосьці еў. Ён нават не паспрабаваў высветліць, што ды як, але ж адразу пачаў крычаць:

— Ты быў такі галодны, што нават не мог пачакаць мяне! Ты пражэрлівы кароль! Я дам табе ўрок!

І мудрэц вырваў волас з галавы, кінуў яго на зямлю, гаворачы пры гэтым чароўную мантру, і ў гэты момант волас ператварыўся ў агідную д'ябалку, якая кінулася на караля, каб з'есці яго. Сударшан Чакра, які вартаваў караля адда-на шмат дзён, раптам з'явіўся аднекуль, адсек д'ябалцы галаву і знік. Усе анямелі, і ніхто не мог паверыць сваім вачам.

Дурваза раззлаваўся яшчэ больш. Храпы яго дрыжэлі ад гневу, твар стаў чырвоным, а вочы гарэлі нібыта вугольчыкі. На гэты раз ён вырваў

з галавы тры валасы і зноў кінуў іх у караля. І адразу ж з'явіліся тры дэмань. Яны былі такія вялікія, што запоўнілі сабой увесь пакой, а галовы іх дакраналіся да столі. Яны пагрозліва накіраваліся да караля. Але ён заплюшчыў вочы і моўчкі маліўся Вялікаму Вішну. Як толькі тры дэмань паднялі рукі, каб забіць караля, зноў адбыўся цуд. Сударшан Чакра з'явіўся, круцячыся ў паветры, і разрэзаў дэмань на кавалкі.

Гэтага было занадта нават для мудраца. За ўсё сваё жыццё ён не бачыў такіх цуд. Ён аслупянеў. Ён не мог сказаць ніводнага слова, ён толькі адкрываў і закрываў рот, як рыба. Але ён напужаўся яшчэ больш, калі ўбачыў, што Сударшан Чакра накіроўваецца да яго.

— Не забівай мяне,— закрычаў ён у паніцы і пабег так хутка, як толькі мог, а Чакра кружачыся лётаў за ім.

Ён паварочваўся і бачыў, што Чакра амаль што дагнаў яго. Тады ён пабег яшчэ хутчэй, і маліў усіх, каб яму дапамаглі. Але ў Чакры не было намеру забіваць яго, ён толькі хацеў даць яму ўрок. Тады мудрэц быў вымушаны звярнуцца да Вішны і маліць яго, каб ён забраў Чакру. Але Вялікі Вішну сказаў, што Дурваза паводзіў сябе вельмі подла ў адносінах да караля Амбарыша, і што Чакра пакіне яго ў спакоі, калі толькі кароль даруе яму.

Тады Дурваза зноў паімчаўся на зямлю і ўпаў ля ног караля, папрасіў у яго прабачэння. Добры кароль адчуваў сябе неяк няёмка, таму што ў мудраца быў вялікі клопат праз яго. Амбарыша папрасіў сваю варту дараваць мудрацу. Чакра пачуў гэтую малітву і пайшоў прэч.

Такім чынам Дурваза зразумеў, што Бог заўсёды клапаціцца аб тых, хто яго любіць.

Пуран'я: кароль,
які ездзіў вярхом на Індры

уран'я быў адным з праўнукаў Ікшваку. Ён быў магутны правіцель і па сваёй доблесці перавышаў нават дэўтаў. Была калісьці вайна паміж дэўтамі і данавасамі, або дэманамі. Вайна працягвалася многа дзён, і дэўты ўсё больш і больш уступалі дэманам.

— Дык яны ж вельмі хутка прагоняць мяне з нябёсаў і зоймуць мой трон,— занепакоіўся Індра.— Нам патрэбна дапамога з Зямлі. Давайце пойдзем да Пуран'яі; адно толькі імя Пуран'яі выклікае жах у сэрцах ворагаў.

Але дэўты сумняваліся, ці дапаможа ім Пуран'яя, таму што вельмі часта зайздросцілі магутнасці караля і не заўсёды абыходзіліся з ім добра. Нават Індра аднойчы зняважыў караля, вось чаму зараз яны з неахвотай думалі пра караля. Але ў гэты час дэманьы працягвалі сваё буйства. Яны будуць ляжаць, чакаючы, каб накінуцца на неасцярожных дэўтаў, яны будуць рабіць раптоўныя атакі ў любы час — ноччу, ці днём. Карацей кажучы, яны зрабілі жыццё дэўтаў невыносным.

Нарэшце Індра стрымаў сваё слова, спусціўся на зямлю і папрасіў караля аб дапамозе. Кароль усміхнуўся пра сябе, таму што Індра, які паводзіў сябе заўсёды вельмі кепска, папрасіў дапамогі.

— Я павінен даць ганарлівым дэўтам урок,— падумаў ён і адказаў Індру, што гатовы дапамагчы, але толькі пры адной умове.

— Я так і ведаў, што ты не згадзішся дапамагчы нам без якой-небудзь умовы,— сказаў

Індра нецярпліва.— Ты будзеш мець усё, што толькі захочаш, толькі паспяшайся і дапамажы нам.

— Я гатовы,— сказаў кароль і штурхнуў Індру, і калі той стаў абапіраючыся на рукі і ногі, асядлаў яго.— Паехалі!

— Як ты пасмеў! — закрычаў Індра. Ён быў на сваіх чатырох і ніяк не мог устаць.— Ніхто з смяротных не пасмее гэтак абразіць мяне!

— Прабач,— адказаў Пуран'я, падымаючыся.— Відаць тут ёсць нейкая памылка. Як я разумею, я магу атрымаць тое, што захачеў.

— Канешне, я абяцаў, што ты можаш мець тое, што хочаш. Але ж гэта не азначае, што ты можаш штурхануць мяне, каб я паляцеў на зямлю, а ты сеў мне на спіну, як маленькі хлопчык! — сказаў Індра яшчэ ў гневе.

— Так? — спытаў кароль.— Але ж гэта як раз тое, што я і хачу зрабіць.

— Што ты хочаш зрабіць? — запытаў Індра зласліва.— Чаму ты не хочаш сказаць мне дакладна, што табе трэба!

На гэта кароль адказаў:

— Ты павінен данесці мяне да поля бітвы на сваёй спіне, і толькі тады я буду біцца за цябе,— гэта і ёсць мая ўмова. А ты як сабе хочаш: прымай ці не.

Індра зразумеў, што яго загналі ў кут, але ж яму нічога не заставалася рабіць, як згадзіцца на ўмову караля. Тады ён ператварыў сябе ў быка, і кароль ускочыў на яго. Так Індра паскакаў з ім насустрач з азурамі. Пуран'я ляцеў, як маланка, ствараючы паніку ў стане ворага. Неўзабаве азуры кінуліся бегчы. Пасля перамогі над дэманамі Пуран'я вярнуўся на зямлю і працягваў правіць у сваім каралеўстве яшчэ многія гады.

Кубалашва: забойца Дхундху

пачатку стварэння, калі Брахма нарадзіўся з пупа Вішну, зло нарадзілася таксама. Яно прыняло аблічча двух дэманаў. Яны выйшлі з вушэй Вішну. Хаця Вішну забіў іх, зло выжыла ў выглядзе іх дзяцей. Адзін з сыноў стаў вельмі магутным. Яго звалі Дхундху. Але Дхундху хацеў быць непераможным, таму ён пайшоў у лес і пачаў медытыраваць. Ён стаяў на адной назе і маліўся шмат гадоў, пакуль сам Брахма не з'явіўся перад ім і не спытаў яго, чаго ён жадае.

Дхундху адказаў:

— О Божа, я не баюся чалавека, але ўвесь час живу ў страху, што аднойчы другі дэман ці дэўт можа загубіць мяне. Падары мне, калі ласка, такое сваяцтва, каб ні бог, ні дэман не здолелі б забіць мяне.

Брахма падарыў яму гэтае сваяцтва і знік. Але як толькі ён атрымаў гэтае сваяцтва, то пачаў турбаваць кожнага. Ён прыносіў смерць і разбурэнне паўсюль, дзе толькі ні з'яўляўся. І адно толькі прыгадванне яго імя наводзіла жах на людзей. Яны малілі Бога аб дапамозе, але паколькі сам Брахма блаславіў дэмана, яго было нялёгка знішчыць. У адчаі людзі звярнуліся да караля гэтай краіны. У той час краінай правіў адзін з праўнукаў Пуран'яі. Сталіцай гэтай краіны была Айодх'я. Дык вось людзі пайшлі ў Айодх'ю, каб папрасіць дапамогі ў караля. Але калі яны прыйшлі да яго, ён сказаў, што стаў вельмі стары і хоча пайсці ў лес, каб маліцца і правесці гэтак рэштку сваіх дзён. Між тым ён паклікаў свайго сына Кубалашву, перш чым пайсці, і сказаў яму пра жудаснага дэмана.

— Я ўпэўнены, што ты зможаш адолець Дхундху, — сказаў ён Кубалашву, таму што сам Брахма блаславіў яго, калі ён нарадзіўся, падарыў яму чароўную зброю, Брахмастру, якую можна было скарыстаць толькі аднойчы.

І вось паклікаў Кубалашва ўсіх сваіх воінаў і адразу ж адправіўся на пошукі дэмана. Яны блукалі шмат дзён, калі кароль і яго дваццаць адна тысяча воінаў дайшлі да краю пустыні. Там спыніліся, зачараваныя карцінай, якая ім адкрылася. Уся пустыня гарэла. Языкі полымя вышэй за дрэвы ўздымаліся дагары. І раптам зямля задрыжэла, пясок таксама пачаў уздымацца ўвышыню: пачалася пясчаная бура. Усё было пакрыта пяском, і некаторы час нічога не было бачна.

Кароль не ведаў, што гэта ўсё азначала, таму ён запытаў у мудраца, што было прычынай гэтай з'явы. Мудрэц растлумачыў, што пустыня — гэта месца, дзе хаваўся страшны Дхундху. У той момант дэман моцна спаў пад пустыняй. Пясочная бура выклікана яго дыханнем. Кожны раз, калі ён уздыхае, пачынаецца землятрус і полымя вырываецца з яго носу.

Тады кароль і яго войска пачалі капаць пясок і знайшлі спячага гіганта. Калі Дхундху сеў, воіны нацэлілі на яго сваю зброю, але дэман праглынуў яе. Потым ён адкрыў рот і накіраваў на воінаў моцнае полымя. Толькі некаторым удалося выратавацца. Кубалашва, аднак, не пакутваў ад полымя. Убачыўшы гэта, дэман адкрыў рот зноў, і з яго пацёк паток вады. Кароль заплюшчыў вочы, і папрасіў Бога дапамагчы. Перш чым вада дакранулася да яго, кароль адчуў, што хоча піць. Ён адкрыў рот, пачаў піць ваду, пакуль не выпіў яе ўсю. Дэман убачыў гэта, і, моцна ўскрыкнуўшы, кінуўся на караля.

Тут Кубалашва зразумеў, што надышоў час скарыстаць сваю моцную зброю, якую даў яму Брахма. Ён стрэліў па дэману, і той зваліўся на зямлю з вялікім грукатам і памёр. І адразу з нябёсаў пасыпаліся кветкі: гэта дэўты славілі таго, хто перамог Дхундху.

Вось чаму сёння Кубалашва больш вядомы як Дхундхумара альбо той, хто перамог Дхундху.

Рай для Трышанку

У караля, які правіў пасля Кубалашвы, быў сын, якога звалі Сацьябрата. Сацьябрата — азначае праўдзівы, і кароль спадзяваўся, што яго сын вырасце дабрадзеям, добрым чалавекам. Але разгубіўся, калі зразумеў, што хаця ў ягонага сына было багата вартасцей, было таксама і многа недахопаў. Адначасова прынец быў добрым і шчодрым, а ў другі час ён рабіўся жорсткім і распусным. Зразумела, што ў яго з'явілася багата ворагаў. Усё гэта засмучала яго бацьку.

— Ты трапіш у бяду, калі не зменіш сябе, — часта гаварыў бацька Сацьябрату.

І даволі хутка Сацьябрат трапіў у бяду.

Аднойчы Сацьябрат убачыў маладую жанчыну, якую неслі ў паланкіне. Вельмі мала слуг суправаджала яе. Сацьябрат вырашыў жаніцца на ёй, але яму казалі, што яна ўжо замужам і што яе муж — суседні кароль. Аднак, пачуўшы гэта, прынец сілай забраў каралеву. Калі яго бацька пачуў пра гэта, ён раззлаваўся. Ён паклікаў свайго свяшчэнніка і дарадчыка, мудраца Васішту і сказаў:

— Мой сын заслугоўвае самае вялікае, якое толькі магчыма, пакаранне за тое, што ён зрабіў.

Такім чынам, па парадзе Васішчы, ён паслаў Сацьябрата ў ссылку на дванаццаць гадоў, каб ён жыў як чандала. Чандала — гэта людзі самай нізкай касты, якія зараблялі на жыццё тым, што спальвалі мёртвыя целы.

У час ссылкі Сацьябрат жыў у лесе, у тых мясцінах, дзе быў страшэнны голад. Паколькі не было дажджу, уся расліннасць загінула. Мноства людзей і жывёл памёрла ад голаду і смагі, таму што нават азёры і рэкі высахлі.

Вялікі мудрэц Вішвамітра жыў са сваёй сям'ёй у тым лесе, дзе жыў прынец, як чандала, але ў той час, калі пачаўся голад, мудраца-дома не было. Ён пайшоў у іншыя мясціны, каб зрабіць епітым'ю. Яго жонка і дзеці паміралі з голаду. Сацьябрат пашкадаваў іх. Ён сабраў усю ежу, якую толькі мог сабраць, і пакінуў яе ля парога дома Вішвамітры. Ён пакідаў ежу для гэтай сям'і кожны дзень на працягу дванаццаці доўгіх гадоў. Адноўчы, бліжэй да заканчэння ягонаў ссылкі, ён не знайшоў ніякаў ежы. Ён блукаў амаль два дні, каб знайсці штосьці паесці, але не змог знайсці ні жывёліны, ні фруктаў. Ён ужо амаль што паміраў ад голаду, як раптам убачыў карову, якая, як ён зразумеў, была кароваў Васішты. Сацьябрат украў гэтую карову, забіў яе і наталіў голад мясам. І як заўсёды, ён пакінуў крыху ежы для сям'і Вішвамітры. Такім чынам грэх крадзяжу і грэх забойства каровы дадаліся да яго першага граху, і ён атрымаў імя Трышанку, што азначае тры грахі.

Трышанку стаў каралём Айёдх'і пасля таго, як ён вярнуўся са ссылкі. Пасля кіравання на працягу некалькіх гадоў Трышанку паклікаў мудрага Васішту, таму што хацеў ведаць, як

можна трапіць у рай. Мудрэйшы растлумачыў, што той, хто жыве набожна і дабрадзеяна, трапляе ў рай пасля смерці.

— Каралі вельмі часта трапляюць у рай, таму што яны робяць ахвярапрынашэнне і абрад Яйну,— сказаў Васішта Трышанку.

— Тады пачнем рыхтавацца да абрада. Я жадаю трапіць у рай. Але я не хачу чакаць, пакуль я памру, я траплю туды жывым.

— Гэта немагчыма,— сказаў мудрэц.— Ніхто з жывых не можа трапіць у рай. Толькі калі ты пазбавішся ад свайго цела, толькі тады твой дух трапіць у рай.

— Ага, пакінуць цела! — паўтарыў раззлаваны кароль.— Я пайду са сваім целам.

— Добра, ідзі, калі здолееш,— адказаў незадаволена мудрэц.

— Існуе закон, які забараняе смяротным трапляць у рай, і я не збіраюся парушаць нябесныя законы і непакоіць дэўтаў, робячы абрад з гэтай мэтай.

Трышанку зразумеў, што без дапамогі святара яго пажаданне не будзе выканана. Ён прасіў усіх святароў, але кожны з іх адмовіўся зрабіць неабходны абрад. Гэта напоўніла Трышанку адчаем. Ён так моцна жадаў трапіць на нябёсы, але здавалася, што не было ніякага выйсця. Але нечакана яму крыху пашанцавала. Аднойчы мудры Вішвамётра наведзеўся да яго. Ён быў вельмі задаволены тым, што кароль клапаціўся аб яго сям'і ў час голаду, і таму паабяцаў выканаць любое пажаданне караля. Трышанку, не губляючы часу, расказаў мудрацу пра сваё жаданне і, вядома, быў вельмі ўзрадаваны, калі пачуў, што яго можна здзейсніць.

Вішвамётра і Васішта былі вялікімі сапернікамі, і, калі Вішвамётра пачуў, што Васішта не

змог выканаць абрад, ён пажадаў прадэманстраваць свае магчымасці і сілу.

Так, Вішвамітра пачаў абрад. Усе мудрацы, акрамя Васішты і яго сыноў прысутнічалі на ім. Малітвы працягваліся дзень за днём, але ніводны з дэўтаў не з'явіўся. Дэўты, вядома, ведалі пра што быў той абрад, і таму не жадалі выконваць гэтае пажаданне.

Нарэшце Вішвамітра спыніў абрад, ускочыў на ногі, пылаючы ад гневу.

— Як асмельваюцца дэўты зневажаць мяне! Няўжо яны думаюць, што я не такі дужы, як яны?

І на самай справе Вішвамітра меў мноства звышнатуральных сіл, і ён вырашыў скарыстаць сваю ўласную сілу, замест таго, каб прасіць аб чымсьці дэўтаў. Ён праспяваў мантру і штурхануў Трышанку наперад, і о цуд! Кароль паляцеў да нябёсаў нібыта ракета. Але дэўты не хацелі гэтага. Таму, як толькі ён дасягнуў варотаў нябёсаў, яны адштурхнулі яго назад, і кароль пачаў падаць на зямлю галавой уніз. Як толькі Трышанку апынуўся на сярэдзіне паміж небам і зямлёй, мудрэц падняў рукі і скамандаваў «стоп», і кароль адчуў, што плавае нібы шар.

Тады Вішвамітра патрос кулакамі ў нябёсы і сказаў:

— Я дам вам усім урок. Я зраблю новыя нябёсы для Трышанку. Я ствару новых дэўтаў, якія будуць там жыць, новую Індру, якая будзе там кіраваць, а другім дэўтам будзе забаронена паяўляцца ў тых нябёсах.

Дэўты былі шакіраваны і напалоханы тым, што пачулі, таму што ведалі, што гэта не было пустой пагрозай, і што Вішвамітра сапраўды мог зрабіць тое, што абяцаў. Дэўты заспяшаліся ўніз, каб сустрэцца з мудрацом і прасіць яго, каб ён

не спяшаўся выконваць сваю пагрозу. Урэшце рэшт мудрэц згадзіўся, але настаяў, каб Трышанку дазволілі быць там, дзе ён быў у той час — паміж небам і зямлёй. Мудрэц нават стварыў для яго некалькі сузор'яў. Дэўты далі згоду ставіцца да яго як да дэўта. Нават сёння, калі вы паглядзіце на заходнюю частку неба, вы ўбачыце сузор'е, у сярэдзіне яго ззяюць некалькі зорак пад назвай Трышанку.

Харышчандра — праўдзівы

Насля Трышанку каралём Айёдх'і стаў яго сын Харышчандра. Ён быў адным з высакародных каралёў Сур'я — Ванша. Ён быў смелым і моцным каралём, вядомым сваёй любоўю да праўды і сумленнасці. Пра яго гаварылі, што ён ніколі не адступаў ад свайго слова і заўсёды выконваў свае абяцанні, колькі б гэта яму не каштавала. На жаль, нягледзячы на тое, што ён быў цудоўным каралём, Харышчандру выпала пакутваць усё жыццё.

Доўгі час у Харышчандры не было сыноў. Ён быў няшчасны таму, што ў трона не было наследнікаў. Ён маліўся богу мора Варуну. Варуна, задаволены адданасцю караля, выйшаў з акіяна і блаславіў караля.

— У цябе будзе сын, але ж ты павінен будзеш прынесці яго ў ахвяру, як толькі ён падрасце.

Праз год у каралевы Шайвы нарадзіўся сын. Гэта быў цудоўны хлопчык, і ўсе прыходзілі і захапляліся ім. Ягоная скура была белая як шоўк, шчокі чырвоныя, як ружы, вось і далі яму імя Рахіта, што азначае чырвоны. Кароль і кара-

лева вельмі любілі сваё дзіця і не выпускалі яго з-пад увагі ні на хвіліну. Паступова Рахіта стаў больш сталы. Калі аднойчы кароль і каралева сядзелі ў палацы, з'явіўся Варуна і сказаў:

— Я даў табе сына пры ўмове, што ты прынясеш яго ў ахвяру ў імя мяне. Час прыйшоў, і ты лепей рыхтуйся да ахвяравання.

— Як! Няўжо час прыйшоў? — закрычаў кароль у горы.

— О, не! — ускрыкнула каралева. Не забірайце майго сына ад мяне.

І яна павалілася да ног Варуны.

Прыдворныя пачалі плакаць і маліць аб міласці, тады Варуна даў яшчэ нейкі час і пайшоў прэч.

Ён зноў з'явіўся праз некалькі гадоў, і зноў кароль з каралевай малілі яго пакінуць ім сына і зноў Варуна паабяцаў неўзабаве вярнуцца.

Неяк Рахіта пачуў, калі прыдворныя гаварылі шэптам, што кароль паабяцаў забіць свайго сына і прапанаваць яго як ахвяру Варуну.

— Кароль ніколі не парушыць свайго абяцання і ці раней ці пазней ён прынясе ў ахвяру Рахіту, нават калі гэта разаб'е ягонае сэрца, — сказаў адзін з прыдворных.

Маленькае сэрца Рахіты напоўнілася жахам, калі ён пачуў гэтыя словы. Ён не хацеў паміраць. Але што ён мог зрабіць? Такім чынам той жа ноччу, калі ўсе спалі, ён падняўся і пабег з дому. Кароль паслаў паўсюль людзей, каб знайшлі хлопчыка, але яго нідзе не было.

Неўзабаве, калі Варуна зноў прыйшоў за Рахітам, і калі яму сказалі, што прынц збег, ён вельмі разлаваўся.

— Пасля таго, як вы адсылалі мяне прэч столькі гадоў, вы зараз так смяецесь нада мной, — сказаў ён сурова, — за гэта я праклінаю

цябе, і ты станеш ахвярай страшэннай хваробы з гэтага моманту.

Як толькі гэтыя словы зляцелі з вуснаў Варуна, кароль быў разбіты загадкавай хваробай, якая прычыняла страшэнны боль. Лекары з усяго свету былі пакліканы каб вылечыць яго, але ніхто не мог нічога зрабіць, таму што ніхто не ведаў нават назвы гэтага захворвання. У адчаі кароль пагаварыў са сваім дарадчыкам, мудрым Васіштай, і мудрэц пачаў думаць аб тым, як можна ўціхамірыць Бога Варуну.

— У Ведах адзначаецца, што вы маеце права купіць хлопчыка высокай касты і прынесці яго ў ахвяру замест свайго ўласнага сына. Толькі хто б пажадаў адмовіцца ад сына, каб потым яго прынеслі ў ахвяру?

Але кароль накіраваў ганцоў ва ўсе канцы дзяржавы. І неўзабаве брамін прыйшоў да караля і сказаў:

— У мяне шмат сыноў, і я хачу прапанаваць самага малодшага для ахвярапрынашэння, і такім чынам праклён з цябе сыйдзе.

Кароль быў вельмі крануты адданасцю браміна, падзякаваў яму са слязамі ўдзячнасці. Нарэшце прыгатаванні да іа'ны пачалі вельмі сур'ёзна. Прысутнічалі ўсе мудрацы. Сына браміна, якому было толькі восем гадоў, памылі, апранулі ў дарагое адзенне. Але калі хлопчык зразумеў, што яго збіраюцца прынесці ў ахвяру, пачаў плакаць і маліць аб літасці.

— Пашкадуйце мяне, дазвольце мне пайсці,— плакаў ён з болем і адчаем.

Нарэшце Вішвамэтра выйшаў з натоўпу і мякка загаварыў з маленькім хлопчыкам і параіў яму маліць Варуну аб дапамозе замест таго, каб плакаць. Хлопчык выцер слёзы і пачаў паліцца Варуну ад усяго сэрца. Варуна быў

вельмі задаволены малітвай хлопчыка і з'явіўся як раз у той момант, калі хлопчыку амаль адсеклі галаву. Вялікі Варуна выхапіў сякеру з рук чалавека, які быў гатовы адсекчы галаву хлопчыку.

— Спыніся! — сказаў Бог Акіяна.— Я задаволены адданасцю хлопчыка і я таксама вызваляю караля ад яго абяцання.

Пачуўшы гэта ўсе прысутныя пачалі ўсхваляць Варуну, які блаславіў усіх і знік.

Хвароба пакінула цела караля. Неўзабаве Рахіта вярнуўся дадому, і ўсе зажылі шчасліва.

Аднойчы Васішта паспрачаўся з мудрым Вішвамйтрай. У той дзень Вішвамйтра расказваў Васішту, наколькі слабы чалавек.

— Чалавек — эгаіст, ілжэц, не выконвае абяцання, ашуквае, забівае, грашыць як толькі з'яўляецца магчымасць.

На гэта Васішта адказаў:

— Ты правы да пэўнай ступені, але ва ўсіх правілах ёсць выключэнні. У гэтым выпадку выключэннем з'яўляецца Харышчандра. Ён ніколі не рабіў таго, аб чым ты гаварыў.

— Не, з правілаў няма выключэнняў,— сказаў Вішвамйтра раздражняючыся.— Калі штосьці здарыцца, ён будзе ілгаць, ашукваць, ці забярэ свае словы назад толькі каб выратаваць сябе.

— Харышчандра ніколі не зможа зрабіць гэткае рэчы, нават каб выратаваць сваё асабістае жыццё,—адказаў упэўнена Васішта.

Неўзабаве пасля таго, калі Вішвамйтра наведаў караля, ён сказаў, што яго бацька Трышанку быў вельмі няўдзячны.

— У мяне быў сапраўдны бой з дэўтамі, каб знайсці для яго месца на небе, але я пакуль не атрымаў нават ніводнай меднай манеты за маю працу,— сказаў мудрэц.

Кароль пачаў раскайвацца, калі пачуў гэта і сказаў, што ён хоча заплаціць доўг свайго бацькі. Ён спытаў мудраца, што той хоча.

— Я магу адмовіцца ад усяго, што маю. Ты нават можаш патрабаваць маё жыццё, і я з рада-сцю аддам яго за цябе.

— Тваё жыццё нічога не значыць для мяне,— адказаў мудрэц.— Але ты можаш аддаць мне каралеўства і ўсё тое, чым ты валодаеш.

— Добра,— адказаў кароль без сумнення.— З гэтага моманту ўсё належыць табе. Я пайду прэч з жонкай і сынам да Варанасі.

Вішвамітра сказаў каралю, што той мог за-стацца ў палацы яшчэ на адзін дзень і пайшоў.

Вельмі задуменны ішоў кароль у пакоі кара-левы. Яму было цікава ведаць, як Шайва ўспры-ме навіну. Яна была пашчотная, як кветка, бо ўсё жыццё жыла ў раскошы. Яна ніколі не адчувала ні цвёрдую зямлю пад нагамі, ні пяку-чае сонца на сваім твары. Яе рукі былі мяккія, нібыта пялёсткі кветак, і адзінае, што яна рабі-ла, былі гірлянды з кветак.

Каралева была шакіравана, калі пачула, што ёй сказаў муж.

— Куды мы пойдзем? Што мы будзем ра-біць? — пытала Шайва ў распачы.

— Я меркаваў пайсці да Варанасі і знайсці нейкую работу для сябе,— сказаў Харышчандра.

Ён спрабаваў неяк змякчыць удар і сказаў ёй, што яна магла б узяць Рахіту, паехаць да бацькоў і застацца з імі, пакуль ён зможа зара-біць нейкія грошы.

— Ніколі! — адказала Шайва.— Як мог ты падумаць, што я пакіну цябе ў такі час?

І вось, наступнай раніцай, да пачатку дня, Харышчандра, Шайва і Рахіта пакінулі палац і пайшлі. Яны знялі з сябе ўсе ўпрыгожванні,

багатае адзенне і пайшлі ў напрамку Хоўлі Сіці ў простаі сялянскай вопратцы.

Аднак значна большае няшчасце чакала каралеўскую сям'ю, калі яны дабраліся да Варанасі і сутыкнуліся твар у твар з Вішвамітрам зноў.

— Ты пабег прэч і не заплаціў мне доўг цалкам,— выказаў ён абвінавачванне.

Ён нагадаў каралю, што звычайна, калі чалавек рабіў падарунак браміну, ён быў таксама павінен даваць яму грошы. Гэтыя грошы зваліся «дакшына».

— Я буду задаволены пяццюдзсяццю тысячамі кавалачкамі золата.

— Дзе я вазьму пяцьдзсят кавалачкаў золата? — спытаў кароль бездапаможна. — Я ўжо аддаў табе ўсё, што меў.

— Такім чынам я проста раскажу кожнаму, што я не магу прыняць твой дарунак, таму што ты не даў мне дакшыну,— сказаў мудрэц груба.

Харышчандра маліў мудраца, каб ён даў яму некаторы час, каб заплаціць доўг. Вішвамітра пайшоў прэч, абяцаючы вярнуцца праз месяц.

Для Харышчандры наступіла цяжкая гадзіна. Адзіная праца, якую ён мог знайсці, была праца чорнарабочага.

Нягледзячы на цяжкую працу ў дзень і ноччу, Харышчандра зарабляў грошы, каб толькі накарміць сям'ю. І калі ў канцы месяца Вішвамітра зноў прыйшоў, каб патрабаваць свае пяцьдзсят тысяч залатых манет, Харышчандра адказаў, што не здолеў накіпіць нават адну залатую манету.

І зноў Вішвамітра папракнуў яго за тое, што ён не заплаціў свой доўг.

— Я вярну табе ўсё каралеўства і ўсё, што ты мне даў, калі ты скажаш усім людзям, што ты не можаш стрымаць абяцанне.

Словы мудраца амаль што забілі Харышчандру. Для яго было неверагодным адмовіцца ад сваіх слоў. Тады ён папрасіў мудраца даць яму яшчэ адзін дзень.

Мудрэц спытаў злуючыся, як кароль зможа зарабіць за адзін дзень, калі ён не здолеў зарабіць тое ж самае за месяц. Вішвамітра пайшоў прэч, сказаўшы Харышчандру, што ён вернецца на наступны дзень, і што ён спадзяецца, што з ім разлічацца да захаду сонца.

— Але, калі ты зноў будзеш дарма губляць час, я раскажу ўсяму свету, што ты вялікі ілжэц.

Бедны Харышчандра абхваціў ў адчай галаву рукамі і стаў пытаць у Бога, што яму зрабіць, каб знайсці выйсце з гэтага становішча. Доўга ён сядзеў і ўсё думаў і думаў, і ў яго нават не было слёз, каб плакаць. Шайве было шкада мужа, і яна прапанавала, каб Харышчандра прадаў яе як рабыню і заплаціў такім чынам доўг.

— Немагчыма, — сказаў ён. — Ужо адно вельмі кепска, што ты вымушана пакутваць з-за мяне. Якім жа дрэнным мужам я буду, калі я прадам цябе, як нейкую жывёліну.

Але ж для Шайвы гонар яе мужа быў больш значны, чым уласнае жыццё.

— Ты часта гаварыў, мой гаспадар, што нават смерць лепш чым ганьба, — умольна сказала Шайва. — Ты не сумнявайся зараз, інакш увесь свет скажа аднойчы, што Харышчандра быў каралём, які адступіў ад свайго слова.

Доўга маліла і пераконвала яна свайго мужа прыняць яе прапанову. І вось наступнай раніцай яны пайшлі на базар.

Там было вельмі шмат людзей. Хтосьці нешта гаварыў, другія смяяліся, а некаторыя кры-

чалі. Сяляне беражліва расклалі посуд для продажу.

І вось на гэты амаль што святочны і яркі базар прыйшла няшчасная каралеўская сям'я. Яны стаялі ціхенька ў куточку і з болям у сэрцы назіралі. Шайва разумела, што адчуваў яе муж. Яна лёгка штурханула яго і прашаптала, што лепш хутчэй прыступіць да непрыемнай справы. Глыбока ўздыхнуўшы, кароль узлез на нейкае ўзвышэнне і пачаў выкрыкваць як і астатнія прадаўцы.

— Паслухайце мяне, добрыя людзі, — гулка крыкнуў ён, і ўсе здзіўлена паглядзелі на яго, таму што ён звярнуўся да ўсіх так, як гэта зрабіў бы чалавек, якому ўсе падпарадкоўвацца, але не як купец ці дробны лавачнік.

Людзі перасталі гаманіць і сунуліся бліжэй да яго.

— Калі вам патрэбна жанчына-служанка і хлопчык, вы можаце набыць іх за пяцьдзесят залатых манет, — сказаў Харышчандра, і ўсе зацікаўлена паглядзелі на Шайву.

Яна стаяла, апусціўшы галаву, але нават у грубым адзенні яна выглядала чыстай і цудоўнай, нібыта лілея, якая вырасла на гары смецця. Сэрца Харышчандры было цяжкім, як свінец, вочы напоўніліся слязамі, калі ён глядзеў на жонку. Яна і іх сын былі даражэй для яго, чым уласнае жыццё. Але ён павінен быў прынесці іх у ахвяру, каб здолець выканаць свой абавязак.

Нарэшце наперад выйшаў брамін, але ён пажадаў заплаціць толькі дваццаць пяць тысяч залатых манет. Аднак стары чалавек запэўніў Харышчандру, што ён будзе прыглядваць за яго жонкай, як за сваёй дачкой і што наогул не трэба хвалявацца. Потым брамін заплаціў Хары-

шчандру грошы, узяў яго жонку з сынам і пайшоў прэч.

Каралю ўдалося набыць толькі палову грошай, якія ён абяцаў мудрацу. Тады ён і вырашыў прадаць сябе, каб атрымаць недастаючыя грошы. Ён пачаў выкрыкваць:

— Я буду служыць кожнаму, хто купіць мяне за дваццаць пяць тысяч залатых манет.

Людзі, якія назіралі за ім, вельмі шкадавалі яго, але ўсе яны былі простымі людзьмі і ніхто не мог дазволіць сабе купіць такога дарагога слугу.

Сонца амаль села, і Харышчандра пачаў губляць надзею, як раптам цёмны, жудаснага выгляду чалавек з жаклівым выразам твару падшоў да караля і сказаў:

— Я, чандала — уладальнік месца для крэмацыі. Мне патрэбны слуга, каб спальваць целы мёртвых.

Кароль маліў чандалу, каб ён купіў яго за дваццаць пяць тысяч залатых манет. Калі чандала даў яму грошы, Харышчандра паабяцаў назаўсёды заставацца яго верным рабом.

— Але дазволь мне крыху пачакаць, — сказаў ён, — бо мне трэба заплаціць тое, што я вінен, а гэта справа гонару.

І яны пачалі чакаць мудраца. Вішвамітра з'явіўся пасля заходу сонца, і кароль аддаў яму пяцьдзсят тысяч залатых манет і пайшоў у дом чандалы.

Харышчандра адразу ж прыступіў да выканання сваіх абавязкаў. Ён павінен быў ахоўваць месца крэмацыі, дзе спальваліся целы мерцвякоў. Але яму даводзілася не толькі спальваць нябожчыкаў, але і збіраць за гэта грошы. Вядома, работа Харышчандры была не з прыемных. Яму было сорамна патрабаваць плату за целы

нябожчыкаў, якія трэба было спаліць, але чандала быў яго гаспадаром, і ён павінен быў служыць яму.

Харышчандру было б яшчэ горш, калі б ён мог бачыць жонку і сына. Справа ў тым, што жонка браміна вельмі кепска ставілася да Шайвы. Яна прымушала Шайву працаваць з усходу да заходу сонца без адпачынку. Бедная Шайва рабіла ўсё пакорліва. Рахіта часта дапамагаў сваёй маці. Калі-нікалі ён бегаў у лес і гуляў там адзін. Адноўчы, пакуль Шайва мыла посуд ля калодзежа, нейкі пастух падбег да яе і сказаў, што людзі бачылі яе сына, які ляжаў нібы мёртвы ў лесе. Яго ўкусіла змяя. Шайва кінулася да таго месца і ўбачыла, што яе сын памёр. Яна была раструшчана горам. Пастухі паказалі ёй дарогу да месца крэмацыі і пайшлі прэч.

Была цёмная ноч, і Харышчандра, як заўсёды, ахоўваў месца крэмацыі. Калі ён рабіў чарговы абход вакол месца крэмацыі, ён убачыў жанчыну, якая плакала. Побач з ёй ляжаў хатуль, а ўсё яе цела скаланалася ад рыданняў. Хмары закрылі амаль увесь месяц і Харышчандра ледзь-ледзь мог разгледзець што-небудзь. Ён спытаў жанчыну, хто яна і што ёй трэба. Але яна плакала так горка, што не магла нават нічога сказаць. Толькі паміж рыданнямі ёй удалося адкрыцца, што яна вельмі бедная жанчына і што яна прынесла цела свайго сына, які памёр ад укусу змяі.

З самых першых дзён, калі Харышчандра трапіў у гэтае месца, ён не бачыў нічога, акрамя жалю і гора. І ад гэтага сэрца яго стала нібыта камень, і ён ужо нічога не адчуваў, калі бачыў людзей, якія плакалі.

Паколькі ў яго абавязкі ўваходзіў збор грошай, а потым ужо спальванне цела, то ён так

і вырашыў зрабіць, але жанчына заявіла, што яна не мае сродкаў.

— У такім выпадку ты можа аддасі мне нейкія ўпрыгожанні, бо без аплаты я не магу спаліць цела.

Але ў жанчыны не было нічога. Тады Харышчандра сказаў ёй, што гаспадар дазволіў браць у якасці платы нават тканіну ў якую загорнута цела. Але жанчына засталася маўклівай. І калі Харышчандра падняўся, каб узяць тканіну, месяц вынырнуў з-за хмар і заліў усё наваколле прывідным святлом.

Харышчандра ледзь не выскачыў з уласнай скуры, калі ўбачыў твар жанчыны. Гэта была яго жонка. Ён быў амаль раструшчаны горам, калі ўбачыў цела свайго сына. Яму здавалася, што сэрца яго рассыпаецца на тысячы драбнючкіх кавалачкаў.

— Самае дарагое, што было ў мяне, забралі,— сказаў Харышчандра.— Навошта ж нам такое жыццё? Трэба пакласці канец такому жыццю.

Каралева адчувала тое ж самае. Тады яны сабралі дроў і зрабілі пахавальны касцёр, дастаткова вялікі, каб хапіла на ўсіх траіх. Потым яны паклалі цела Рахіты на яго, а самі ляглі па баках і ўжо былі гатовы запаліць агонь, як нечакана здарылася штосьці незвычайнае. Раптам успыхнула святло і перад імі з'явіўся Індра — кароль рая.

— Спыніцеся,— сказаў ён.— Ваша жыццё занадта дарагое, каб скончыцца такім чынам.

Харышчандра і Шайва нават селі ад здзіўлення.

— Я прыйшоў, каб узяць вас у рай,— сказаў Індра.

Але Харышчандра адказаў Індру, што ён не з'яўляецца гаспадаром над сабой і што не можа пайсці ў рай без дазволу чандралы. Аднак як толькі гэтыя словы зляцелі з яго вуснаў, з'явіўся чандрала, які адразу ж ператварыўся ў Дхарму, валадара набожнасці, а з ім з'явіўся і Вішвамітра. Дхарма вызваліў караля з няволі і сказаў яму, што той зноў свабодны чалавек. Вішвамітра абняў караля і пашкадаваў, што раней так дрэнна ставіўся да яго.

— Я толькі хацеў выпрабаваць цябе,— сказаў ён,— і ты з поспехам прайшоў усе выпрабаванні. Ты можаш сказаць Васішце, што я прайграў пары.

Мудрэц таксама маліў караля вярнуцца ў Айёдх'ю таму, што там яго чакалі ўсе, каму ён быў патрэбны. Кароль уздыхнуў і паглядзеў на свайго сына. І, о, цуд з цудаў! Ён убачыў як Рахіта расплюшчвае вочы. Праз колькі хвілін сын падняўся, сеў, пачаў церці вочы і толькі потым адчуў, як бацька з радасцю абдымае яго.

Багі блаславілі каралеўскую сям'ю і зніклі. І ў наступны момант Харышчандра з жонкай і сынам апынуліся ў сваім каралеўстве, і ўсе людзі з радасцю віталі іх.

З М Е С Т

Індыйскія народныя казкі

Хадку	4
Залатая рыба	9
Каварны шакал	13
Сын Пандзіта	15
Патанулы гаршчок	16
Заморыш	18
Салавей і бавоўнавы куст	22
Пра тое, як сонца, месяц і вецер выправіліся абедаць	24
Жыў-быў верабей	25
Купец і бляхар	28
Братка Амбе і братка Рамбе	32
Святло з храма	34
Ласункі з неба	35
Непрыгожае імя	37
Хто каго баіцца?	39
Гэта — за тое	42
Певень і кошка	43
Тры царэвічы	45
Добры Дхір Сінх	50
Кошка Тэналі Рамакрышны	57
Паляўнічы і варона	59
Неразумны кракадзіл	62
Цягні	65
Бедны ткач	68
Чалавек, які пайшоў шукаць свой лёс	73
Гарошына і Бабок	78
Ты добрую казку прасіла, а мне цярпець голад праз сілу	82
Пра двух спадарожнікаў і іх знаходкі	85
Тугавухія	86
Што мядзведзь шапнуў на вуха	87
Сант і Басант	88

Перачнае Зярнятка	93
Выпрабаванне розуму	98
Дурнаваты брахман	103

Чарадзейныя казкі Інды

Падарунак багоў	111
Маленькая дыня	118
Тры жаданні	126
Прагны дрывасек	130
Нявеста з мора	133
Прынцэса-папугай	137
Брамін і феі	140
Жывая лялька	147
Тыгр прынц	150

Апавяданні з індыйскай міфалогіі

Стварэнне	157
Ману: першы чалавек	158
Айла: дачка Ману, якая была таксама сынам	160
Пурурва і Урвашы: гісторыя бессмяротнага кахання	162
Варта Амбарыша	167
Пуран'я: кароль, які ездзіў вярхом на Індры	170
Кубалашва: забойца Дхундху	172
Рай для Трышанку	174
Харышчандра — праўдзівы	178

Індыйскія казкі: Для малод. шк. узросту/
И-60 Уклад. М. М. Зарэмба; Пер. з англ. Т. Г. Лукша;
Маст. М. Р. Казлоў.— Мн.: Юнацтва, 1998.—
191 с., [4] л. іл.

ISBN 985-05-0089-1.

Индийские сказки.

Гэта кніга — вынік творчай садружнасці індыйскага выдавецтва «Хемкунт Прэс» і «Юнацтва». У зборніку прадстаўлены тры раздзелы: «Індыйскія народныя казкі», «Чарадзейныя казкі Індыі» і «Апавяданні з індыйскай міфалогіі».

85—98

УДК 820(540)-93+398.21(=911)

ББК 84(5Ид)+82.33(5Ид)-6

Літаратурна-мастацкае выданне

ІНДЫЙСКІЯ КАЗКІ

Укладальнік

Зарэмба Міхаіл Мікалаевіч

Для малодшага школьнага ўзросту

Рэдактар *Н. В. Філіповіч*

Мастацкі рэдактар *В. А. Макаранка*

Тэхнічны рэдактар *Г. Ф. Дуброўская*

Здадзена ў набор 16.12.97. Папсісана да друку 10.02.98. Фармат 84×108¹/₃₂. Папера друкарская. Гарнітура Тып Таймс. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 10,08+0,42 укл. Ум. фарб.-адб. 12,18. Ул.-выд. арк. 7,50+0,45 укл. Тыраж 3000 экз. Зак. 2696.

Дзяржаўнае прадпрыемства «Выдавецтва „Юнацтва“» Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па друку. Ліцэнзія № 7, 20.12.1997 г. 220600, Мінск, Машэрава, 11.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат ВПП імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

ИНОБЛИЦКИЯ

КОМ

КНИ